

T.C.
ANKARA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
FELSEFE VE DİN BİLİMLERİ
(DİN EĞİTİMİ) ANABİLİM DALI

100066

HADİS ÖĞRETİMİNE İMAM- HATİP LİSELERİ GELİŞİM
MODELİ ÇERÇEVESİNDE BİR YAKLAŞIM

Yüksek Lisans Tezi

Kenan DEMİRTAŞ

Tez Danışmanları

Prof. Dr. Mualla SELÇUK

Prof. Dr. İsmail Hakkı ÜNAL

T.C. YÜKSEKÖĞRETİM KURULU
DOKÜMANTASYON MERKEZİ

Ankara – 2001

T.C.
ANKARA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
FELSEFE VE DİN BİLİMLERİ
(DİN EĞİTİMİ) ANABİLİM DALI

**HADİS ÖĞRETİMİNE İMAM- HATİP LİSELERİ GELİŞİM
MODELİ ÇERÇEVESİNDE BİR YAKLAŞIM**

Yüksek Lisans Tezi

Tez Danışmanları:

Prof. Dr. Mualla SELÇUK

Prof. Dr. İsmail Hakkı ÜNAL

Tez Jürisi Üyeleri

Adı ve Soyadı

Prof. Dr. Beyza BİLGİN

Pof. Dr. Mualla SELÇUK

Doç. Dr. Bünyamin ERUL

İmzası

.....
.....
.....

Tez Sınav Tarihi ..20.04.2001.....

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ.....	IV-V
GİRİŞ	1
A. PROBLEM.....	1
B. ARAŞTIRMANIN AMACI	13
C. ARAŞTIRMANIN ÖNEMİ	14
D.VARSAYIMLAR	18
E. ARAŞTIRMANIN YÖNTEM VE SINIRLILIKLARI	18

BİRİNCİ BÖLÜM

İMAM - HATİP LİSELERİNDE GELİŞİM MODELİ VE HADİS ÖĞRETİMİ

A. İMAM - HATİP LİSELERİ GELİŞİM MODELİ	19
B. GELİŞİM MODELİNİN TEMEL FELSEFESİ VE AMACI:	23
1. <i>Gelişim Model'inin Vizyonu</i>	23
2. <i>Gelişim Modeli'nin Misyonu</i>	24
3. <i>Gelişim Modeli'nin Temel Değerleri</i>	24
4. <i>Gelişim Modeli'nin Öğrenme – Öğretme Yaklaşımı</i>	25
5. <i>Gelişim Modeli'nde Öğrenme Ortamları</i>	25
C.GELİŞİM MODELİNİN İÇERDİĞİ ANA UNSURLAR	26
1. <i>Öğrenme Teknolojisi:</i>	27
2. <i>Öğrenci Nitelikleri</i>	28
3. <i>Toplam Kalite Yönetimi</i>	30
4. <i>Okul Modeli</i>	30
5. <i>Sonuç</i>	31

D. İMAM HATİP LİSELERİ GELİŞİM MODELİ EĞİTİM - ÖĞRETİM ANLAYIŞININ HADİS ÖĞRETİMİNE YANSIMASI	31
E. İMAM –HATİP LİSELERİNDE HADİS ÖĞRETİMİ.....	32
1. Geleneksel Sünnet ve Hadisi Anlayışının Hadis Öğretimine yansıması.....	32
2. Günümüz de Hadis Öğretimi'nin Belirgin Özellikleri.....	38
F.NASIL BİR HADİS ÖĞRETİMİ	40

İKİNCİ BÖLÜM

HADİS ÖĞRETİMİ'NİN ÖZEL ÖĞRETİM YÖNTEMLERİ VE PROBLEM ÇÖZME YÖNTEMİ

A.PROBLEM ÇÖZMEYE DAYALI ÖĞRENME.....	51
B. NİÇİN PROBLEM ÇÖZME ?	55
C. PROBLEM ÇÖZME YÖNTEMİ NEDİR ?.....	61
D.PROBLEM ÇÖZME YÖNTEMİNİN UYGULANIŞINDA BAŞVURULAN ZİHİNSEL SÜREÇLER	64
E.PROBLEM ÇÖZME YÖNTEMİNİN YAPI TAŞLARI.....	66
1. Konu.....	66
2. Öğrenci	67
3. Öğretmen	68
4. Zaman	71
5. Eğitim – Öğretim Ortamı.....	72
6. Değerlendirme	74
F.PROBLEM ÇÖZME EVRELERİ	76
1. Problem Durumu Bulma.....	76
2. Öğrencilerin Hazırlanması	77
3. Problemle Karşılaşma	78
4. Problemin Tanımlanması ve Sınırlandırılması.....	79

5. Bilgilerin Toplanması ve Paylaşılması.....	81
6. Problemin Çözümü İçin Denenceler Kurulması.....	81
7. En Uygun Çözümün Kararlaştırılması.....	82
8. Denencelerin Test Edilmesi:.....	83
9. Problemin Çözülmesi ve Sonucu Varılması.....	83
10. Çözümü Sunma.....	84
11. Problem Çözme Sürecinin Raporlaştırılması.....	84
G. PROBLEM ÇÖZME YÖNTEMİNİN EĞİTSEL DEĞERİ	85
H. PROBLEM ÇÖZME YÖNTEMİNİN SINIRLILIKLARI	87
I. PROBLEM ÇÖZMEYE DAYALI ÖRNEK DERS İŞLENİŞ MODELİ	88
1. Hazırlık Aşaması Etkinlikleri.....	88
2. Uygulama Aşaması Etkinlikleri.....	90
3. Ölçme ve Değerlendirme.....	98
J. GELİŞİM MODELİ ÇERÇEVESİNDE HADİS DERSİNDE YAPILABİLECEK ETKİNLİKLER	99

III . BÖLÜM

SONUÇ VE ÖNERİLER

A. SONUÇ	101
B. ÖNERİLER	103
KAYNAKÇA.....	104
EKLER.....	111
EK - 1. İmam - Hatip Liseleri Gelişim Modeli	
EK- 2. Hadis Dersi Öğretim Programı	

ÖNSÖZ

İmam – Hatip Liseleri geçmişten günümüze hep tartışma konusu olmuştur. Bu tartışmalar genellikle öğrenci ve bina sayıları ile ilgilidir. İmam – Hatip Liselerinde verilen eğitim – öğretimin niteliği ve öğrenme – öğretme ortamları pek fazla gündeme gelmemiştir.

Günümüz insanı, artık almış olduğu diplomayla değil , sahip olduğu bilgi, beceri , uzmanlık alanı ve mesleki yeterliliği ile dikkate alınmaktadır. Bu açıdan çağımızda nitelikli insan yetiştirme eğitim kurumlarının temel işlevi olmalıdır.

İmam- Hatip Liseleri Din hizmetlerine ve yüksek öğretime eleman yetiştiren eğitim kurumlarıdır. Bu okulların temel işlevi bilen, düşünen, araştıran, sorgulayan , inancını aklıyla bütünleştiren, kültürlü, bilinçli, temel dini bilgi ve mesleki becerileri kazanmış insanlar yetiştirmektir. Öğrenciler mesleğiyle ilgili bu temel bilgi ve becerileri meslek derslerinde kazanırlar. Bu derslerin hedeflerine ulaşabilmesi için öğretim etkinliklerinin çok iyi düzenlenmesi ve her dersin öğretim programlarındaki konuların bilimsel ve sistematik bir şekilde öğretilmesi gerekmektedir.

Bu çalışmada, İmam – Hatip Liselerindeki Meslek Dersleri arasında önemli bir yeri olan hadis dersinin içeriğini etkin bir şekilde sunabilmenin yollarını, İmam- Hatip – Liseleri Gelişim Modeli Çerçevesinde ortaya koymaya çalıştık.

Araştırma üç bölümden oluşmaktadır.

Birinci bölümde İmam- Hatip Liselerinde Gelişim Modeli ve Hadis öğretimi başlığı altında , İmam- Hatip Liseleri Gelişim Modeli, Gelişim Modeli'nin Temel felsefesi , amacı, içerdiği ana unsurlar , eğitim – öğretim anlayışının hadis öğretimine

yansıması , İmam –Hatip Liselerinde hadis öğretimi ve nasıl bir hadis öğretimi gibi konular incelenmiştir.

İkinci bölümde Hadis Öğretiminin Özel Öğretim Yöntemleri ve Problem Çözme Yöntemi başlığı altında ; problem çözmeye dayalı öğrenme, niçin problem çözme ? Problem çözme yöntemi nedir ? Problem çözme yönteminin uygulanışında başvurulmuş zihinsel süreçler, problem çözme yönteminin yapı taşları, problem çözme evreleri, eğitsel değeri, sınırlılıkları, Gelişim Modeli çerçevesinde hadis dersinde yapılabilecek etkinlikler ve bir örnek ders uygulamasına yer verilmiştir.

Üçüncü bölümde ise Sonuç ve Öneriler yer almaktadır.

Din eğitim ve öğretimi alanında ortaya koyduğu çalışmalar ve varlığı ile bize çalışma azmi ve ümit veren muhterem hocamız Prof. Dr. Beyza BİLGİN'e, bu alanı ilk defa tanımama vesile olan, çalışma boyunca görüş ve katkılarıyla rehberlik yapan değerli danışman hocam Prof. Dr. Mualla SELÇUK'a, çalışmamın Hadisle ilgili bölümlerinde değerli katkılarda bulunan ikinci danışmanım Prof. Dr. İsmail Hakkı ÜNAL'a, son okuma ve düzeltme zahmetine katlanarak tenkitlerde bulunma nezaketini gösteren Ar.Gör.Nurallah ALTAŞ'a ve zaman zaman görüş ve bilgisinden istifade ettiğim Ahmet YEMENİCİ'ye teşekkürü bir borç bilirim.

Kenan DEMİRTAŞ

Ankara- 2001

GİRİŞ

A. PROBLEM

Günümüzde teknolojik alandaki baş döndürücü gelişmeler, kitle iletişim araçlarının yaygın olarak kullanılması ve bilimsel alanlardaki hızlı ilerleme, toplumları kültürel açıdan etkilemiş ve çok hızlı bir toplumsal değişimin gündeme gelmesine neden olmuştur. Bu değişimin ortaya çıkardığı sonuçlar, toplumda yaşayan bireyin görüşlerini , inançlarını etkilemiş yeni tutum ve davranışlar ortaya çıkarmıştır. Değişen koşullar her birey için daha iyi ve kaliteli eğitimi gerektirmektedir. Bu açıdan meydana gelen ve devam etmekte olan bu değişime uyum sağlayacak insanlar yetiştirmek eğitimcilerin görevidir.

Bu değişim sürecindeki gelişmeler, geleneksel eğitim anlayışını ve uygulamalarını yetersiz hale getirmekte, yeni yaklaşım, strateji ve yöntemleri geliştirmeyi zorunlu kılmaktadır. Eğitim sisteminin geçerliliği, eğitim standartlarını çağın değişen ve gelişen şartlarına uygun hale getirilmesine bağlıdır.

Eğitim - öğretim işi, oldukça hassas ve karmaşık bir olgudur. Tarım toplumundan sanayi toplumuna, günümüzde de bilgi toplumuna geçilen süreçte, eğitim – öğretim anlayışlarında, eğitimden beklentilerde farklılaşmalar meydana gelmiş ve mevcut klasik eğitim anlayışlarının yerine daha modern ve çağdaş anlayışlar geçmiştir.

“Ancak bu konuda önemli olan daha çok sayıda okul inşa etmenin , daha çok öğrenci yetiştirmenin, daha çok öğretmen istihdam etmenin arzu olunan hedefe ulaşmak için yeterli olmadığıdır.

Asıl sorun:

Okullar hangi tip öğrencilere , neyi nasıl ve ne kadar zamanda öğretecektir?

Öğretmenlerin yeni koşullara göre yetiştirilmeleri nasıl olmalıdır?

Eğitim araç ve gereçleri nasıl hazırlanacak ve kullanılacaktır ?

Öğrenme – öğretme süreç ve yöntemleri nasıl geliştirilecek ve uygulanacaktır?

Ekonomik, verimli öğrenme nasıl sağlanacaktır? gibi soruların cevaplarının araştırılması ve gerekli önlemlerin alınması sorunudur.”¹

“Modern çağın hızla değişen şartları, artık toplumun bütününün tek bir ideal insan örneğinde birleşmesini imkansız hale getirmiştir. Günümüzün toplumu, farklı amaçları benimseyen bir toplumdur. Amaçlara ulaşmak için belirlenen tasarılar ve yapılan hazırlıklar, sürekli geliştirilmesi gereken, geleceğe açık bir tutum içinde bulunmak durumundadırlar. Çünkü öğrenilmesi gereken şeyler sürekli değişmekte ve yenilenmektedir. Artık öğrenim “öğrenmeyi öğrenmeye” dönüşmüştür. Yani hedef, sürekli öğrenmek, hayat boyu öğrenmeye hazır olmaktır. Bu durum, insanların davranışlarını da etkilemektedir.”² Günümüzde okulun amaç ve işlevi, öğretmenin ve öğrencinin rolü değişikliğe uğramıştır. “Günümüz okullarından ve öğretmenlerinden beklenen en önemli görev, topluma yaratıcı, eleştirel ve çok yönlü

---

¹Cevat Alkan, **Eğitim Teknolojisi (Kuramlar Yöntemler)**, Yargıçoğlu matbaası, Ank. 1977, ss.9-10.

² Beyza Bilgin, **Eğitim Bilimi ve Din Eğitimi** ,Yeni Çizgi Yay. Ank. 1995, ss. 30-31.

düşünebilen, öğrenmeyi öğrenen, problem çözebilen, kendi öğrenmesinden sorumlu olan ve sağlıklı kararlar verebilen bireyler yetiştirmektir.”³

Çağdaş eğitim –öğretim ilkelerine göre görev yapmaya çalışan öğretmen , artık sadece “ders veren” , “ders anlatan” ve “sınav yapan” birisi değildir. O salt kendi branşıyla ilgili öğretim işleri göz önünde tutulsa bile , aynı zamanda bir düzenleyici, yönetici, gözetmen / kılavuz,danışman , izleyici ve değerlendircidir.⁴

Bilgi toplumunda bireyin sahip olması gereken özellikler şöyle dile getirilmektedir. Bilgi toplumunda bireyin rutin işleri ve belirli görevleri yoktur. Rolü sık sık yeniden tanımlanmaktadır.İş yerinde etkileşimi çok fazladır. Başkalarıyla takım halinde çalışmak zorundadır. Bu özellikler onun dışa yönelik olmasını gerektirmektedir. Diğer taraftan bilgi elde etme işlemi, zihinsel etkinliklerin yoğunluğu ve problem çözme gibi yetenekleri de onu içe yönelik olmaya itmektedir. Dolayısıyla bilgi toplumunun bireyi bilgi toplayan, taşıyan değil yaratıcı bireylerdir. Bu yetilere sahip bireyin eğitimi duyuşsallaşmak ve bireyselleşmek durumundadır. Eğitim- öğretimi için de gerekli yaklaşımlar, öğrenmeyi öğrenmek ve değerlerin açık kılınması gibi özellikleri içermektedir.⁵

Eğitim - öğretim programlarının hazırlanmasında en güçlü etken “eğitim amaçları” dır. Öğretim programları eğitim amaçlarına göre hazırlanır.⁶ Eğitim amaçları o toplumun eğitim felsefesi ile ilişkilidir. Türkiye’de eğitim anlayışı klasik eğitim anlayışının etkisinden kurtulmuş değildir. Günümüzde eğitim ve öğretim,

³ Ahmet Saban, **Öğrenme öğretme Süreci (yeni teori ve yaklaşımlar)** Nobel yayın dağıtım Ank. 2000, s.124.

⁴ A.Ferhan Oğuzkan, **Orta Dereceli Okullarda Öğretim**, 2. Basım . Ank. 1989, s.41.

⁵Hasan Bacanlı , **Sosyal İlişkilerde Benlik (Kendini Ayarlamının Psikolojisi)** 1. Basım, M.E.B.Y., İstanbul 1997 . ss .132-137.

⁶ Cavit Binbaşoğlu, **Genel Öğretim Bilgisi**, 7.Basım, Kadioğlu mat. Ank. 1994, s.75.

belleğe dayalı öğretme ve ansiklopedik bilgiler aktarma ile sınırlı öğretme – öğrenme etkinliği şeklinde klasik metotlarla devam edegelmektedir.

O halde eğitim ve “öğretim amaçları” ve bununla birlikte “öğretim programları” ve “öğretim yöntemleri” yeni bir yaklaşımla ele alınmalıdır. Eski eğitim amaçlarının gerektirdiği ansiklopedik karakterdeki donmuş öğretim programları, bugünkü yaşamın gereklerine uyacak bir şekilde düzenlenmelidir. Bilgi, öğretimde bir amaç değil, bir araçtır; kitaplardan öğrenilebilir. Eğitimde gerekli olan, öğrencinin öğrenme isteğinin veya ilgisinin canlı tutulması, öğrenme yöntemlerini iyi bilmesi ve kullanabilmesidir. Bunları yapabilen bir kimse, öğrenilecek şeyi, nerede olursa olsun, bulur ve öğrenir. Öğrenci, okulda öğrendiği şeyi yaşamında kullanabilecek bir biçimde yetiştirilmelidir. Öğrenmede davranışa önem verilmesinin nedeni budur.⁷

Hızla gelişen ve değişen bilgilerin çeşitli elektronik yöntem ve araçlarla saklanması mümkün hale gelmiştir. Bilgilerin hızla çoğalması karşısında okullarda verilen öğretim yetersiz kalmaktadır.⁸ Artık bilgileri ezberlemek yerine anlamak ön plana çıkmıştır. Gerçek anlamıyla öğretim bilginin aktarılması değil , bilginin nasıl kullanılması gerektiğinin öğretilmesidir.

“Bu çerçevede ders programlarının içerik ve sunumlarının öğrenciye bilgi yüklemeyi değil, onlara bilgiyi üretmeyi yani düşünmeyi öğretmelidir. Alışılmış biçimiyle geleneksel okuldaki öğretim çoğunlukla bir dizi bilgi parçasının öğrenciye aktarılması ve bunların ezberlenmesi ile sınırlı kalmaktadır. Müfredat, düşünme ve problem çözme yeteneklerini geliştirici içerik taşımamaktadır.”⁹ Bu açıdan öğretim

---

⁷ Binbaşıoğlu, s.76.

⁸ Sabri Büyükdüveci , “Nitelikli Eğitim Sorunu” Eğitimde Nitelik Geliştirme , Özel Kültür Okulları Eğitim - Araştırma – Geliştirme Merkezi , Eğitimde Arayışlar 1. Sempozyumu , İstanbul 1992, s.32.

⁹ Yüksel , Özden, Eğitimde Dönüşüm, Yeni Değer ve Oluşumlar, Pegem Yay. Ank. 1998, s.19.

programlarının, yöntemlerinin , araç ve gereçlerinin sürekli olarak yenilenmesi, öğrenci ve öğretmenlere yeni bilgilerin zamanında ve etkin biçimde ulaştırılması gerekmektedir.

Eğitim ve öğretimi kesin hatlarıyla birbirinden ayırmak mümkün değildir. Öğrenme olmadan , bilgi olmadan, eğitimden söz etmek mümkün olmayacağı gibi, eğitim olmadan öğretimden söz etmek de pek mümkün değildir. Günümüzde “ bilgiyi odak noktası yapan” eğitim anlayışının önemini kaybettiği gözlenmektedir.¹⁰ Fazla bilgi değil, sağlam bilgi insan yaşamıyla bütünleşebilir ve insanı anlamlı bir özne yapar. Artık öğrenciye bir şeyler yüklemek yerine, ona eğitimin gerektirdiği bilgiyi yüklemek fikri ön plana çıkmış bulunmaktadır.

“Hızla artan bilgileri bütünüyle öğrenciye kazandırmak mümkün olmadığına göre en gerekli bilgileri vermek , devamlı yeni bilgiler öğrenme yeteneği kazandırmak gerekmektedir. Bu da öğrenme ve öğretmede içerik yerine yöneme ağırlık vermeyi , öğretmene dönük tek kaynaklı sistem yerine çok kaynaklı çevreye dönük sistem geliştirmeyi zorunlu kılmaktadır.”¹¹

Eğitim kurumlarının en önemli işlevlerinden biri kültürel mirası çocuğa aktarmaktır. Ancak günümüz toplumlarında bilim ve teknolojiye hızlı gelişmeler sonucu bu bilgi birikimin hangi kısmının, ne derinlikte verileceği program geliştirme uzmanları için önemli bir sorun haline gelmiştir.¹²

“ Yeni kabullenmeler ise eğitim programlarının içeriğini şekillendirebilmek için bilginin doğasına ilişkin aşağıdaki sorgulamaların yapılmasını gündeme getirmektedir.

---

¹⁰ Servet Özdemir, “Eğitimde kalite ne anlama geliyor” **Türk Yurdu** , Cilt 17, sayı: 123 Kasım 1997.

¹¹ Alkan, s.7.

¹² Münire Erden, **Eğitimde Program Değerlendirme**, Pegem yay., Yayın No: 21, 2. baskı Ank. 1995. s.30.

Bilgi kesin ve değişmeyen değerler midir, yoksa bireye ve topluma göre anlam kazanan geçici bir birikim midir ?

Dersler ansiklopedik bilgileri mi yüklemeli , yoksa konuları ve olayları derinliğine anlamayı, eleştirel düşünmeyi mi esas almalı ?

Okullar ğrencilere gelecek için gereken bilgiyle mi yüklemeli , yoksa verilen bilgilerin yaşam boyu yetmeyeceğini kabul ederek öğrenmeyi mi ğretmeli ?

Bilgi, ğrencinin dışında gerçekleşen ve formal disiplin alanlarının ğretmen tarafından öğrenciye yüklenmesi ile mi, yoksa formal disiplinlerin ışığı altında etkileşim ile mi elde edilir ?”¹³

Bu sorulara verilecek cevaplar eğitim programlarının içerik ve sunumlarının özünü belirleyecektir.

Varış’a göre, toplumsal dinamizm, eğitim programlarının dinamik olmasını gerektirmektedir.Eğitim programlarının dinamizmi objektif süreçlerle yöneltmek suretiyle insan gücünü toplum isteklerine uygun nitelikte yetiştirmekle mümkün olacaktır.Eğitim programları yalnızca okulda çalışmayı değil, aynı zamanda toplumda da yaşama ve öğrenme koşullarını geliştirmeyi amaç edinir. Bu sebeple eğitim programları, bir taraftan toplumun problemleri ve gereksinimleri, diğer taraftan da çocukların ve gençlerin problemleri, ilgileri ve ihtiyaçları esas alınarak geliştirilmelidir.

Toplum ihtiyaçları ile bireyin ihtiyaçları ve özelliklerini göz önünde bulunduran bir program anlayışında genç kuşakların başarıya dayalı bir fırsat eşitliğinden yararlanmak suretiyle, en uygun statü ve rollere hazırlanmaları esastır. Çağdaş eğitim , programlarının çocukları ve gençleri , belli statü ve rollere hazırlama

---

¹³ zden, s. 75.

yanında, bu rolleri yapıcı ve yaratıcı bir yaklaşımla uygulamaları üzerinde de durmaktadır.”¹⁴

Bunun yanında eğitime bilimsel yaklaşım, eğitim psikolojisindeki gelişmeler, bireysel farklılıklara verilen önem , öğrencilerin ilgi ve ihtiyaçlarına verilen önem, her dersin öğretimine yeni ve bilimsel nitelik kazandırma ve bu yönde hem kavramsal , hem de işlevsel değişme ve gelişmeleri yeni bir yaklaşımla sunma gereğini ortaya çıkarmaktadır.¹⁵

Bu açıdan ilgili kurumlar yeni ihtiyaçlar doğrultusunda çağın koşullarına uygun olarak eğitim anlayışımızın kuramsal temellerini yeniden değerlendirmek, yapısını yeniden düzenlemek, programlarını yenilemek, yeni yöntem ve süreçler geliştirmek zorunda kalmaktadır. Programların değişmesi bilgide görülen artış ve insanların sosyal yaşantılarının değişmesi okullardaki program değişimine yansımıştır.

Günümüzde okullar , bilgide meydana gelen hızlı artışı dikkate almalıdır. Eğitim ortamında önemli bir yeri olan ders kitapları artık yetersiz kalmaktadır. Değişen ve gelişen şartlar karşısında öğrencilerin ihtiyaç duydukları somut ve alternatif yaşantıları yeterli ölçüde sağlayabilmek için yeni öğretme – öğrenme ortamlarına ihtiyaç vardır.

Eğitim – öğretimde din eğitimi ve öğretimi önemli bir yer tutmaktadır. Din eğitim – öğretiminin bu değişim ve yeni yapılanmaların dışında kalması düşünülemez.. Bu alanda eğitim- öğretim, İlköğretim ve Ortaöğretimde Din Kültürü

---

¹⁴Fatma Varış, **Eğitimde Program Geliştirme**, A.Ü. Eğitim Fakültesi Yayınları, No:53, 2. Baskı Ank.s.25.

¹⁵ Cevat Alkan, Mehmet Kurt, **Özel Öğretim Yöntemleri** , Anı yay. Ank.1998. s. 100.

ve Ahlak Bilgisi Derslerinde ve İmam-Hatip Liselerinde Meslek derslerinde yapılmaktadır.

Eğitim-öğretimde din söz konusu olduğunda, durum daha da hassaslaşmakta ve zorlaşmaktadır. Bu güçlük sadece konunun fizikötesi ile irtibatlı oluşundan ve dinin mahiyetinden değil toplumsal şartlardan, pratik zorluklardan da kaynaklanmaktadır.¹⁶ Din eğitim-öğretimi gibi son derece hassas ve o ölçüde zorlukları bulunan bir eğitim-öğretim, methodsuz, geleneksel yaklaşımlarla, bilimsel olmayan bilgilerle yapılması mümkün değildir. Kime, ne, nerede, nasıl ve niçin öğretilecek? Bu soruların hepsinin, bilimsel araştırmaların sonuçlarından yararlanılarak cevaplandırılması ve bu alanda yapılacak eğitim-öğretimin özel öğretim açısından yeterli bilgi ve beceriyle yetiştirilmiş öğretmenlerle gerçekleştirilmesi gerekmektedir.

Bundan dolayı dini konuların öğretim metotlarının bilimsel temellere oturtulması ve teorisinin geliştirilip uygulamalarının daha verimli hale getirilmesi gerekir.

“Değişim ve gelişim ihtiyacı din öğretiminde “*Ne öğretelim?*” sorusuyla başlamakta “*Nasıl ve niçin öğretelim?*” sorularına uzanmakta ve öğretme-öğrenme süreçlerinin hemen hemen her aşamasında kendini hissettirmektedir. Bir paradigma değişikliği ihtiyacı, din öğretiminin niteliğini, öğretmenlerin yeterliklerini, öğrenenlerin hazır bulunuşluklarını ve öğrenme ortamlarını sürekli sorgulama gereğini de beraberinde getirmektedir.”¹⁷

---

¹⁶ M.Şevki Aydın, **Cumhuriyet döneminde Din Eğitimi Öğretmeni Yetiştirme ve İstihdamı**, İBAV Yay. Kayseri 2000, s.16.

¹⁷ Mualla Selçuk, “Sunuş” **Din Öğretiminde Yeni Yaklaşımlar**, M.E.B.Y. İstanbul 2000, s.7.

Çağımızda bilginin hızla artması ve kendine özgü bir yapıya sahip olması branşlaşmayı zorunlu hale getirmiştir. Her alanda olduğu gibi İslamî bilimlerin alanında (tefsir,hadis, kelam, siyer, fıkıh vb.) da branşlaşmaya gidilmiştir. Ancak bu branşlarla ilgili öğretim yaklaşımları ve özel öğretim yöntem ve teknikleri konusu eksik bırakılmıştır.

Din eğitimi bilimi alanında yapılan çalışmalar daha çok Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi dersine ait program değerlendirme , özel öğretim yöntemleri ve Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi öğretmenlerinin yeterlilikleri gibi çalışmalardır.¹⁸

Mesleki Din eğitimi veren İmam – Hatip Liselerinde okutulan meslek dersleri özel öğretimine ait çalışmalar henüz başlangıç aşamasındadır. İmam- Hatip Liselerinde verilen din eğitiminin amaç ve muhtevası diğer Ortaöğretim ve

¹⁸ Bu çalışmalar: Bilgin, Türkiye’de Din Eğitimi ve Liselerde Din Dersleri, Ankara1980; Selçuk,Çocuğun Eğitiminde Dini Motifler, T.D.V Yay., Ankara 1990. Hasan Dam, İlköğretim 1. Kademe (4-5) Öğrencilerinin Din Hakkında Sordukları Sorular ve Bu Sorular Açısından Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Ders Kitaplarının Değerlendirilmesi, O.M.Ü.S.B.E. Yayınlanmamış Y.L. tezi, Samsun, 1996; Recep Eryılmaz, Orta öğretimde Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Dersinin Geliştirilmesi Üzerine Bir Araştırma, M.Ü.S.B.E. Yayınlanmamış Doktora Tezi, İst, 1995; Ahmet Yemenici, Kur’andaki Hz. İbrahim Kısasının Din Öğretimi Özel Öğretim Yöntemleri Açısından Çözümlemesi, A.Ü. S.B.E. Yayınlanmamış Y.L Tezi, Ank. 2000. Osman Taştekin, Öğretmen ve Öğrencilere Göre Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Ders Müfredatları (İlköğretim 6.7.8. Sınıflar), O.M.Ü.S.B.E. Yayınlanmamış Y.L. Tezi, Samsun 1994; H. Yusuf Acuner, Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Dersi Lise I-II-II Müfredatının Öğretmen ve Öğrenciler Açısından Amaç ve Metod Bakımından İncelenmesi, Y.Y.Ü.S.B.E. Yayınlanmamış Y.L. tezi, Van 1996; Nurşen Tekin, Ortaokullarda Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Ders Programlarının Değerlendirilmesi, A.Ü.S.B.E. Yayınlanmamış Y.L. Tezi, Ank.1986; İbrahim Kurak, Lise Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Programının Değerlendirilmesine İlişkin Ankara il Merkezinde Bulunan Alan Öğretmenleri ve Öğrencilerin Görüşleri, A.Ü.S.B.E. Yayınlanmamış Y.L.Tezi, Ank.1987; Ş. Aydın, Din Dersi Öğretmenlerinin Pedagojik Formasyonları, Kayseri.1996; M.Akif Sütçü, Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Öğretmenlerinin Öğretmenlik Tutumları, G.Ü.E.B.E Ank.1997; Kamuran Çelik, İlköğretim 6-7-8 Sınıflarda Okutulan Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Dersinin Amaçlarının Gerçekleşme Düzeyi, O.M.Ü.S.B.E Samsun 1999.Halit Ev, 2.Kademe Öğrencilerinde Dini Gelişim ve Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Dersleri, D.E.Ü.S.B.E, Y.L Tezi, İzmir 1993; Şeref Şen, İlkokullarda Din Kültürü Ve Ahlak Bilgisi Öğretimi İlköğretimi , D.E.Ü.S.B.E, Y.L. Tezi İzmir 1997 M.Zeki Aydın , İlköğretimin 2. Kademesi Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Ders Programındaki Ahlaki Amaç ve Konuların Program Geliştirme Açısından Değerlendirilmesi M.E.B. EARGED Yay.1998. Orta Dereceli Okullarda(İmam-Hatip Liseleri hariç) Yürütülen Din Eğitim - Öğretiminin Problemleri Sempozyumu Tebliğleri, Kayseri 1998; Hüseyin Peker,, "Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Öğretiminin Daha Verimli Olmasını Engelleyen Faktörler", Din Öğretimi Dergisi. Sayı: 16, Ankara: Milli Eğitim Basımevi, 1988. Mustafa, Bayrak, Gencil, Adnan, "D. K ve A. Bilgisi Dersinin Etkinliğiyle ilgili Bir Araştırma", Din Öğretimi Dergisi, Sayı: 8-9, Mustafa Tavukçuoğlu, "İlköğretimde Din Eğitimi ve Program Geliştirme Üzerine Bazı Düşünceler", S.Ü. İlahiyat Fakültesi Dergisi, Sayı:3, Konya 1990;

İlköğretimden farklıdır. İmam – Hatip Liselerinde görev yapan meslek dersleri öğretmenlerinin yetişme biçimi ve meslek derslerinin öğretim yaklaşımlarının ayrı bir kategoride ele alınması gerekmektedir.

İmam-Hatip Liselerinde okutulan meslek derslerinin her biri kendi açısından farklı bir yapı arz etmektedir. Her dersin kendine özgü öğretim metodu olduğu için bu alana ait özel öğretim yaklaşımlarının ortaya koyulması ve bu dersleri öğretecek öğretmenin o dersin branş¹⁹ öğretmeni olması gerekmektedir. Bu anlamda meslek derslerini öğretmenlerinin özel öğretim bilgileri açısından yetiştirilmesi , hizmet öncesi ve hizmet içi eğitim programlarının yeniden buna yönelik yapılandırılması ihtiyacı ortaya çıkmıştır.

Türkiye’de meslek dersleri öğretmeni yetiştiren kurum İlahiyat fakülteleridir. İlahiyat fakültelerinin programlarına baktığımızda günümüze kadar uygulanan programlarda mesleki anlamda bir branşlaşma olmadığı görülmektedir. Bu açıdan İmam Hatip Liselerindeki mevcut meslek dersleri öğretmenleri öğrettikleri derslerin özel öğretim yöntem ve teknik bilgileri açısından yetersiz kalmaktadırlar.²⁰

¹⁹Bkz. Bekir Özcan, “Din Bilimleri Öğretiminde Branşlaşmanın Önemi” **Yüksek öğretimde Din Bilimleri Öğretim Sempozyumu**, (21-23 Ekim 1987) Samsun 1988.s.147-170. Nuri Topaloğlu, “İlahiyat Fakültelerinde Hadis Öğretimi”, **Yüksek öğretimde Din Bilimleri Öğretim Sempozyumu**, (21-23 Ekim 1987) Samsun 1988 s.375. Suat Cebeci, **İmam Hatip Lisesi Meslek Dersleri Öğretmenlerinin Yeterlilikleri**, (Yayınlanmamış Doktora tezi) A.Ü.S.B.E. 1994,s.130. Mustafa Öcal, **Din Eğitimi ve Öğretiminde Metotlar** T.D.V.Yay.Ank.1991; s.230. ve “İlahiyat Fakültelerinde Programlar Ve Bölümleşme” **Yüksek öğretimde Din Bilimleri Öğretim Sempozyumu**, (21-23 Ekim 1987) Samsun 1988, s171- 194; Aydın, “Din Öğretiminde Öğretmenlerin Branşlaşmaları” **Din Öğretimi Dergisi**, M.E.Basımevi, Sayı 34, Mayıs – Haziran 1992,ss.17-22. Ş. Aydın. “Din Eğitim-Öğretiminin Kilit Sorunu : Branşın Uzmanı Öğretmen Eksikliği,” **Orta Dereceli Okullarda(İmam-Hatip Liseleri hariç) Yürütülen Din Eğitim - Öğretiminin Problemleri**,1998, Kayseri.s.283; Halil Hayıt, “Din Öğretiminde Öğretmenlerin Branşlaşması Meselesi”, **Yüksek öğretimde Din Bilimleri Öğretim Sempozyumu**, (21-23 Ekim 1987) Samsun 1988, ss.141-146.

²⁰ Cebeci, s.101. Öcal,s.49. Ayrıca bkz. **Öğretim Yöntemlerini işe koşma bakımından**;Ş.Aydın, **Din Dersi Öğretmenlerinin Pedagojik Formasyonları**, Kayseri 1996.s.105;Ali Akdoğan, **İmam –Hatip Liselerinde okutulan Hadis Dersi Programının Değerlendirilmesi**, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi O.M.Ü.S.B.E. Samsun 1994, s.71. Selçuk,s.128.Bilgin, s.82; Tekin s.45. ; Kurak, s.31-33.; Eryılmaz, s107.; Acuner, s.59. ;Aydın, s.59.; Mevlüt Kaya, “Eğitimde Program Geliştirme Sürecinde Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Öğretim Programının Geliştirilmesi ihtiyacı” **Orta Dereceli Okullarda(İmam-Hatip Liseleri hariç) Yürütülen Din Eğitim - Öğretiminin Problemleri**,1998, Kayseri. s.253. Şuayip Özdemir,**Orta Öğretimde Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Derslerinde Öğretmenlerin Yardımcı Ders Araç ve Gereçleri Kullanma Durumu**,**Orta Dereceli Okullarda(İmam-Hatip Liseleri hariç) Yürütülen Din Eğitim - Öğretiminin Problemleri**,1998, Kayseri.s.172. **Derslerde eğitim araç- gereçlerini kullanma bakımından**; Aydın, s.62-63.; Tekin s.49;Ş.Aydın, s.92-95; Kaya, s.252; Selçuk, s.129-130;Özdemir, s.181.Kurak, s.33.

İlahiyat fakültelerinin öğretim programlarında yukarıda söz konusu ettiğimiz öğretmenlerin branşlaşmalarını ve eğitimleri sağlayacak yeni düzenlemeler yapılmış ve 1998- 1999 eğitim öğretim yılından itibaren uygulamaya koyulmuştur.²¹

Program İlahiyat fakültelerinde ihtisaslaşma ve branşlaşmayı da beraberinde getirmiştir. Yeni program üç ayrı alanda uzmanlaşmayı mümkün kılacak şekilde düzenlenmiştir. Program;

İlköğretim Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Öğretmenliği Bölümü,

İlahiyat Lisans Bölümü,

Tezsiz Yüksek Lisans Programları (I-II) şeklinde düzenlenmiştir.

Yeni açılan İlköğretim Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi öğretmenliği bölümü ile , İlköğretim okullarına Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi öğretmenleri yetiştirilecektir.

Ortaöğretim kurumlarına Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi ve İmam- Hatip Liselerine Meslek Dersleri öğretmenleri olmak isteyenler, İlahiyat Lisans programını tamamladıktan sonra iki ayrı Tezsiz Yüksek Lisans Programlarıyla yetiştirilecektir.

İlahiyat fakülteleri bu yeni programla köklü ve olumlu değişiklikleri içermektedir. Bu şekilde özel öğretim açısından kendi branşlarında yetişmiş öğretmenler daha sağlıklı yetiştirilmiş olacaklardır.

Fakat mevcut öğretmenler açısından aynı şey düşünülemez. Bu da öğretmen yetiştirmenin hizmet içi eğitimi boyutunu oluşturmaktadır. Mevcut meslek dersleri öğretmenlerinin bu anlamda yetiştirilmesi hizmet içi eğitimle sağlanacaktır.

---

²¹ İlahiyat ve İlköğretim Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Öğretmenliği Ders Programı ve temel felsefesi için bakınız. M.Sait Yazıcıoğlu, "Cumhuriyetin 75. Yılında Din Öğretiminde Yeni Hedefler" A.Ü.İ.F.D. (Özel Sayı), Ank.1999, ss.1-8. Münir Kostaş, "Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi (Dünü Bugünü)" A.Ü.İ.F.D. (Özel Sayı) Ank. 1999, ss.166-184. Ş.Aydın , Cumhuriyet Döneminde Din Eğitimi Öğretmeni Yetiştirme ve İstihdamı, s.157-172. İlahiyat Fakülteleri , Öğretmen Yetiştirme ve Lisans Programları , YÖK , Ank. 1998.

Meslek dersleri öğretmenlerin yeterliliklerinin artırılması ve geleneksel yaklaşımı güncelleştirmek amacıyla Milli Eğitim Bakanlığı Din Öğretimi Genel Müdürlüğünce bir dizi çalışmalarla ve hizmet içi eğitim kurslarıyla meslek dersleri öğretmenlerine özel öğretim bilgileri kursları verilmektedir. Fakat bu kurslarla ilgili yapılan araştırmalar hedeflenen özel amaçlara, istenen ölçüde ulaşılmadığını göstermektedir.²²

Öğretme-öğrenme sürecinden istenilen ürünlerin tam olarak alınması için hem dersin öğretim programının iyi hazırlanmış olması hem de bu programın bütün öğrenciler için etkili bir öğretim hizmetiyle işletilmesi gerekir.²³ İşte bu ihtiyaçtan hareketle, Din Öğretimi Genel Müdürlüğü, Talim Terbiye işbirliği ile İmam –Hatip , Anadolu İmam-Hatip ve Yabancı Dil Ağırlıklı İmam- Hatip Liseleri Meslek dersleri Öğretim Programlarının içeriğini bilimsel veriler ışığında yeniden yapılandırmış ve bu programlar M.E.B.Talim Terbiye Kurulu, 10.05.1999 Tarih, 39 sayılı kararıyla uygulamaya konulmuştur. Ayrıca Din Öğretimi Genel Müdürlüğü İmam- Hatip Liselerinde eğitim- öğretim ortamlarını zenginleştirmek , öğretmen – öğrenci iletişiminin etkin bir şekilde sağlamak amacıyla İmam Hatip Liseleri Gelişim Modeli²⁴ adıyla yeni bir proje geliştirmiştir.

Öğretim programları ve Modelin başarısı her şeyden önce , uygulama aşamasında, öğretmenlerin yeterliliğine , yeni öğretme – öğrenme sistemlerine uygun öğretim stratejileri ve eğitim araç gereçlerinin uygunluğuna ve kullanımına bağlı olduğu gerçektir.

²² Bkz. Ş. Aydın, ss. 177-186 . ve “M.E.B. Din Eğitimi Hizmet İçi Faaliyetleri”, **Cumhuriyetin 75. Yılında Türkiye’de Din Eğitimi ve Öğretimi İlmî Toplantısı** (İzmir –4-6 Aralık 1998 Tebliğleri) Türk Yurdu Yayınları, Ank. 1998, ss. 411-434.; Cebeci, s.115-118.

²³ Durmuş Ali Özçelik , **Eğitim Programları ve Eğitim (Genel Öğretim Yöntemi)**, ÖSYM Eğitim Yay. Ank.1989, s.5.

²⁴ M.E.B 14.10.1999 tarih 3588 sayılı onayı.

Bu açıdan İmam Hatip Liselerinde meslek dersleri öğretmenlerinin yeterlilik ve etkililik derecelerinin yükseltilmesi, hizmet öncesi ve hizmet sonrası eğitime katkı sağlaması amacıyla bu derslere ait özel öğretim yaklaşımlarının bilimsel bir şekilde ortaya koyulması gerekmektedir.

Bu ihtiyaçtan hareketle İmam Hatip Liselerinde okutulan hadis dersinin öğretimine ait özel öğretim yaklaşımlarının olmayışı bizi bu araştırmayı yapmaya sevk etmiştir.

Araştırmamızın temel problemi , İmam Hatip Liseleri Gelişim Modeli çerçevesinde, hadis öğretimini özel öğretim açısından ele alıp, yeni bir hadis öğretim anlayışı geliştirmektir.

B. ARAŞTIRMANIN AMACI

Araştırmanın temel amacı, Gelişim Modeli çerçevesinde İmam Hatip Liselerinde okutulan hadis dersinin içeriğini etkin bir şekilde sunabilmenin yollarını araştırmak ve hadis öğretiminde yeni bir yaklaşım ortaya koymak olacaktır.

Bu temel amacın yanında araştırmamızda,

- ◆ Geleneksel hadis anlayışı günümüz hadis öğretimine ne ölçüde yansımıştır ?
- ◆ Günümüzde İmam-Hatip Liselerindeki hadis öğretiminin mevcut durumu nedir?
- ◆ Hadis dersinin amaçlarına uygun bir hadis öğretimi nasıl olmalıdır ?
- ◆ İmam- Hatip Liselerinde uygulanmakta olan Gelişim Modelinin temel felsefesi ve amacına uygun bir hadis öğretim anlayışı nasıl olabilir ?
- ◆ İmam –Hatip Lisesi Gelişim Modelinin getirdiği yeni eğitim öğretim yaklaşımları nelerdir ?

- ◆ İmam- Hatip Lisesi Gelişim Modelinin felsefesi ve temel amacı nedir ?
- ◆ İmam- Hatip Lisesi Gelişim Modelinin içerdiği ana unsurlar nelerdir ?
- ◆ İmam- Hatip Lisesi Gelişim Modelinin eğitim- öğretim anlayışı hadis öğretimine ne ölçüde yansımıştır ? gibi sorular da ele alınacaktır.

C. ARAŞTIRMANIN ÖNEMİ

İmam –Hatip Liseleri Milli Eğitim Temel Kanununda Madde: 32 ;

“İmam-Hatip Liseleri İmamlık, Hatiplik ve Kur'an Kursu öğreticiliği gibi dini hizmetlerin yerine getirilebilmesi ile görevli elemanları yetiştirmek üzere Milli Eğitim Bakanlığı'nca açılan ortaöğretim sistemi içinde, hem mesleğe, hem yüksek öğrenime hazırlayıcı programlar uygulayan öğretim kurumlarıdır”²⁵

Ayrıca Tevhidi tedrisat kanunun 4. Maddesinde , “*Maarif Vekaleti, yüksek diniyat mütehassısları yetiştirmek üzere Darü'l-Fünun'da bir İlâhiyat Fakültesi te'sis ve imamet, hitabet gibi hidemat-ı diniyenin ifası vazifesi ile mükellef memurların yetişmesi için de ayrı mektepler küşad edecektir.*” şeklinde İmam – Hatip Liselerinin işlevi tanımlanmaktadır.

Bu kanunlara dayalı olarak açılan İmam –Hatip Liseleri İmamlık, Hatiplik ve Kur'an Kursu öğreticiliği gibi din hizmetleri alanlarında çalışacak elemanları yetiştiren orta öğretim kurumlarıdır. Bu okullardan yetişecek öğrenciler toplumun çeşitli alanlarında görevler yaparak, görevleri gereği toplumun düşüncelerine,

---

²⁵14.6.1973 tarih ve 1739 sayılı Milli Eğitim Temel Kanunu Madde: 32

yaşayışlarına ve din anlayışlarına büyük ölçüde yön vereceklerdir. Hem bilgileriyle hem de yaşayışlarıyla insanlara örnek olacak ve İslam'ı öğreteceklerdir. Vaaz, hutbe vererek veya gerektiğinde insanların soru ve sorunlarını çözümleyerek insanlarla devamlı iletişim halinde olacaklardır.

Toplunun, dini, bireysel ve toplumsal yaşayış alanında fonksiyonel bir role sahip bu öğrencilerin, çağın gerektirdiği insanın temel özelliklerini, ortak becerilerini,²⁶ mesleğini içeren temel bilgi ve deneyimlerini kazanmış, çok yönlü ve kaliteli yetiştirilmesi gerekmektedir.

Bu öğrencilerin yetişmesinde en önemli görev öğretmenlere ve derslere düşmektedir. Özellikle de meslekleri alanlarında iyi yetişmeleri için meslek dersleri ve bu derslerin öğretmenlerinin tutum ve öğretim yöntemleri bu alanda daha da öne çıkmaktadır.

Bilgin'in ifadesiyle ; "İmam Hatip Lisesi öğretmenleri için sorumluluk , hem doğru bilgi ile bilgilendirme hem bu bilgileri doğru olarak kullanma usullerini öğretme, hem de geçmişin kalıp çözümleri ile günümüzün bu kalıbı aşan , açık toplum ihtiyaçları arasındaki geçişi sağlama konusunda birlikte düşünebilmeyi başarabilmedir"²⁷.

Meslek dersleri öğretmenleri öğrencilere İslam'ın iki kaynağı olan Kur'an ve Hadisten doğru olarak bilgilendirme ve bu bilgileri doğru olarak anlama ve anlatma yollarını göstermeleri gerekmektedir. Çünkü aynı zamanda bu öğrenciler dinin öğreticileri olarak yetişmektedirler. Bu bakımdan İmam- Hatip Liselerindeki Meslek

---

²⁶ Dülger, Eğitimin , çağın gerektirdiği ortak Becerileri kazandırma işlevini sekiz başlık altında toplamıştır. Bunlar; Temel Bilgiler, Zihinsel Beceriler, Teknik Beceriler, İletişim Becerileri, Kişisel Beceriler, Sosyal ve Kültürel Beceriler, İktisadi Beceriler, Çevre bilgi ve Becerileri . Daha geniş bilgi için bkz. İlhan Dülger, "Türkiye' nin 2023 stratejisini uygulayabilecek Türk İnsanı Örneği" **Eğitim Güneşi Dergisi**, Yıl: 1, Sayı : 2, A.Ü Tömer Yay. Ank. Ocak 2001. s. 19-24.

²⁷ Bilgin, **Eğitim Bilimi ve Din Eğitimi** , s. 138.

Dersleri Öğretmenlerinin yaptıkları görev “dini öğretmenin öğretimi”²⁸ olarak nitelendirilmektedir.

İmam- Hatip Liselerindeki meslek dersleri, kendi içinde farklı konular içeren çok yönlü derslerdir. Her dersin farklı konuları, farklı amaçları ve ilkeleri vardır. Başarılı bir öğretim için bu derslere ve konularına uygun yöntemler seçilmeli ve uygulanmalıdır. Bu nedenle bu derslerin her biri için bilimsel açıdan özel öğretim yaklaşımı geliştirme gereği ortaya çıkmıştır. Bu araştırmamızda İmam- Hatip Lisesi Gelişim Modeli çerçevesinde yeni bir hadis öğretim yaklaşımı ortaya koyulmaya çalışılacaktır.

Günümüze kadar hadis öğretiminde uygulanan temel yaklaşım konu alanlarının temel oluşturduğu , öğrencilerin katılımı olmayan , ezberlemenin temel yöntem benimsendiği öğretmen merkezli bir yaklaşım olarak karşımıza çıkmaktadır.

Ortaöğretim düzeyinde Mesleki Din Eğitiminin yapıldığı İmam Hatip Liselerinde okutulan meslek derslerinin ana hedefi, öğrencilere çağımızın gerektirdiği değerlerinin, mevcut kültür hayatıyla uyumlu bir hale getirilmesine, fertlerin ileri bir toplumla yaşamaları için gereken becerileri kazanmalarına ve kabiliyetlerini geliştirmelerine, hayatın problemlerini çözme yeteneğine sahip, düşünen bilinçler yetiştirilmesine katkıda bulunması gerektiği ön kabulünden hareketle, söz konusu dersin hedeflerinin gerçekleşmesi için öğretim yaklaşımlarının ve ders konularının öğrenciye nasıl katkıda bulunabileceği konusunun yeniden gözden geçirilmesi gereği ortaya çıkmaktadır.

---

²⁸ Bilgin, s.137.

Günümüzde bilimsel araştırmalar ve gelişmeler eğitim uygulamalarında yeni yaklaşımlar benimsemeyi ve yeni teknolojik imkanlar, eğitim uygulamalarında çok sayıda yeni araç gereçlere yer verilmesini sağlamaktadır. Eğitim öğretimde muhtevanın değişmesine paralel olarak yeni öğretim ilke ve yöntemleri geliştirilmekte , uygulamaya konmaktadır.Toplumsal değişim ve gelişim , öğrencilerin ilgi, ihtiyaç ve beklentilerinden okul şartlarına kadar her şeyde değişime neden olmaktadır.

Bu açıdan günümüzde eğitim alanındaki çağdaş gelişmeler karşısında hadis dersinin öğretiminde uygulanabilecek yeni yaklaşımların ve yeni yöntemlerin neler olabileceğini araştırmak önem kazanmaktadır. Bu anlamda hadis dersi öğretiminde beliren yenilik gereksinimi, yeni yorumlar ve yaklaşımlar, karşılaşılan sorunların çözümü için ileri sürülen öneriler , bu konuda beliren araştırma gerekliliği, araştırmamızın önemini ortaya koymaktadır.

İmam- Hatip Liseleri Gelişim Modelinin içerdieği eğitim – öğretim anlayışının derslerde uygulanmasına bir model teşkil etmesi açısından önem taşımaktadır.

Meslek dersleri öğretmenlerinin branşlarına yönelik hizmet öncesi ve sonrası verilecek eğitim – öğretim hizmetlerine kaynak teşkil etmesi bakımından bu araştırma önem kazanmaktadır.

Ayrıca hadis öğretimini özel öğretim açısından ele alan araştırmalar yok denecek kadar azdır. Çok sınırlı sayıdaki din öğretimi ile ilgili araştırmalar ise genel anlamda din öğretiminin yetersizliğini ortaya koymakta fakat hadis özel öğretimi açısından konuya yaklaşanlar çok az sayıda kalmaktadır. Bu araştırma alanında yapılacak ilk araştırma olması bakımından önemlidir.

D. VARSAYIMLAR

- Gelişim Modelinin İçerdiği ana unsurlar öğrenciyi geliştirici nitelik taşımaktadır.
- Hadis öğretiminde günümüze kadar yapılan öğretim, genellikle bilginin öğrenciye aktarılmasıyla sınırlı olup ezberci bir yaklaşım içermektedir.
- Hadis dersinde işe koşulan öğretim yöntemleri genellikle öğretene merkezlidir.
- Öğrenci etkinlikleri çoğunlukla ders kitabı ile sınırlıdır.
- Geleneksel hadis ve sünnet anlayışı hadis öğretimine büyük ölçüde yansımıştır.
- Günümüz hadis öğretimi metin tenkidinden daha çok isnad tenkidine önem vermektedir.

E. ARAŞTIRMANIN YÖNTEM VE SINIRLILIKLARI

Bu araştırmanın amaçları doğrultusunda toplanması gereken bilgilerin elde edilebilmesi için imkanlar ölçüsünde ilgili literatür taranmış ve değerlendirmeye tabi tutulmuştur.

Genel öğretim ve özel öğretim yöntemleri, eğitim psikolojisi, eğitim teknolojisi gibi eğitim bilimlerinde yazılı kaynaklara dayanılarak konu çeşitli boyutlarıyla ortaya koymaya çalışılmıştır.

Kaynaklar, dipnotlarda ve toplu olarak da kaynakçada gösterilmiştir.

Araştırmamız İmam- Hatip Liseleri Gelişim modeli çerçevesinde, mevcut öğretim yöntemlerini, kuramlarını ve ilkelerini inceleyerek hadis öğretiminin ekililiğini ve verimliliğini araştırmak, İmam-Hatip Liselerinde verilen hadis öğretimine yeni bir öğretim yaklaşımı geliştirmekle sınırlıdır.

I. BÖLÜM

İMAM - HATİP LİSELERİNDE GELİŞİM MODELİ VE HADİS ÖĞRETİMİ

A. İMAM - HATİP LİSELERİ GELİŞİM MODELİ

İmam- Hatip Liseleri geçmişten günümüze hep tartışma konusu olmuştur. Bu tartışmalar, genelde İmam Hatip Liselerindeki öğrenci ve bina sayıları açısından gündeme gelmiştir. İmam- Hatip Liselerinde verilen eğitimin ve eğitim ortamlarının niteliği çok az dikkate alınmıştır.

Geçmişte İmam – Hatip Liselerinde Öğrenci mevcudunun yüksek olması ve eğitim ortamlarının kısıtlılığı, istenilen kalitede eğitim – öğretimin verilmesini olumsuz yönde etkilemiştir. Gelişen ve değişen dünyada, nitelikli öğrenci yetiştirme ve çağın gerektirdiği insan tipini oluşturmak için bu gelişim ve değişim şartlarına uygun yeni bir yaklaşımla eğitim-öğretim anlayışını ve ortamlarını geliştirme zorunluluğu ortaya çıkmıştır.

“Günümüzde Eğitimde öğrenci başarısını artırmaya yönelik olarak yapılacak çalışmalarda öğrenci merkez olarak kabul edilmektedir. Başarılı bir öğrenci; bilgiyi ezberlemekten çok bilgiye ulaşabilen, bilgiyi kullanabilen, üretken, kişilikli, evrensel kültürel değerleri kazanma yolunda gelişim gösterebilen öğrencidir. Ayrıca, başarılı öğrenci, daha sonraki gelişimi için gerekli olan becerilerin farkında olan ve buna süreklilik kazandırabilen öğrencidir.”²⁹

---

²⁹ MLO Modeli, Milli Eğitim Basımevi Ank. 1999. s.24.

Bu niteliklerdeki öğrenciye ulaşabilmek için paylaşımcı bir yönetim anlayışı ile iş birliğine dayalı çalışma sisteminin okul kültürüne yerleşmesi gerekmektedir.

Yalın'a göre, öğretim , insan davranışlarını istendik yönde değiştirmek için düzenlenen bir sistemdir . Eğitim - öğretim sisteminin en önemli unsurları , öğrenciler , öğretmenler, öğretim materyalleri ve öğretme – öğrenme ortamlarıdır. Bu unsurlar , öğretim amaçlarını gerçekleştirmek için düzenlenirler.

Öğretme – öğrenme süreci bir sistem olarak ele alındığında, süreçteki bütün unsurların önemini kavramayı ve bunların istenen amaçlara ulaşmak için birlikte etkili ve uyumlu çalışacak biçimde düzenlenmeyi gerektirir. Çünkü, öğretme – öğrenme sürecinin planlanması, uygulanması, değerlendirilmesi ve düzeltilmesi birbirini etkileyen bir süreçtir.³⁰

Ülkemizde şimdiye kadar eğitim programlarını geliştirmek, eğitim alanında ileriye dönük değişiklikler yapmak gerektiğinde sistem yaklaşımı ve anlayışı yeterince önemsenmemiştir. Böylece değişiklikler sistemin bütünlüğü dikkate alınmadan, bölük-pörçük olarak yapılmıştır. Örneğin öğretim programları hazırlanmış fakat uygulama alanında eğitim ortamları bu programa yönelik oluşturulmamıştır. Bu nedenle amaçlanan sonuçlar ya da gelişmeler istenen oranda gerçekleştirilememiştir.

Sistem, karşılıklı etkileşim içerisinde bulunan öğelerin tasarlanmış amaçları gerçekleştirmek üzere, bir bütünü oluşturacak biçimde düzenlenmesidir. Her sistem, bir birbirine bağlı çeşitli aşamalardan (girdi, süreç/ kontrol, çıktı) meydana gelir.

Girdi: Belirli özelliklere göre yetiştirilecek öğrenci, içerik, öğretim-öğrenme çevresi, araç-gereçlerdir. Yatırımlar, ulaşmak istenen amaçlar da girdiyi oluşturur.

---

³⁰ Halil İbrahim Yalın, **Öğretim Teknolojileri ve Materyal Geliştirme**, Nobel Yayın dağıtım , 2000 Ank. ss.5-6.

Çevirme Süreci: Öğretim yöntem ve teknikleri, araç-gereçlerin kullanılması çevirme sürecini oluşturur.

Çıktı: Davranışları amaçlar doğrultusunda değişmiş öğrencidir. Ürün olarak öğrencinin başarısı, başarısının nicelik ve niteliksel özellikleri çıktıyı oluşturur.

Sisteme Bilgi Verme (Kontrol): Ürünün (öğrencinin) ölçülüp değerlendirilmesi işlemidir. Sisteme bilgi verme (geri besleme), sistemin yeniden düzenlenmesi kontrol ögesiyle olanaklıdır. Tasarlanan ürünle gerçekleşen ürün arasındaki uyumu belirleme işidir. Farklılıklar görülmesi durumunda, çevirme sürecindeki aksaklıklar saptanır ve düzeltilir.

Öğretme- öğrenme sürecinde öğretmen, hem sistemin tasarımcısı hem de uygulayıcısı olarak görev yapar.

Eğitimde sistem yaklaşımı şu temel görüşe dayanmaktadır: Öğretim-öğrenme etkinliğindeki temel amaç, öğrencide istenen davranış değişikliğini gerçekleştirmektir. Buna göre öğrenci, önceden belirlenmiş amaçlara ulaştıracak öğrenim etkinliklerinin içine atılmalı ki, onda umulan davranış değişiklikleri meydana gelsin.³¹

Milli Eğitim Bakanlığı Din Öğretimi Genel Müdürlüğü tarafından Milli Eğitimin genel amaçları doğrultusunda yeni bir vizyon, misyon, temel değerler, öğrenci nitelikleri belirlenmiş ve bu amaca uygun eğitim – öğretim yaklaşımları ve ortamları geliştirilerek “İmam – Hatip Liseleri Gelişim Modeli” adıyla yeni bir proje geliştirilmiştir. Bu Modelle İmam – Hatip Liselerinin eğitim – öğretim anlayışında ve eğitim ortamlarında köklü bir değişimin gerçekleştirilmesi amaçlandığı görülmektedir.

---

³¹ İzzettin Alıcı güzel, *Çağdaş Okulda Eğitim ve Öğretim*, Sistem Yayıncılık, 1998, İst.ss.21-24.

İmam –Hatip Liselerinde geleneksel okul anlayışı dışında öğrencinin öğrenmesini etkileyen fiziki çevre dikkate alınarak yeni bir okul modeli ortaya koyulmuştur.

Kişinin fiziksel ve zihinsel ilişkiler kurduğu tüm alanlar “ çevre” öğrencinin doğrudan doğruya etkileşimde bulunduğu alanlara da “öğrenme çevresi” diye tanımlanmaktadır. Geleneksel okul yaklaşımında okulun öğrenme çevresi derslikler, kağıt, kalem ve kitaptan oluşmaktadır. Öğrenme çevresinin öğrencileri öğrenmeye karşı istek uyandırılması, sağlıklı kişiler yetiştirilmesi yönlerinden önemi uzun zaman gereğince anlaşılamamıştır. Eğitim ortamlarının estetik, görünüm ve düzeni öğrencinin öğrenme durumuna etki etmektedir. Öğrenme belirli ve olumlu bir çevrede oluşur.³²

Günümüzde okul binaları ve tefrişatı anlayışında önemli bir değişme meydana gelmiştir. Artık okul deyince sadece dersliklerden ibaret bir bina düşünülmemektedir.Sadece dersliklerden oluşan bir okul cansız, öğrenmeyi ve öğretimi gerçekleştirmekten uzak bir yerdir. Modern okul anlayışı derslik, öğrenme merkezleri, laboratuvarları, okuma salonları, çeşitli etkinlikler için salon ve odaları gerektirir.

Modern okul sadece ders verilen ve ders alınan bir yer değildir. Modern okul ,ders içi ve ders dışı eğitimin, yetişkinler eğitiminin , kültürel etkinliklerin yer verildiği merkezdir. Bu amaçlara hizmet edecek esnek, kullanışlı , ekonomik, öğrenci sağlığını geliştirici ve öğrenmeyi kolaylaştırıcı binalar yapımını benimsememiz gerekmektedir.³³

---

³² Alıcıgüznel, İlk ve Orta Dereceli Okullarda Öğretim, İnkılâp ve Ata yay. İst.1975,s.60.

³³ Alıcıgüznel ss.61-62.

İmam- Hatip Liseleri Gelişim Modelinin en önemli özelliği İmam- Hatip Liselerindeki eğitim- öğretim faaliyetlerinin bir sistem yaklaşımı içinde ele alınmış olmasıdır.

Sistemin başarısı , sistemin bütün öğelerinin aynı amaca yönelik olmasına bağlıdır. Bu da sistemin bütün öğelerinin birlikte etkili olarak çalışmasıyla gerçekleşir.

Bu açıdan İmam Hatip Liselerindeki her dersin amacı, içerik, yöntem, eğitim araç-gereç ve donanımları bakımından Gelişim Modeli'nin temel felsefesi ve amacına uygun bir şekilde ortaya koyulması gerekmektedir.

B. GELİŞİM MODELİNİN TEMEL FELSEFESİ VE AMACI:

İmam – Hatip Liseleri Gelişim Modeli genel hatlarıyla incelendiğinde;

İmam Hatip Liselerindeki eğitim- öğretimin ve öğrencilerin kalitesini artırmayı, yöneticilerin ve çalışan personelin mesleki yeterliliklerini ve becerilerini geliştirmeyi, fiziki kaynakları ekonomik ve rasyonel biçimde kullanmayı, öğretim ortamlarını kapsam ve yöntem bakımından sürekli geliştirmeyi ve teknoloji desteği sağlamayı amaçlandığı görülmektedir.

1. Vizyonu:

“Kültürel mirası değerlendirebilen, yaşanan hayatı yorumlayabilen ve problemlere çözüm üretebilen bireyler yetiştirmektir.”³⁴

---

³⁴ İmam – Hatip Liseleri Gelişim Modeli, s.1.

2. Misyonu:

“Öğrencilerin zihninde, insana, düşünceye, özgürlüğe, ahlaka ve kültürel mirasa saygıya dayanan bir din öğretimi anlayışının yayılmasına katkıda bulunmaktadır.”³⁵

3. Temel Değerleri:

- ◆ Sağlıklı bir din anlayışının, Türkiye için gerekli zihniyet gelişmesinin gerçekleşmesine yardımcı olabileceğine inanmak.
- ◆ Düşünen, sorgulayan, inancını aklıyla bütünleştiren öğrencilerin yetişmesine hizmet edecek yöntemlerin geliştirilmesine çalışmak.
- ◆ Ezberci ve baskı altına alıcı bir yaklaşımı değil, konuları çözümleyici ve yorumlayıcı bir yaklaşımı benimsemek.
- ◆ Dinin birleştirici, huzur verici ve barışı sağlayıcı gücünü ortaya çıkarmaya çalışmak.
- ◆ Şekilcilik ve sloganları değil, ahlaki öğretilerin felsefesini önemsemek.
- ◆ Din Öğretiminde kavram kargaşası ve kavram belirsizliğini giderecek yöntemler geliştirmek.
- ◆ Sağlıklı bir din anlayışının kaliteli bir eğitim-öğretim sürecinden geçtiğine inanmak.
- ◆ Din öğretiminde sorunlara aceleci çözümlerle yaklaşmamaya çalışmak.
- ◆ Din öğretiminde oku, düşün ve anla prensibini benimsemek.

---

³⁵ İ.H.L.G.M. s.1-2.

- ◆ Niteliğin, nicelikten üstün olduğuna inanmak ve enerjiyi olumlu alanlarda ve insanlığa hizmet için harcamak.
- ◆ Din öğretiminde, yönetici-öğretmen-öğrenci-veli (aile) ilişkisinde güven ortamı yaratmak olarak belirlenmiştir.³⁶

4. Öğrenme – Öğretme Yaklaşımı:

Modelde; Öğrenci merkezli okul, öğrenci merkezli eğitim, okul merkezli sistem anlayışıyla, yaşam boyu öğrenmeyi hedefleyen “**Öğrenci Merkezli**”, “**Öğrenmeyi öğrenme**”, “**Tam öğrenme**”, “**Eğitim Teknolojisi**” v.b eğitim yaklaşımları esas alınarak, eğitim-öğretim sürecine öğrencilerin, aktif olarak katılımı, yaparak yaşayarak ve Problem çözmeye dayalı öğrenmeleri esas alındığı görülmektedir.

5. Öğrenme Ortamları:

Gelişim Modeliyle ortaya konan yeni eğitim – öğretim anlayışıyla İmam – Hatip Liselerinde öğrenme ortamlarına farklı bir yapı kazandırılmaya çalışılmıştır. Öğrenme ortamları, sürekli öğrenmeye yönelik öğrenci merkezli eğitime uygun fiziksel koşullar oluşturularak sağlanmıştır.

Gelişim Modelinde eğitim ortamları, sadece okul içinde yer alan çeşitli mekanlarla sınırlı olmayıp, bu mekanların dışında kalan sosyal ve kültürel ve diğer çevreler de birer eğitim ortamlarıdır.

---

³⁶ İ.H.L.G.M. s. 1-2.

- ◆ Niteliğin, nicelikten üstün olduğuna inanmak ve enerjiyi olumlu alanlarda ve insanlığa hizmet için harcamak.
- ◆ Din öğretiminde, yönetici-öğretmen-öğrenci-veli (aile) ilişkisinde güven ortamı yaratmak olarak belirlenmiştir.³⁶

4. Öğrenme – Öğretme Yaklaşımı:

Modelde; Öğrenci merkezli okul, öğrenci merkezli eğitim, okul merkezli sistem anlayışıyla, yaşam boyu öğrenmeyi hedefleyen “Öğrenci Merkezli ”, “Öğrenmeyi öğrenme”, “Tam öğrenme” ,“Eğitim Teknolojisi” v.b eğitim yaklaşımları esas alınarak, eğitim-öğretim sürecine öğrencilerin, aktif olarak katılımı, yaparak yaşayarak ve Problem çözmeye dayalı öğrenmeleri esas alındığı görülmektedir.

5. Öğrenme Ortamları:

Gelişim Modeliyle ortaya konan yeni eğitim – öğretim anlayışıyla İmam – Hatip Liselerinde öğrenme ortamlarına farklı bir yapı kazandırılmaya çalışılmıştır. Öğrenme ortamları, sürekli öğrenmeye yönelik öğrenci merkezli eğitime uygun fiziksel koşullar oluşturularak sağlanmıştır.

Gelişim Modelinde eğitim ortamları, sadece okul içinde yer alan çeşitli mekanlarla sınırlı olmayıp, bu mekanların dışında kalan sosyal ve kültürel ve diğer çevreler de birer eğitim ortamlarıdır.

---

³⁶ İ.H.L.G.M. s. 1-2.

Eğitim - đđretim sadece sınıf ortamında değil, sınıf dışı etkinliklerle zenginleştirilerek kapalı sınıf yerine đđrenme merkezleri, (medya đđrenme merkezi, okuma salonu, mzık, resim, seminer, proje ve grup çalışma odaları), ders kitabını destekleyen görsel, işitsel araç ve materyallerle đđrencilerin kendi kendine đđrenmesine imkan veren đđrenme deneyimlerinin İmam-Hatip Liselerinde yaygınlaştırılması amaçlandığı görülmektedir.

Bunun yanında sadece okul içinde değil, toplumdan yararlanma (röportajlar, kamuoyu yoklamaları, çeşitli kurum ve aile ziyaretleri ve konferanslar) ve sınıf dışı etkinlikler (araştırma ve inceleme gezileri) gibi, okul dışı đđrenme ortamları da oluşturulmuştur.

C. GELİŞİM MODELİNİN İÇERDİĞİ ANA UNSURLAR

Gelişim Modeli giriş ve beş ana bölümden oluşmaktadır.

- ◆ Giriş
- ◆ đđrenme Teknolojisi
- ◆ đđrenci Nitelikleri
- ◆ Toplam Kalite Yönetimi
- ◆ Okul Modeli
- ◆ Sonuç

Bu bölümleri tek tek incelediğimizde;

Giriş

Bu bölümünde Din Öğretimi Genel Müdürlüğünün görevleri, vizyonu, misyonu ve temel değerleri ele alınmıştır.³⁷

1. Öğrenme Teknolojisi:

Bu bölümde öğrencilerin bireysel farklarını, ilgilerini, bilgi birikimlerini ve olgunluklarını dikkate alarak, gerekli öğretim stratejilerinin uygulanması , öğrencinin eğitim öğretim sürecine doğrudan aktif katılımının sağlanması, yaparak yaşayarak öğrenmelerinin sağlanması için aktif öğrenmeye yardımcı olacak araç gereçlerin ve ortamların sağlanması ve öğrencilerin kullanımına açılması, öğrencilerin liderlik özelliklerinin geliştirilmesine yönelik sorumluluk bilincinin verilmesi, öğrencilerin proje çalışmalarına yönlendirilmesi , bu çalışmaların başarıya ulaşması için öğretim çevresinin öğretim programlarıyla bütünleştirilmesi, sınıf içi ve sınıf dışı etkinliklerin yapılması ve öğrencilere rehberlik ve danışmanlık hizmetlerinin sağlanması gibi etkinlikler yer almaktadır.³⁸

Ayrıca okulda öğretmenlerin ve öğrencilerin derslerde eğitim teknolojilerinin (Bilgisayar, televizyon, video, projeksiyon makinaları, İnternet , tepegöz, slayt makinası gibi çeşitli ekipmanlar, bilimsel deney araçları, yerküre, insan iskeleti gibi modeller, canlı bitkiler, çeşitli teknik araçlar) kullanımı amaçlanmıştır. Bu şekilde öğrencilerin çeşitli becerileri kazanması ve gelişen teknolojiyi tanıyarak gerçek ve mesleki hayatında, etkili ve verimli bir şekilde kullanabilen nitelikte olması öngörülmüştür.

---

³⁷ İ.H.L.G.M. s.2. Bkz.Araştırmanın İ.H.L.G. M'nin Temel Felsefesi ve Amacı başlığı .

³⁸ İ.H.L.G.M. agy.

2. Öğrenci Nitelikleri

İmam – Hatip Lisesi öğrenci nitelikleri şu şekilde belirlenmiştir.

“İmam-Hatip Lisesi öğrencilerini, Türk Millî Eğitiminin genel amaçlarında ifadesini bulan;

I- Atatürk İnkılâp ve ilkelerine ve Anayasada ifadesini bulan Atatürk milliyetçiliğine bağlı; Türk Milletinin millî, ahlâkî, insanî, manevî ve kültürel değerlerini benimseyen, koruyan ve geliştiren; ailesini, vatanını, milletini seven ve daima yüceltmeye çalışan; insan haklarına ve Anayasanın başlangıcındaki temel ilkelere dayanan demokratik, lâik ve sosyal bir hukuk devleti olan Türkiye Cumhuriyetine karşı görev ve sorumluluklarını bilen ve bunları davranış haline getirmiş yurttaşlar olarak yetiştirmek;

II- Beden, zihin, ahlâk, ruh ve duygu bakımlarından dengeli ve sağlıklı şekilde gelişmiş bir kişiliğe ve karaktere, hür ve bilimsel düşünme gücüne, geniş bir dünya görüşüne sahip, insan haklarına saygılı, kişilik ve teşebbüse değer veren, topluma karşı sorumluluk duyan; yapıcı, yaratıcı ve verimli kişiler olarak yetiştirmek;

III- İlgi, istidat ve kabiliyetlerini geliştirerek gerekli bilgi, beceri, davranışlar ve birlikte iş görme alışkanlığı kazandırmak suretiyle hayata hazırlamak ve onların, kendilerini mutlu kılacak ve toplumun mutluluğuna katkıda bulunacak bir meslek sahibi olmalarını sağlamak;

Böylece, bir yandan Türk vatandaşlarının ve Türk toplumunun refah ve mutluluğunu artırmak; öte yandan millî birlik ve bütünlük içinde iktisadî, sosyal ve

kültürel kalkınmayı desteklemek ve hızlandırmak ve nihayet Türk Milletini çağdaş uygarlığın yapıcı, yaratıcı, seçkin bir ortağı yapmak;

Hedeflerimizdir.

Bu bağlamda dinin, insan yaşamına anlam kazandıran, insanın insanca yaşamasına yardımcı olan, insanların birbirlerini anlayabilmeleri için gerekli olan temel iletişim kodlarını bünyesinde taşıyan, Allah-insan ilişkilerini düzenleyen bir olgu olduğu bilgisi öğrencilere kazandırılmaya çalışılacaktır.

Din öğretiminde; insana, düşünceye, özgürlüğe, ahlaki olana ve kültürel mirasa saygı temeline dayalı olarak,

1. Akılcı yaklaşım ve eleştirel zihniyet,
2. Kendi başına düşünme,
3. Kendini anlama, keşfetme ve sorgulayabilme,
4. Yaşamın anlamını keşfetme,
5. Objektif olma,
6. Seçme yeteneği,
7. Dinsel olguların farkında oluş,
8. Sosyal bütünleşme, dayanışma ve hoşgörü,
9. Kültürel duyarlılık,
10. İyi ahlak, dürüstlük,

İlkelerini benimseyen öğrenciler yetiştirilmeye çalışılacaktır.”³⁹

---

³⁹ İ.H.L.G.M, s.4-5.

3. Toplam Kalite Yönetimi

Toplam Kalite Yönetimi felsefesi ve ilkeleri ile eğitim öğretim hizmetleri yürütülmesi amaçlanmış ve bu çerçevede kaynakların etkili ve verimli kullanılması, ürünün değil süreçlerin değerlendirilerek sistemin sürekli sorgulanıp iyileşmeye açık alanların iyileştirilmesi , ölçülebilir hizmetin geliştirilmesi, öğrenen birey ve öğrenen organizasyon anlayışının planlı bir şekilde kurumsallaştırılması esas alınmıştır.⁴⁰

4. Okul Modeli

Bu bölümde İmam – Liselerinin, okul, bina ve ekipman yönetimi standartları, okul donanımları ve okulda bulunması gereken kısımlar yer almaktadır.Bunlar sırasıyla; müdür odası, müdür yardımcısı odası, öğretmenler odası, büro hizmetleri odası, rehberlik servisi odası , derslik, zümre başkanları odası, kapalı beden eğitimi salonu, lâboratuvarlar (fizik, kimya, biyoloji), kütüphane ve okuma salonu, sağlık odası, teneffüşhane, müzik odası, resim odası, seminer ve proje çalışmaları için oda, bilgisayar lâboratuvarı, mesleki uygulama mescidi, kantin, kapalı spor salonu ile spor kompleksi, arşiv ve dosya odası, yardımcı hizmetliler odası, veli kabul odası, atölyeler, medya merkezi, dil lâboratuvarı, grup çalışma odaları, sergi ve fuar salonu, havalandırma tertibatı, yangın tertibatı, su deposu, paratoner tertibatı, wc, lavabo ve pisuvarlar, oyun bahçesi, toplantı ve müsamere salonu (çok amaçlı salon), **yatılı bölümü bulunan okullarda;** yatakhane, banyo ve duş, çamaşırhane, mutfak, yemek salonu, depo ve ambar ve revir olarak belirlenmiştir.⁴¹

---

⁴⁰ İ.H.L.G.M, s.5.

⁴¹ İ.H.L.G.M, s.5-11.

5. Sonuç:

Öğrencilere öğrenmeyi sevdirmeye ve öğrencilerin öğrenme ihtiyacına cevap vermede okul, aile ve çevre işbirliği sağlanması, çevredeki İmam-Hatip Liseleri ve diğer okullar ile de etkili bir iletişim kurularak kurum kültürü oluşturmak amaçlanmıştır.⁴²

D. İMAM HATİP LİSELERİ GELİŞİM MODELİ EĞİTİM - ÖĞRETİM ANLAYIŞININ HADİS ÖĞRETİMİNE YANSIMASI

Bu çerçevede İmam – Hatip Liselerinde uygulamadan gelen geri bildirimlerde, gelişim modelinin amaçlarına uygun etkinliklerin, bazı derslerde olumlu örneklerinin gerçekleştirildiği yönünde değerlendirmeler yapılmaktadır.

Bu anlamda hadis öğretim anlayışında ezberci anlayışın yerine hadisleri , anlama , yorumlama ve hüküm çıkarma gibi yeni uygulamaların başladığı,⁴³ yeni programla birlikte hadis ve sünnetin kavramsal düzeyde tanımlanması, Hz. Muhammed'in Kur'an-ı Kerim'e göre konumunun irdelenerek net bir şekilde ortaya konması, hadis dersinin öğrencilere seçici, doğru bir şekilde değerlendirme becerisinin kazandırılmasının amaçlanması, öğrencilerin doğru bilgiye ulaşmada yöntem göstermesi , akılcı bir yaklaşım, Kur'an merkezli, bilimsel bir metod , açıklayıcı anlama yöntemi, eleştirel yaklaşımların esas alınması ve öğrenmeyi

---

⁴² İ.H.L.G.M. s.11.

⁴³ Din Öğretimi Genel Müdürlüğünün İmam- Hatip Liseleri Gelişim Modeli İzleme komisyonu 1999-2000 yılı İzleme raporları.

öğrenme , yaşam boyu öğrenme ilkesinin esas alındığı için hayat boyu din ile ilgilenme ve sosyal hayatta karşılaşılan problemlerin çözümünde hadislerden faydalanma metodunu geliştirdiği için, öğrencilerin üzerinde olumlu etkilerin görüldüğü, öğrenciyi araştırma yapmaya sevk ettiği gibi konular olumlu bir yenilik olarak görülmektedir. Ayrıca derslerde bilgisayar teknolojisi kullanılarak hadis CD'lerinin ders aracı olarak kullanıldığı görülmektedir.⁴⁴

E. İMAM –HATİP LİSELERİNDE HADİS ÖĞRETİMİ

1. Geleneksel Sünnet ve Hadisi Anlayışının Hadis Öğretimine yansımaları

Hadis ve sünneti anlama ve yorumlama faaliyetleri, hadis öğretiminin temelini oluşturmaktadır. Kişi anladığı ölçüde öğretebilir. Bu açıdan hadis öğretiminde hadis ve sünnet anlayışları ile öğretilen içerik, doğru orantılı olarak gelişme göstermiştir. Günümüze kadar yapılan hadis öğretiminin geleneksel hadis ve sünnet anlayışlarının etkisinden kurtulamadığı görülmektedir.

Hadis, İslam tarihi boyunca Müslüman toplumların sosyal, kültürel, siyasi, yaşantılarına önemli ölçüde kaynaklık etmiş ve Müslümanların örf ve adetlerini ,yaşam felsefelerini büyük ölçüde etkilemiştir. Müslümanların, eğitim, tarih , insan, tıp ve evren gibi konular hakkındaki yaklaşımlarında hadislerin yönlendirici rolü her zaman olmuştur ve günümüzde de devam etmektedir.

⁴⁴ 1999- 2000 Eğitim – Öğretim Yılı sonunda İmam- Hatip Liseleri Meslek Dersleri Öğretim Programları ile ilgili Din Öğretimi Genel Müdürlüğüne okullardan gelen yazılı raporlarda zümre öğretilmelerinin tespitleri.

Geçmişten günümüze çeşitli konularda hadisler nakledilmiş ve eğitim öğretime konu edilmiştir. Fakat nakledilen hadislerin anlama ve yorumlama konusunda ki problemler ve bunun yanında hadislerin öğretime nasıl konu edilmesi gerektiği gibi durumlar tam olarak çözüme kavuşmuş değildir.

Peygamberimizden günümüze gelen hadisler ve hadis çerçevesinde yapılan diğer çalışmalar büyük bir hadis külliyyatını ortaya çıkarmıştır. Bu zengin hadis literatürü geçmişten günümüze aktarılırken daha çok nakil yoluyla aktarılmış ve bu aktarımda metodolojik bir yaklaşım ortaya konulmamıştır. Günümüzde de bu durum devam etmektedir.

İslam düşüncesinin iki temel referans noktası daima , Kur'an ve sünnet olmuştur. Kur'an tarih boyunca ve günümüzde , değişen şartlar karşısında zengin bir yorum faaliyetine konu olduğu halde, Hadis/Sünnet alanında aynı yorum zenginliğine rastlamak çok zordur. Bunun muhtemelen sebebi, Hadis ilminin anlama yorumlamadan ziyade, rivayete ağırlık vermiş olmasıdır. Zira hadis ilminin bugüne kadarki gelişim seyrini araştıranlar, onun daha ziyade hadislerin sahihi'ni sakim'inden ayırmaya önem verdiğini ve çalışmalarını büyük ölçüde bu konuda yoğunlaştırdıklarını belirtirler. Bu sebeple hadis ilmini kabaca, rivayetlerin sağlamlığını araştırma yöntemi olarak nitelendirmek pek de yanlış olmasa gerekir.⁴⁵

“Sünnet , İslamın Kur'andan sonra ikinci kaynağıdır. Geçmişte ve günümüzde Müslümanların benimsemiş oldukları İslam anlayışını , Kur'an ve Peygamber – Sünnet anlayışı belirlemiştir. Ancak anlama ve anlayış bir tarafıyla da insan ile ilgili bir olgudur. Bu sebeple sahabeden günümüze kadar bu kaynaklar ümmetin müşterek referansları olmalarına rağmen , ilk nesillerden itibaren farklı

---

⁴⁵ Hayri Kırbasoğlu “Hadis/ Sünnet İlminin Yeniden İnşası” **Hadisin Dünü Bugünü ve Geleceği Sempozyumu** 14-15 Ekim 1993 Samsun.s.13-14

anlayışlar çıkabilmiştir. İlerleyen asırlar içerisinde bu farklı anlayışlar daha da büyümüş , bazen ifrata , bazen tefrite dönüşmüş ve neticede durum o hale gelmiştir ki, sağlıklı bir peygamber telakkisi ve sünnet anlayışının yeniden ortaya konmasını zorunlu hale getirmiştir.”⁴⁶

Haz.Peygamberin Ashabından itibaren , hadis ve sünnette lafız mana ve şekil ruh bütünlüğü ile, rivayet - dirayet dengesini korumak zor olmuştur.Hadisleri anlama ve yorumlamak için dirayet ilmi çok önemli olmakla birlikte kısa süre içerisinde rivayet ile dirayet birleşmiş , dirayete ait olan her şey rivayet ilimlerine irca edilmiş ve bu durum dirayetsiz bir rivayet kargaşasının yaşanmasına yol açmıştır.⁴⁷

Geçmişte hadis uleması isnad tenkidine verdikleri önemi yeterince metin tenkidine vermemişlerdir. Sahabe asrında başlayan özellikle muhtevaya yönelik tenkid ve tashih faaliyetleri aynı doğrultuda devam etmemiştir.⁴⁸

“Hadis ilmi ve hadis alimleri hemen hemen bütün mesailerini Hadis ve Sünnetin sıhhat ve subut problemlerine teksif ederken en az bunun kadar önemli olan delalet problemine yeterince eğilmemişlerdir. Hadisçilerin hadis metinlerinin doğru anlaşılması ve doğru yorumlanması meselesine veya bizi sünnet ve hadisi doğru anlamaya ve doğru yorumlamaya götürecek bir metodoloji sorununa aynı ölçüde gerekli ehemmiyeti verdikleri söylenemez.”⁴⁹

“ Hadis ilmi bugün neredeyse hadis usulü ile özdeş hale gelmiştir. Hadis usulünün hadislerin sadece isnadını kendine konu alıp hadis metinlerini ikinci plana

---

⁴⁶ Bünyamin Erul, *Sahabenin Sünnet anlayışı* , T.D.V.Yay. Ankara 1999. s.x1.

⁴⁷ Mehmet Görmez, *Sünnet ve Hadisin Anlaşılması ve Yorumlanmasında Metodoloji Sorunu* , TDV Yay. 1995, s.3.

⁴⁸ İsmail Hakkı Ünal, “Seçmecî ve Eleştirel Yaklaşım veya Hz. Peygamber’i (s.a.s) Anlamak”, *İslâmî Araştırmalar Dergisi*, C.10, Sayı : 1- 2- 3, Ankara 1997, s. 53.

⁴⁹ Görmez, s.315.

itmiş olması, geçmişte olduğu gibi günümüzde de birtakım olumsuzlukları beraberinde getirmiştir.”⁵⁰

Gerek ülkemizde, gerek diğer birçok İslam ülkesinde toplumların büyük bir ekseriyeti, hadisler, hadis ilimleri, istilahları ve hadis usulü alanlarında geline noktanın son ve değişmez olduğuna, geçmiş ulemanın hadis konusundaki çabalarının hadislerle ilgili her türlü problemi hallettiğini ve halledilmedik hiçbir şey kalmadığına inanmaktadırlar. Bugün yapılan hadis ilimleri, istilahları ve usul eğitim öğretimi çabalarının sanki baştan itibaren değişmeden nesilden nesle intikal ederek bugüne geldiği düşünülmektedir. Bunun sonucunda asırlardır uygulanan klasik hadis usulünü ciddi bir özeleştiriyeye tutma imkanı olumlu karşılanmamaktadır.⁵¹

Sadece halkın yaklaşımı değil, birçok İslam alimi ve düşünürün düşüncesinin de bu doğrultuda olması Hadis Usulünde yapılan eğitim, inceleme ve araştırma çabalarını sınırlı kalmasına sebep olmaktadır. Bu alanda zaman içerisinde farklı yaklaşımların olabileceği düşünülmeyişi gibi bu yaklaşımları araştırma- inceleme ihtiyacı da hissedilmemektedir.⁵²

Müslümanlar hadislere ve hadis ilmine bugüne kadar bu açıdan baktıkları için yapılan çalışmalar da bu doğrultuda gerçekleşmiştir. Genelde yapılan çalışmalar yazma halindeki hadis koleksiyonlarının tahkikli veya tahkiksiz nesirlerini gerçekleştirmek, aslında eskinin tekrarı olup orijinalitesi olmayan bazı yeni hadis derlemeleri, ve şerhleri meydana getirmek, hadis ve hadis ilmiyle ilgili çeşitli eserlere fihrist hazırlamak, hadisleri bir araya getirme amacıyla bilgisayar programları hazırlamak gibi hususlardan öteye geçmemektedir.⁵³

⁵⁰ Kırbaoğlu, “Hadis/ Sünnet İlminin Yeniden İnşası” s.16.

⁵¹ Kırbaoğlu, **Hadis Metodolojisi**, A.O. Yay., Ankara 1999, ss.27-28.

⁵² Kırbaoğlu s.29.

⁵³ Kırbaoğlu, “Hadis/ Sünnet İlminin Yeniden İnşası”.s.14

“ Çağdaş bir hadis –sünnet anlayışı ve yöntemi geliştirmek için bir takım çalışmalar yapılmışsa da bunlar kapsamlı bir proje halinde değildir.”⁵⁴ Ancak son zamanlarda hadisleri anlama ve yorumlamaya yönelik yapılan bazı çalışmalar dikkate değer çalışmalardır.⁵⁵

Günümüzde mevcut inanç ve pratik alanlardaki problemlerin temelinde hadislerle ilgili problemler yatmaktadır. Genelde halk kitlelerinin İslam olarak algıladığı fakat İslam’la ilgisi bulunmayan veya doğruluğu tartışılır ya da sıhhati son derece tartışmalı rivayetlerden kaynaklanan ;

Kader, şefaât, sırat inancı, Hz. Peygamber’e izafe edilen yüzlerce mucize, ve beşer üstü anlatımlar, Kur’an’ın faziletiyle ilgili mübalağalı anlatımlar, kabir ve türbelerle ilgili aşırılıklar, Arap ırkının ve Arapça’nın kutsallaştırılması , kadının statüsünün erkeğe nazaran ikinci sınıf olarak algılanması , kutsal gecelere ilişkin anlayış, tasavvufun pek çok öğretisi, evliya kültü ve bunun etrafında oluşan mitolojik motifler, yaratılışla ilgili yanlış inanç ve düşünceler, fırkaların meşrulaştırılması, kıyamet alâmetleri, ahir zaman fitneleri, deccal- mehdi inancı vs.....⁵⁶ gibi inanç ve anlayışların Kur’an merkezli, bütünsel ve akılcı bir yaklaşımla çözümlenmesi ve bu çeşit problemlerin aydınlatılması için hadisleri anlama ve öğretim metotlarının yeni bir yaklaşımla ele alınması gerekmektedir.

Hadis ilminin hayata yönelmesi, toplumsal problemlerle ilgilenmesi , hatta daha da ileri giderek gezegenimizi ilgilendiren global problemlere çözüm araması

⁵⁴ Kırbaçoğlu s.20.

⁵⁵ Bu çalışmalar, Kırbaçoğlu ,**Hadis Metodolojisi,; İslam Düşüncesinde Sünnet (yeni bir yaklaşım)** Fecr yay. Ank. 1993. Ünal, **İmam Ebu Hanife’nin Hadis anlayışı ve Hanefi Mezhebinin Hadis Metodu**, Diyanet İşleri Başkanlığı yay.Ank. 1994. Görmez, **Sünnet ve Hadisin yorumlanmasında metodoloji sorunu**, . Mehmet Emin Özafşar, **Hadisi Yeniden Düşünmek** , A.O.Y. Ank.1998. Mehmet Erdoğan, **Vahiy- Akıl Dengesi Açısından Sünnet**, M.Ü.İ.F.Y.İst.1996. Ahmet Keleş, **Hadislerin Kur’an’a Arzı** ,İnsan Yayınları, İst.1998. Erul, **Sahabenin Sünnet Anlayışı**.

⁵⁶ Kırbaçoğlu, **Hadis Metodolojisi** s.16

son derece zorunludur. Bu da ancak klasik sünnet anlayışının dışına çıkıp, bu çağa göre yeniden yorumlanmasıyla gerçekleşebilir.⁵⁷

Hadis ilminin gelişmesinde ki bu süreç ister istemez hadis öğretimine de yansımıştır. Öğretmenler ve öğrencilerin bilgilerinin kaynağı çoğu zaman geleneksel hadis eserleridir.

Halkın büyük bir bölümü, genellikle dinî bilgilerini ve "sünnet kültürü"nü, aileden ve çevreden aldığı bilgiler yanında, camilerde verilen vaaz ve hutbelerden sağlamaktadır.

Bunun yanında Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi dersleri, İmam- Hatip Liseleri ve yüksek okullarda verilen Hadis/Sünnet konusundaki dersler ve bunlara ilave olarak okudukları çeşitli eserler aracılığıyla "sünnet kültürü"nü elde etmektedirler. İster kitlelerin eğitimini gerçekleştiren imam-hatip, vaiz ve müftüler olsun, ister Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi ile meslek dersleri öğretmenleri ve yüksek öğretim kurumlarının öğretim kadrosu olsun, hepsinin de sünnet / hadis konusunda verdikleri eğitim-öğretimde, dayanakları ve kaynakları genellikle geleneksel hadis eserleridir. Din eğitimi görmüş olsun olsun ya da olmasın, fertlere sünnet anlayışı vermede yararlanılan kaynakların verdikleri sünnet tanımları hemen hemen aynıdır. Bu tanımlar, Hadis, Fıkıh, Usül-ı Fıkıh ve Kelam gibi belli branşların amaçları doğrultusunda yapılmış tanımlardır; bugün de Sünnet'i tanımlamada ve sünnet anlayışının oluşturulmasında bu tanımlar esas alınmaktadır.⁵⁸ Bu tanımların çevresinde oluşan hadis öğretiminin bu anlayıştan uzak olması düşünülemez.

⁵⁷ Kırbaçoğlu, "Hadis/ Sünnet İlminin Yeniden İnşası". s.19.

⁵⁸ Kırbaçoğlu, *İslam Düşüncesinde Sünnet*, s.42

2. Günümüz de Hadis Öğretimi'nin Belirgin Özellikleri

Günümüzde hâlâ mevcut eğitim-öğretim kurumlarında sîret ve hadis önemli bir yer tutmaktadır. Fakat bu eğitim kurumlarının ideal yapısı ve fiziki şartları modern bir görünüm arz ederken verdikleri eğitim büyük ölçüde klasiktir. Geçmişte yapılan hadis çalışmaları günümüz ihtiyaçlarını karşılayamamaktadırlar.⁵⁹

Okullarımızda verilen hadis-sünnet öğretimi, Hadis Usulü ile ilgili malumatın verilmesi ve birtakım hadislerin ezberletilmesiyle sınırlı kalmaktadır. Özellikle geçmiş bilgilerin aynen ezberletilmesi sebebiyle öğrenci, tenkit zihniyetinden uzaklaşarak yetiştirilmekte, nakilci ve ezberci bir kafa yapısı oluşturulmaktadır.⁶⁰

Bunun yanında Hadis Usulüne dair verilen bilgiler içerisinde tartışmalı konular olduğu gibi yanlış bilgiler de yer almaktadır.⁶¹

Hadis metinlerinin öğretiminde de durum farksız değildir. Öğrenciye öğretilmesi amaçlanan hadisler şart ve ihtiyaçlara göre seçilmemekte, genelde, bireyi ilgilendiren konular gelişigüzel belirlenmektedir. Hadisler, ne toplumsal konularla ne de evrensel problemlerle irtibatlandırılmaya çalışılmaktadır. Bu durum hadislerde lafızcılığa sebep olmaktadır.⁶²

İlköğretimde, orta dereceli okullarda, Din Kültürü ve Ahlak derslerinde, Kur'an kurslarında hadisin ne olduğu kısaca anlatılıyor, bazen de örnekler veriliyor. Ama ne yazık ki hadis adı altında verilen örneklerin çoğu sahih hadis kitaplarında bulunmayan, ve hangi kaynaktan alındığı da belli olmayan bir takım sözlerdir.⁶³

⁵⁹ Kırbaçoğlu, s.26.

⁶⁰ Kırbaçoğlu agy.

⁶¹ Kırbaçoğlu, s. 27.

⁶² Kırbaçoğlu, agy.

⁶³ Başaran, Selman, "Hadis Konusundaki Araştırmalarda Karşılaşılan Genel problemler". **Günümüz Din Bilimleri Araştırmaları ve Problemleri Sempozyumu**, O.M.Ü.İ.F. Yay., Samsun 1989, s. 276-277.

Hadis eğitiminde hadislerin rivayetiyle ilgili bilgilere ağırlık verip dirayet yönünü ihmal etmek bir başka deyişle hadisi anlama ve yorumlama, onlardan hayatta uyulması gereken ilkeler çıkarma noktasında çok büyük eksikliklere yol açmaktadır.⁶⁴

Bu alandaki tıkanmaların başlıca sebebi günümüze kadar uygulanan ve hala uygulamaya devam edilen klasik hadis öğretimi yöntemlerinin şekilci-lafızcı ve parçacı bir karakter taşımasıdır. Bu yöntemlerin böyle oluşu sünneti taklit edilen davranış biçimi haline getirmektedir. Bunun sonucu da günümüz toplumlarında şekilci bir sünnet anlayışı ortaya çıkmıştır.⁶⁵

Klasik eserleri öğretmeyi esas alan bir hadis eğitim anlayışı, sünnetin bireysel ve toplumsal hayatı etkin bir hale getirmesi mümkün değildir. Yani hadis öğretimi günümüz İslam dünyasında genelde klasik hadis usulü bilginlerinin ve birtakım hadislerin öğretilmesinden öteye geçememektedir.⁶⁶

Görünen odur ki her şeyden önce birer eğitim kuruluştaki bu müesseselerde hadis, usul ağırlıklı ve eğitim açısından değil, öğretim açısından ele alınmaktadır.⁶⁷

Durum böyle olunca, okullarımızda hadis öğretiminde hadis, geçmişten günümüze aktarılan bir kültür hazinesi olarak öğretilmiştir.

“Hadis – sünnet – siyer disiplinleriyle ilgili günümüzdeki bir diğer eksiklik de bunların sosyal bilimlerin diğer disiplinlerinden yararlanma cihetine gitmemesidir. Bununda sebebi hadis ile sosyal bilimlerin diğer dalları arasında disiplinler arası bir çalışma yapılmasının gereğinin henüz yeterince kavranmamış olmasıdır.”⁶⁸

---

⁶⁴ Kırbaçoğlu, s. 26.

⁶⁵ Kırbaçoğlu, s. 22.

⁶⁶ Kırbaçoğlu, s. 26.

⁶⁷ Mücteba Uğur, “Türkiyede Hadis Öğretimi Üzerine Bazı Düşünceler”, **Din Öğretimi ve Din Hizmetleri Semineri**, 8-10 Nisan 1988.

⁶⁸ Kırbaçoğlu, “Hadis/ Sünnet İlminin Yeniden İnşası”, s.16.

“Gerçek yaşamda toplumsal olgu ve olayları tek bir disiplinle açıklamak ya da toplumsal problemin çözümünde tek bir disiplinin ilke ve kavramlarından yararlanmak mümkün değildir. Günümüzde meydana gelen bir çok önemli toplumsal olay ve sorunu anlayabilmek için hemen hemen sosyal bilimlerin tüm disiplinlerinden yararlanmak gerekmektedir.”⁶⁹ Bunun için öğretmen hadis dersini işlerken diğer derslerle iletişim kurarak konuları diğer disiplinlerden faydalanarak işlemelidir.

İmam-Hatip Liselerinde hadis öğretimine bakıldığında yapılan öğretimin genelde anlamaya yönelik olmadığı , genel kavramların ve temel bilgilerin **öğrenciye aktarılmasıyla** sınırlı kaldığı ve bu maksatla da geleneksel olarak öğretmen ve ders kitabına bağımlı sözlü anlatım yönteminin kullanılmakta olduğu görülmektedir. Hadis öğretiminde kullanılması gereken öğretim yaklaşımları açısından bu alanda öğrenciye dönük, analizci, eleştirel, öğrencinin sosyalleşmesine, bağımsız karar vermesine, araştırma ve inceleme yapmasına imkan veren yöntem ve tekniklerin kullanılması gerekliliği ortaya çıkmaktadır.

F. NASIL BİR HADİS ÖĞRETİMİ

Dünyada yaşanan sosyal, siyasal ve kültürel değişimler kültürel birikimlerinizi (mirası) yeniden sorgulama ve anlamaya yönelik bir faaliyeti zorunlu hale getirmiştir . Günümüzde bu sorgulama ve anlama faaliyetleri sınırlı bir şekilde devam etmektedir. Hadisleri anlama kadar öğretme metodu da önemlidir. Bu güne

---

⁶⁹ Münire Erden, *Sosyal Bilgiler Öğretimi* , Alkım Yay.s.34.

kadar bu hadis külliyyatının öğretiminin nasıl yapılacağı konusu çok fazla göz önüne alınmamıştır.

Günümüzde Türkiye’de hadis eğitimi yüksek öğretimde İlahiyat Fakültelerinde, ortaöğretim seviyesinde ise İmam - Hatip Liselerinde yapılmaktadır.

“ Geçmişteki değerleri genç insanlara aktarmak, onların bu birikime katkılarını sağlamak, kültürü değerlendirmelerine, eleştirmelerine ve geliştirmelerine yardımcı olmak eğitimin önemli işlevleri arasındadır. Bireyi kültüre dahil ederken kültürel değerleri koruma, değiştirme ve yenileme işlevleri gördüğü için eğitim, aynı zamanda bir toplumsal hadisedir. Eğitimin amaçlarından söz edilirken “kültürel mirası yetişen nesle iletme” boyutu sıkça dile getirilir.”⁷⁰

Eğitimin genç kuşaklara “kültürel mirası aktarma” fonksiyonunu din eğitimine uyarladığımızda kendimizi bazı sorularla karşı karşıya buluruz. Bin dört yüz yıllık mesainin meydana getirdiği birikim, tarih sahnesinde sergilenen kültürel miras öğrenciye nasıl aktarılacaktır. Kur’an-ı anlamaya ve yorumlamaya yönelik, hadis ve sünnet çevresinde oluşan yorumlar, çeşitli mezheplerin görüşleri, fukahanın problemlere bakışı ve geliştirdikleri çözüm yolları, bu arada meydana gelen ihtilaflar ve onları tevil gayretleri... Kısaca Hz. Peygamber döneminden başlayarak sahabe, tabiun ve müctehid imamlar döneminde meydana gelen halkalar ve nihayet günümüze kadar uzanan uzun bir tarih zinciri öğretime nasıl konu edilecektir ?⁷¹

Hadis ve sünnetin öğretime nasıl konu etmemiz gerektiğini çözümlememiz için hadis dersi bağlamında şu sorulara cevap aramamız gerekecektir.

---

⁷⁰ Selçuk, “Teorik Ve Pratik Açmazlarıyla Kültürel Miras Öğretimini Sorgulayan Bir Deneme” **Din Öğretiminde Yeni Yaklaşımlar**, s.85.

⁷¹ Selçuk, ss.85-86

Hadis dersinde verilecek içerik ve yöntem öğrencilerin benliklerini geliştirici nitelik taşıyor mu ?

Hadis öğretiminde öğrenciler hangi muhtevaya ihtiyaç duymaktadırlar ?

Yöntem ve konular öğrencilerin iletişim becerilerini geliştirici nitelik taşıyor mu?

Hadis öğretimi öğrencinin zihinsel gelişimine katkıda bulunabilir mi?

Verilen hadis bilgileri öğrencinin hangi davranışını değiştiriyor ve geliştiriyor?

Öğrencilere çok yönlü , soyut, eleştirel, yaratıcı, bağımsız , mantıklı ve analitik düşünce kazandırıyor mu ?

Hadis dersi okulun genel öğretimdeki amacına erişmesinde hangi katkıda bulunabilir ?

Öğrencinin akıl yürütme, karar verme, öğrenme, araştırma, sorgulama , yorumlama ve anlamaya yönelik zihinsel çabalarını zenginleştirip besleyebilir mi ?

Hadis bilgileri bireyin içinde bulunduğu evrene yeni bir anlam yüklemesine ve bireyin evrendeki konumunu yeniden tanımlamasına katkıda bulunacak mı?

Verilen hadis bilgileri öğrencinin hangi yeteneklerini gelişmesine yardımcı olacak ?

Öğrencinin duyuşsal, bilişsel ve psikomotor davranışlarına hadis öğretiminin katkısı ne olmalıdır ?

Hadis dersinde verilen konular öğrencinin gerçek ve mesleki hayatında hangi probleminin çözümüne katkıda bulunacaktır ?

Bu sorulara karşılık verecek bir hadis öğretimi anlayışı geliştirdiğimizde , hadis öğretiminin amaçlarını, hedeflerini ve eğitim ortamlarını uygun bir şekle getiririz.

Hadis programını incelediğimizde programın giriş kısmında hadisin tanımı ve hadisin genel amacı şu şekilde açıklanmıştır.

“ Hadis, Hz. Muhammed’in söz ve öğretilerini, davranış ve uygulamalarını konu edinen bir ilim dalıdır. İslâm dininin doğru anlaşılması ve doğru öğrenilmesinde, Hz. Muhammed’in örnek insan oluşunun sağlıklı bir şekilde bilinip kavranması son derece önemlidir. Kur’an’la beraber, dinî hayatımızın temel alt yapısını oluşturan Hadis ve Sünnet, insanımızın ve özellikle orta öğretim düzeyindeki gençlerimizin sağlıklı bir ahlâkî kişiliğe kavuşmalarında da zengin bir kaynaktır.

Hadis, geçmişte olduğu gibi günümüzde de dinî kültürün tartışmalı pek çok konusunu bünyesinde barındırmaktadır. Bu yüzden meslek alanı itibarıyla toplumla sürekli diyalog içinde bulunacak din görevlilerinin, bu alanda doğru bilgiye herkesten daha çok ihtiyacı olduğu açıktır.

Bu dersin öğretim programında Hadis ve Sünnetin kavramsal düzeyde tanımlanması, tarihî süreç içerisindeki gelişiminin tanıtılması, dinî kültür içindeki yerinin ve toplum hayatındaki öneminin kavratılması amaçlanmıştır. Bunun için hadis rivayetlerini sağlıklı bir şekilde değerlendirme becerisinin kazandırılması ve nihayet kazanılan doğru bilginin ve ahlâkî davranışın toplumla paylaşılması amacına yönelik konulara yer verilmiştir.”⁷²

---

⁷² İmam-Hatip Lisesi Anadolu İmam- Hatip Lisesi Yabancı Dil Ağırlıklı İmam- Hatip Lisesi Meslek Dersleri Öğretim Programları, M.E.B, Ank. 1999. s.97

Uygulamadan kaldırılan programdan farklı olarak programın giriş kısmına koyulan bu kısımda konu alanı özellikleri, programın bireye ve topluma getirdiği katkılar öne çıkarılmaktadır. Bu bölüm, özellikle bazı açıklamalara/düzeltilmelere geliştirmelere ihtiyaç duyulan konu alanları için oldukça önem taşımaktadır.⁷³

Hadis programının içerdiği konular , amaçları , öğretim ilkeleri ve uygulama ile ilgili açıklamalar incelendiğinde konuların, Kur'an merkezli, bilimsel ve akılcı bir yaklaşımla, öğrencilerin ilgi ve ihtiyaçlarını, mesleki ve gerçek hayatta karşılaşacakları problemleri dikkate aldığı görülmektedir.

Hadis dersinin öğrenciyi toplumsal yaşama hazırlamayı amaçladığı ve bu amaç doğrultusunda öğrencilere sosyal yaşamla ilgili tutumlar ve değerler kazandırmayı , öğrencinin toplumsallaşması ve kişiliğini kazanması için duyuşsal, bilişsel ve zihinsel yönden geliştirilmesi de programın genel yapısı içerisinde yer almaktadır.

Buraya kadar hadis öğretim programı genel hatlarıyla ele alındı. Bir eğitim programı ne kadar eksiksiz ve kusursuz hazırlanmış olursa olsun , programın verimliliği uygulayıcıya bağlıdır. Programın uygulayıcılarından biri olan öğretmenin , programın uygulanabilirliğini ve verimliliğini artırmada etkisi çok fazladır.⁷⁴

Dersin, istenilen davranış değişikliğini meydana getirmek üzere, öğretim etkinliklerini planlama , gerekli fiziksel ortamı hazırlama, araç gereç sağlama , öğretim etkinliklerini uygulama ve sonucu değerlendirme gibi işlemler öğretmene aittir.⁷⁵ Bu açıdan hadis ile ilgili konuların doğru olarak anlaşılması, hadis dersinin amacına uygun öğretim etkinliklerinin yapılmasına bağlıdır.

⁷³ M. E. B Din Öğretimi Genel Müdürlüğü Brifingi, 2000.

⁷⁴ Namık Kemal Önder, **Öğretimde Program İlke ve Yöntemler**, 4.Basım , 1992.s.78.

⁷⁵ Savaş Büyükkaragöz -Cuma Çivi, **Genel Öğretim Metodları**, 8.Baskı, Öz Eğitim yay.İst. 1998. s.11.

Burada karşımıza hadisleri ve ilgili konuları nasıl öğretilim? Sorusu çıkmaktadır. “Bu soru bizi öğretme yollarıyla karşı karşıya getirir. Öğretme yolları ; öğretme yaklaşımı , öğretme yöntemi ve öğretme tekniklerinden oluşur. Öğretme yöntemi ; öğretimde amaçlara ulaşabilmek için , tekniklerin, işlenecek konunun , araç - gereç ve kaynakların bir bütünlük oluşturacak biçimde örgütlenerek hizmete sunulmasında izlenen bir öğretme yoludur.”⁷⁶

Sınıf içinde öğrenme – öğretme sürecinin etkili olabilmesi uygun yöntemlerin seçimiyle doğru orantılıdır. Öğretmenlerin yöntem konusunda seçici olabilmesi onların çok farklı yöntemleri tanımaları ve kullanabilmeleri ile mümkündür.⁷⁷

Çağdaş eğitimde öğrenme ön plana çıkarılmış , öğretme de öğrenme sürecine uygun olarak gelişmiştir. Öğretme ile öğrenme arasındaki mantıksal bağımlılık, öğretim yöntemlerinde kendini açık bir biçimde gösterir. ⁷⁸ “Diyelim A bir öğretmen olsun. A'nın niyeti "X" konusunu "B" öğrencisine anlatmaktır. A'nın niyeti B' yi belli bir öğrenme düzeyine getirmektir. Yani A, B' yi belli bir amaca göre eldeki program çerçevesinde belli bir öğrenme düzeyine getirmek istemektedir. Tabii yine burada B'de A'nın vermek istediğini almaya hazır halde olmalıdır. Böylesine karmaşık ilişkiler ağı içinde öğretmenlerin etkili öğrenmeler oluşturmaları pek kolay olmamaktadır. Bu alanda yapılacak en önemli iş öğretmenlere yeterli yöntem bilgisi ve uygulama gücü sağlamak olacaktır.”⁷⁹

⁷⁶Zeki Aydın, **Din Öğretiminde Yöntemler ve Buldurtma Yöntemi** , Karakoç Yay. Ank. 1998, s.9.

⁷⁷ Özcan Demirel, **Genel Öğretim Bilgisi**, 4. Baskı, Usem Yay, Ank. 1995.s.45.

⁷⁸ İhsan Turgut. "Eğitimin İki Önemli Kavramının Analizi: Öğretme-Öğrenme", **Türkiye 2. Eğitim Felsefesi Kongresi**, 23-26 Ekim 1996. Yüzüncü Yıl Üniversitesi Eğitim Fak. Van.

⁷⁹ Selçuk, “Din Öğretiminde Yeni Modeller, (Problem Çözücü Model) ” **Cumhuriyetin 75. Yılında Türkiyede Din Eğitimi Ve öğretimi**, (ilmi Toplantısı) Türk Yurdu Yayınları, Ank.1999.s, 587.

Bu çerçevede hadis dersinin öğretim yaklaşımı ve öğretim yöntem ve teknikleri öğrenci merkezli, öğrenmeyi öğrenmeye yönelik , öğrencinin gerçek ve mesleki hayatında problemlerini çözebilecek nitelikte olmalıdır.

Hadis Öğretim İlkeleri :

Öğretim etkinlikleri düzenlenirken , hedeflere en kısa zamanda ve en kolay biçimde ulaşabilmek için öğrenme ve öğretme ilkeleri geliştirmek ve uygulamada bunlardan yararlanmak gerekir.⁸⁰ Aşağıdaki ilkeler hadis öğretim programı temel alınarak çeşitli kaynaklar taranarak araştırmacı tarafından geliştirilmiştir.Bu ilkeler:

- * Öğrencilere hadislerle ilgili kavramları, hadisleri, geçmişte yaşanmış olayları, hadisin tarihi sürecini ve hadis metinlerini ezberlettirmek yerine ; geçmişteki olaylarla günümüzdeki olaylar arasında ilişki kurulması , olayların neden sonuç ilişkilerinin onlara buldurulması, olaylardan sonuç çıkartmalarının istenmesi, hadislerden hüküm çıkarma ve yorumlama kabiliyetlerinin geliştirilmesi sağlanmalıdır.
- * Hadis öğretiminde usul bilgileri önemli yer tutmakla birlikte, bu dersin sadece usul bilgilerden oluşan bir derse dönüştürülmesi hadis dersinin amacına uygun değildir. Öğrencilerin toplumsal yaşama uyum göstermesinde usul bilgileri sadece kavram , ilke ve genellemelerin öğrenilmesi için bir araçtır. Önemli olan , öğrencilere hadislerle ilgili temel kavram ve ilkeler öğretilerek onların problem çözme becerilerini geliştirmektir.

---

⁸⁰ Erden s.55.

- ✱ Hadis dersi öğrencinin hayatına anlam katmalı ve problem çözme becerilerini geliştirici nitelikte verilmelidir.
- ✱ Hadis dersi öğretiminde öğretim etkinlikleri öğrencinin kendi başına problem çözmesine katkıda bulunacak şekilde tasarlanmalıdır.
- ✱ Hadis dersinde öğrenciye hadisleri ezberletilmesi yanında daha çok hadislerin içerdiği (kastettiği) anlamı kavratmalı , öğrendiği her hadisin öğrencinin hayatına anlam katması ve öğrencinin bu hadis bilgisinden yeni yorumlar üretmesi sağlanmalıdır.
- ✱ Hadis ve Sünnet anlayışını şekilcilikten kurtarıp asli şeklini yani Hz. Peygamber , neyi , niçin , nasıl yapmak istediğini anlamak ve ona göre öğretim konusu yapmak hadis öğretimini gerçek mahiyetine kavuşturmak için gereklidir.
- ✱ Okullarımızda Hadis, derslerinde kültürel mirasın örnekleri anlatılırken, “dirâyet” yönüne yani olayları anlama, yorumlama, değerlendirme ve olaylardan ders çıkarma yönüne daha fazla ağırlık verilmelidir. Aksi takdirde çocuklar halk arasındaki eksik bilgiden ve yanlış kanaatlerden etkilenmektedir. Kültürel miras üzerinde düşünme, öğrencinin tek yanlı, nakilci ve ezberci bir tavra düşmesini önleyecek ve kültürel mirasın lâfzî olarak algılanmasının önüne geçilecektir.
- ✱ Okullarımızda hadis-sünnet öğretimi, Hadis Usulü ile ilgili malûmatın verilmesi ve birtakım hadislerin belletilmesi ile sınırla kalmamalıdır. Hadis öğretimi, bir hadisin geçmişte İslâm toplumunda nasıl bir görev yaptığını, problemlerin çözümünde nasıl kullanıldığını öğrenciye göstermeli, bu gün de aynı hadisin öğrencinin hayatındaki işlevini görebilmesine yardımcı olabilmelidir.
- ✱ Hadis dersi öğretilirken verilen konuların öğrencinin kendi dünyası veya çevresinde yaşadıkları problemleri içeren konular olmalıdır. Öğrencilerin ferdi

tecrübeleri ihmal edilmemelidir. Konular mümkün olduğu ölçüde öğrencilerin hayatlarından alınmalıdır.

- ✳ Öğrenciler hadis konularıyla, günümüzdeki önemli problemler arasında ilişki kurabilmelidir.
- ✳ Hadis dersinde hadisler seçilirken öğrencilerin ihtiyaçlarına , arayışlarına , beklentilerine ve hayatın akışı sırasındaki sorularına doyurucu cevaplar bulabilecek hadisler seçilmelidir.
- ✳ Ders kitabında yer alan Hz. Muhammed'in Kur'anı Kerim'deki konumunu gösteren ayetlerin yanı sıra kitapta yer almayan ilgili diğer ayetler belirlenerek onun beşerî kimliği ile Peygamberlik misyonu net olarak ortaya konulmalıdır. Bu konu işlenirken "Hz. Muhammed'in Hayatı" dersindeki ilgili üniteler dikkate alınmalıdır.
- ✳ Dersin özelliği gereği pek çok terime yer verildiği için öğrencilerin ilk defa karşılaştıkları kavram ve terimler, düzey dikkate alınarak olabildiğince anlaşılır hâle getirilmelidir.
- ✳ Örnek olarak seçilen hadislerin senet ve metin yönünden eleştiri almamış sağlam rivayetler olmasına özen gösterilmelidir.
- ✳ Şeklî ve değişken unsurlar yerine, özle ilgili değişmeyen unsurlar taşıyan öğrencinin manevî, ahlâkî gelişimini ve dünyaya bakışını olumlu yönde etkileyecek örneklerle öncelik verilmelidir.
- ✳ Hz. Muhammed'in dinî ve ahlâkî örnekliği tanıtılırken örnek almakla taklit etmek arasındaki fark vurgulanarak biçimsel ve öze ait davranışlar güncel olaylarla da beslenerek örneklerle gösterilmelidir.

- ✱ Hadis kaynaklarının en tanınmışları, imkânlar ölçüsünde, öğrenciye gösterilmelidir.
- ✱ Rivayetleri değerlendirmede geleneksel hadis öğretiminde egemen olan senet tenkidi yerine metin tenkidine ağırlık verilmeli, konuyla ilgili yardımcı malzemeden yararlanılarak öğrencinin pratik yapması sağlanmalıdır.
- ✱ Geleneksel hadis öğretiminde en güvenilir kabul edilen hadis eserlerinin, hadis tarihindeki önemleri vurgulanmakla beraber, içlerinde yer alan bazı rivayetlerin Kur'anı Kerim, Hz. Muhammed'in tarihî şahsiyeti, aklî ilkeler ve tarihsel veriler ışığında çözümünün, tenkidinin yapılabileceği öğrenciye gösterilmeli; öğrenci de uygulama yapmaya teşvik edilmelidir.
- ✱ Hadisle ilgili toplumda ve ilgili çevrelerde tartışılan sorunların detayına girilmeden, öğrencinin meslek hayatında karşılaşılabileceği olası sorunlar üzerinde durularak öğrencinin dikkati çekilmeli ve bu konuda programda belirlenen çerçeve dışına çıkılmamalıdır
- ✱ Kitapta yer alan seçme hadislerin anlamının kavranması esas olmakla beraber, öğrencilerin düzeyi dikkate alınarak orijinal metinleriyle birlikte ezberlemeleri teşvik edilmelidir.
- ✱ Hadis dersinin bir amacının da Hz. Muhammed'in örnekliğinin davranışsal düzeyde benimsetilmesi olduğu düşünülerek öğretmen, öğrencilerin ahlâkî kişiliğini olumlu yönde etkileyecek bir tutum içinde olmalıdır.

II . BÖLÜM

HADİS ÖĞRETİMİ'NİN ÖZEL ÖĞRETİM YÖNTEMLERİ VE PROBLEM ÇÖZME YÖNTEMİ

Günümüzde hadis öğretimi ile ilgili yapılan yöntem çalışmaları⁸¹ daha çok hadis metinlerinin öğretime nasıl konu edileceğini ortaya koymaya çalışmıştır.

Hadis programına baktığımızda hadis metinlerinin yanında , Hz. Muhammed'in Kur'anı Kerim'e göre konumu, hadis/sünnet kavramlarının tanımı, terimleşme süreci ve diğer ilgili kavramlar, hadisin tarihî gelişimi, Hadis Usulünün doğuşu ve gelişimi , hadislerle ilgili terimler ve hadis türleri, uydurma hadisler, hadis tenkidi, sünnet ve hadisin anlaşılması , dinin kaynağı olması bakımından hadis ve sünnet, Hz. Muhammed'in örnekliğinin günümüzdeki önemi, hadis ve sünnetle ilgili tartışmalar gibi ünite başlıkları altında çeşitli konular yer almaktadır.

Hadis dersinde yer alan bu konuların her biri kendi içinde farklı amacı ve içeriği kapsamaktadır. Bu açıdan hadisleri çözümleme yanında bu konuların öğretiminde hadisler nasıl kullanılacak ve konular öğrenciye hangi yöntemlerle aktarılacak gibi sorular bu konuların öğretiminde yeni yöntem ve teknikleri gündeme getirmektedir.

Her konu farklı yöntemle veya yöntemlerle işlenmelidir. Hadis dersinde işe koşulabilecek en uygun yöntem problem çözücü model olarak görülmektedir.

⁸¹ Bkz, Nevzat Y. AŞIKOĞLU, "Kur'an ve Hadis Öğretimi Konusunda Yeni Bir Yöntem Önerisi" **Din Öğretiminde Yeni Yaklaşımlar** M.E.B. İst.2000. Mikail Çolak, **Eğitim Bilimleri Açısından Üç Hadisin Yorum bilimsel Analizi**. A. Ü. İlahiyat Fakültesi. Ankara 1998. (Anlatan. Anlatılan, Bağlam, Anlaşılan ve Anlayan şeklindeki temel başlıklardan oluşan Din Dili Analiz cetveli oluşturularak bir uygulama çalışması lisans tezi olarak hazırlanmıştır. Tezde, literatürde "Fıtrat Hadisi" "Hüsnü Ahlak Hadisi" ve "Mesuliyet Hadisi" olarak bilinen 3 Hadis, Din Dili Analiz Cetveli esas alınarak, incelenmiş ve Yorum Bilim. Anlam Bilim, Semantik gibi bilimlerin bulgularından faydalanılarak hadislerin anlam çerçevesi çizilmeye çalışılmıştır.)

“Problem çözücü modeli hadis öğretimi alanında bir öğretme-öğrenme yolu olarak benimsediğimizde bu alanda sıkça dile getirilen, okuyucu-metin ilişkisi, parça-bütün ilişkisi ve tarihselliğin etkileri gibi meselelerin "doğru anlama ve doğru yorumlama" önünde bir engel oluşturmayaacağı kolayca fark edilecektir.”⁸²

A. PROBLEM ÇÖZMEYE DAYALI ÖĞRENME

Öğrenme, bireyin çevresi ile etkileşimi sonucunda meydana gelen kalıcı davranış değişikliğidir.⁸³ Öğrenme, aktif bir oluşumdur, bireyin çevresine uyum tarzını değiştiren, karşılaştığı durumlara farklı bir yaklaşım göstermesine sebep olan davranış geliştirmesini veya davranış farklılaşmasını "öğrenme" olarak tanımlayabiliriz. Öğrenme, örgün veya yaygın her etkileşim düzeyinde meydana gelen bir olaydır. İnsanlar, öğrenme yoluyla çeşitli bilgi, beceri, tutum ve davranışlar kazanırlar. Öğrenme sürekliidir. Çevremizle etkileşimle bulunduğumuz sürece yaşamınızın her anında meydana gelebilir.

Öğrenme" çoğu kez; "Davranış değişikliği", "Beceri kazanma", "Davranış geliştirme", "Zihinsel ve duygusal gelişim", "Kalıcı alışkanlık kazanma" gibi kavramlar öğrenme kavramının çağrıştırdığı kavramlardır.⁸⁴

“ Öğrenme ürün ve süreç olarak açıklanabilir. Ürün olarak öğrenme , bireyin çevresi ile etkileşimi sonucu davranışlarda ve zihinsel yapıda meydana gelen doğrudan ya da dolaylı olarak gözlenebilen özelliklerdir. Süreç olarak öğrenme ise , bireyin etkileşim ortamında uyaranları algılayarak düşünce duygu ve hareket

⁸² Selçuk, Din Öğretiminde Yeni Modeller, (Problem Çözücü Model.s.589.

⁸³Mürüvvet Bilen, Plandan Uygulamaya Öğretim, Takav matbaa ve yayıncılık, Ank. 1993. s.11.

⁸⁴ Selçuk, s.582.

bütünlüğü içinde, belleğine kaydedilmesine işaret eder. Bu izler ve davranışlar birbirine dayalı olarak değişirler.

Eğitimde öğrencilerin eriştiği hedefleri ve hedef davranışlar , öğrenme ürünleridir. Öğrencilerin söz konusu hedef davranışlara erişebilmeleri /istenen öğrenme ürünlerini gerçekleştirmeleri için , uzmanlarca planlanan öğrenme ortamında , kendi bilişsel düzeylerine dayalı bir dizi öğrenme yaşantısını gerçekleştirebilmeleri gerekir.”⁸⁵

Kendi kendine öğrenme ve öğrenmeyi öğrenme , eğitimde önemli yeri olan kavramlardır. Kendi kendine öğrenme , bilgisayar programlarıyla gerçekleştirilen öğrenmedir. Bu öğrenme şeklinde birey kendi öğrenme süreçlerini tanıyarak , kendi öğrenmesini denetim altına alarak kendi kendine verimli bir öğrenme gerçekleştirebilir. Öğrenmeyi öğrenme de bir çeşit kendi kendine öğrenmedir. Birey problem çözme yöntemini öğrenerek , bilmediklerinin araştırır istediği bilgiyi kendi çabasıyla kendi kendine öğrenebilir.⁸⁶ Problem çözmeye dayalı öğrenme, öğrenmeyi öğrenmeye yöneliktir.

Okullarımızda uzun süreden beri uygulanmakta olan standart öğretim paradigması, "öğret, öğren ve hatırla" şeklindedir. Bu paradigmada, roller oldukça açıktır: Öğretmenler öğretirler; öğrenciler de öğrenirler. Tabii ki, öğrenme-öğretme süreci, böylesine basit ve tek yönlü bir iletişim örüntüsü ile açıklanamayacak kadar karmaşık bir yapıya sahiptir.

Problem çözmeye dayalı öğrenme, öğrenme-öğretme sürecinde yeni bir paradigmayı temsil etmektedir. Problem çözmeye dayalı öğrenme, öğrencileri karmaşık bir durum veya olay ile karşı karşıya bırakır ve onlara, söz konusu olan

---

⁸⁵ Gülten Ülgen, *Eğitim Psikolojisi*, Alkım Yay.İstanbul. s.101.

⁸⁶ Ülgen, s.102.

olaya "sahiplenme" veya olaydan "sorumlu olma" rolünü yükler. Öğrenciler, gerçek problemi tanımlarlar ve araştırma yoluyla geçerli bir çözüme varmada her ne gerekli ise öğrenirler. Öğretmenler, gerçek - hayattan problemler seçerek, rol oynayarak, öğrencilere çeşitli sorular yönelterek ve öğrencileri kendileriyle mücadeleye yönlendirerek, onlara "bilişsel rehberlik" ederler.⁸⁷

“ Bilgilenme olgusu bir yana, okullarımızda, öğrencilerimize problem çözme alışkanlığının öğretildiğini söylemek güçtür. Öğrencilerin kafasını şuna buna ait birtakım bilgilerle doldurarak zihinlerini zengin ve renkli bir "albüm" haline getirme çabaları onların "problem çözme" yeteneklerini geliştirmek demek değildir. Bilgi, önemli ve anlamlı ise, öğrenciler kendilerine öğretilen o bilgi ile bir şeyler yapabilmelidir.

Öğrenciler, okul ortamında açıkça sormasalar bile sürekli olarak kafalarında bir soru ile dolaşmaktadırlar: "Bu bilgiyi niçin öğrenmeliyim ?" Çocukların eğitiminde önemli rolleri olan öğretmenlerin bu soruya iyi bir cevap vermeleri gerekmektedir. Aksi takdirde okulun, öğrencide davranış değiştirmedeği yalnızca bilgi aktarma ve ödünç verilen bilgiyi not karşılığı geri alma işlevi gördüğü şeklinde sıkça dile getirilen eleştiriler devam edecektir.”⁸⁸

Gerçek hayat problemleri, problem çözmeye dayalı öğrenmenin temelini oluştururlar. Bu nedenle, problem çözmeye dayalı öğrenme, öğrencilerin şu sorularını açıkça cevaplar: Bu bilgileri öğrenmeye neden ihtiyacımız vardır? Okulda öğrendiklerimizin gerçek hayattaki değeri nedir?

Problem çözmeye dayalı öğrenme, karmaşık ve gerçek-hayat problemlerinin araştırılması ve çözümünü etrafında organize edilmiş ve bireylerin hem zihin hem de

---

⁸⁷ Saban, *Öğrenme öğretme Süreci (yeni teori ve yaklaşımlar)* s.156.

⁸⁸ Selçuk, s.581-582.

beceri yönünden aktif katılımların gerektiren, tecrübeye dayanan öğrenmeyi temsil eder. “Bir öğretim stratejisi olarak problem çözmeye dayalı öğrenme, en az üç temel karakteristik özelliğe ve işleve sahiptir. Diğer bir ifadeyle, problem çözmeye dayalı öğrenme,

- Öğrencileri "sorumluluk sahibi bireyler olarak" bir problem durumuna sokar,
- Uygulanmakta olan öğretim programım (örneğin, dersi, üniteyi veya konuyu) bütüncül ve karmaşık yapılı bir problem etrafında organize eder,
- Sınıfta öğrencilerin öğretmenler tarafından düşünmeye yönlendirildiği, araştırmalarında rehberlik edildiği ve derin anlayışlar geliştirmelerine yardım edildiği bir öğrenme çevresi meydana getirir.”⁸⁹

Problem çözmeye dayalı öğrenme modeli, din öğretiminde bir yöntem olarak işe koşulduğunda, “Katılım” “Alış gücü” “Transfer” ölçütlerinin öğrenme düzeyine işaret eden ölçütler olabilecektir. *Katılımdan* kastedilen, fiziksel olarak bir aktiflik değil, öğrenme deneyimine "anlama ve "yorumlama" şeklinde bir katılım sonucu oluşan zihinsel bir aktifliktir.

Öğrencinin öğrenme düzeyine katkısı olabilecek diğer bir ölçüt, öğrencinin *alış-gücünün* zenginleşmesi ve işlerlik kazanmasıdır. Öğrencinin öğretileni almaya hazır hale gelmesi, motive olması, öğrenmeye istekli olması yani öğrenme olayına karşı olumlu duygular geliştirmesidir.

Son ölçüt , öğrenilen bilgilerin daha önce karşılaşılmamış durumlara *transferidir*. Öğrencilerin, öğrendiklerini, yeni problemlerin çözümünde kullanabilmeleri arzu edilen bir niteliktir. Eğitim kurumu olarak okulların görevi, öğrencilerin yeni durumlar karşısında önceden öğrendiklerini kullanarak problem

---

⁸⁹ Saban, s.157.

çözmelerine yardımcı olmaktır. Öğrenme olayına *katılım, alış-gücünün* gelişmesi ve öğrenilen bilginin yeni durumlara transferi, problem çözme yönteminin katkılarını gösteren ölçütlerdir.⁹⁰

B. NİÇİN PROBLEM ÇÖZME ?

“ Toplumlar sürekli gelişim ve değişim içindedirler. Kültür de toplumsal kurumlar ve şartlardaki değişmelerle birlikte sürekli değişir. Bu nedenle toplumların yaşamının sürdürmesi ve gelişmesi için yalnız kültürün yeni nesillere aktarılması yeterli değildir. Ayrıca bireylerin toplumdaki değişmeye katkıda bulunacak bir biçimde yetiştirilmesi gerekmektedir. Bu da eğitim kurumları ile sağlanır.

Eğitim kurumları bireylere yeni değişme ve gelişmeler için gerekli bilgi, beceri ve değerleri kazandırarak onların toplumsal ve ekonomik gelişmeye uymalarını kolaylaştırır. Bunun yanı sıra toplumda yenilikleri başlatacak ve gerçekleştirecek yaratıcı bireylerin yetişmesine katkıda bulunur.”⁹¹

“ Eğitimin toplumsal değişmeye ilişkin diğer bir işlevi değişime uyum gösterecek bireyler yetiştirmektir. Özellikle toplumsal değişimin hızlı olduğu toplumlarda farklı değer ve normlar bir arada bulunur. Eğitim kurumları bir yandan toplumda ortak olan değer ve normları öğrencilere kazandırarak toplumsal bütünleşmeyi sağlarken diğer yandan onları toplumsal değişime uyum gösterebilecek biçimde yetiştirir.

Bireyleri toplumdaki değişen çevre şartlarına uyum gösterebilmesi için problem çözme gücüne sahip olmaları gerekmektedir. Toplumsal değişimin hızlı

---

⁹⁰ Selçuk, s.588.

⁹¹ Nurettin Fidan- Münire Erden, *Eğitime Giriş*. Alkım Yay.İst.1998.s.68-69.

olduğu dönemlerde bireyler değişik problemlerle karşılaşır. Problem çözme , bireyin kendi yeteneklerini keşfederek gelişmesini ve ihtiyaçlarını karşılamasını kolaylaştırır. Birey karşılaştıkları güçlükler üzerinde başkalarının karar vermesini bekleyeceği yerde bu güçlükler kendi çözüm yolları bulabilir. Karşılaştığı problemlere çözüm yolları ararken bilgi ve becerilerini kullanma fırsatı bulur. Kendine güveni artar.”⁹²

“ Yirmi birinci yüzyıl bilgi toplumları, bireylerin "okuma, yazma, konuşma ve hesaplama yapma" olarak adlandırılan temel becerilerin ötesinde, "yeni yeterlilikleri" kazanmalarına gereksinim duymaktadırlar. Bu yeterliliklerin en önemlisi, bireylerin özel ve iş hayatlarında karşılaştıkları "problemleri tanımlama ve onlara mantıklı ve etkili çözümler üretme" becerisi gelmektedir. Problem çözmeye dayalı öğrenme modeli, bireylerin problemleri tanımlamak ve çözmek için gerekli olan analiz, sentez ve değerlendirme gibi yüksek düzey bilişsel ve düşünme becerilerinin geliştirilmesine yardım eder.”⁹³

“ Geleneksel yapıdaki öğrenme – öğretme süreci , genellikle, bir dizi bilgi parçalarının öğrencilere aktarılması ve bu bilgi parçalarının öğrenciler tarafından daha sonra olduğu gibi hatırlanmak üzere ezberlenmesi üzerinde yoğunlaşmaktadır. Söz konusu bu süreçte , öğrencilerin düşünme ve problem çözme yeteneklerinin geliştirilmesine yönelik öğrenme etkinliklerine pek fazla yer verilmemektedir. Sonuçta , düşünme yetenekleri gelişmeyen öğrencilerin en büyük zihinsel etkinlikleri de depoladıkları bilgileri kendilerinden istendiğinde geri çağırmak olduğundan , bu

---

⁹² Fidan ve Erden, s. 97-98.

⁹³ Saban, 164.

öğrenciler, dağarcıklarındaki bilgileri nerede ve nasıl kullanılacaklarını dahi bilememektedirler.”⁹⁴

Günümüzde bu öğretim anlayışı etkinliğini yitirmiştir. Eğitim - öğretimin amacı öğrencilere anlamayı , düşünmeyi, üretmeyi veya problem çözmeyi öğretmek olduğunda , klasik öğretim sınırlı bir değere sahiptir. Günümüz toplumlarının , sadece birtakım temel bilgi ve becerileri kazanmış insanların yanında , düşünebilen, bilgiyi uygulayabilen , üretebilen ve problem çözebilen bireylere daha çok ihtiyaçları olduğu gerçeği göz önüne bulundurulduğunda , öğretmenin sınıfta problem çözmeye dayalı öğretim yaklaşımlarını da uygulaması gerektiği ortaya çıkmaktadır.

“ İnsanın bilgi üretmesi dış dünyadan gözlem , deney , okuma veya dinleme yoluyla veriler toplaması ve bu verileri zihinde kodlayarak malumat sahibi olması ile başlar . Ancak , dış dünyadan insana ulaşan verilerin sadece zihne depolanması bilgi değil malumdur. İnsanın çeşitli kanallarla topladığı malumatın bilgi olabilmesi için o insana özgü bir biçime girmesi gerekmektedir.”⁹⁵

İnsan bilgiyi işleyebildiğinde , kendince anlamlandırıp düşünce sisteminin bir parçası haline getirebildiğinde bilgi üretmiş olur. Anlama , bilgiyi nasıl yapılaştıracığımızı bilmeyi içerir; bilgi parçacıklarını birbiriyle nasıl ilişkilendireceğimizi içerir. Başka bir anlatımla , “anlama” olguları , bilgileri, birbirine bağlayan bir sicimdir. Nitelikli öğretim , temelde anlamamanın olduğu bilginin kazandırılmasıyla mümkün olabilir. Bunun sonucunda kazanılan bilginin temellen dirilmesi (ezberlenmesi değil) açıklanabilmesi , yeni bilgiler üretilebilmesi mümkün olabilecektir. Başka bir kişinin otoritesine dayanılarak kabul edilen bir şey olmayıp ,

---

⁹⁴ Saban, s.103.

⁹⁵ Özden, Öğrenme-Öğretme, Pegem yay. Ank.1997.s.1.

öğrencinin kendisi tarafından ulaşılan , kendine mal ettiği, sorgulanmasıyla kendinin kıldığı , kendine dayanarak kabul ettiği bilgi olacaktır.⁹⁶

“Sınıfta öğretimin öğrencinin bilgi üretmesine yol açabilmesi için öğrencinin sahip olduğu referans noktalarını dikkate alması gerekmektedir.”⁹⁷

“ Öğretim etkin bir süreçtir. Bu süreç içinde öğrenci de oldukça etkin kılınmalıdır. Öğrencinin katılmadığı bir ders ortamında öğrenme azalmakta , hazırcılık gelişmekte ezberle yönelim artmaktadır. Öğrencilerin yeteneklerinin ortaya çıkması için konuşması ve derse etkin katılımı sağlanmalıdır.”⁹⁸ “ Çağdaş yaklaşımın benimsendiği eğitim öğretim anlayışında öğretmen hangi konuyu anlatırsa anlatsın öğrencilerin bir takım yeteneklerinin yardımcı olmayı amaçlayacaktır. Bu tür öğretimde öğrencinin bilgiyi ezberlemesi değil , bilgiyi kullanması ve yeni bilgi üretmesi , yani düşünmesi amaçlanır.”⁹⁹

Öğretimin içerik ve yöntemleri ile öğrencilerin zihniyetinde , olaylara bakışında , değerlendirme tarzında , duygu ve zevklerinde ,çevresindeki problemleri görme ve çözme kapasitesinde bir değişme meydana getirmesi beklenir...

Eğer eğitimin amacı bilgi yüklemek değil , bireyin zihinsel gelişimine katkıda bulunmak ise , öğretimin içerik ve yöntemlerinin de öğrencilere bu tür değişmeler doğuracak şekilde düzenlenmesi gerekir. Diğer bir deyişle önemli olan öğrencileri bazı bilgilerle yüklemek değil onlara tüm yaşamları boyunca kendilerinin nasıl geliştirebileceklerini öğretmektir. Yani, onlara öğrenmeyi öğretmektir. Bu da öğrenme – öğretme konusundaki paradigmaları değiştirmeyi ve öğrencileri

---

⁹⁶ Mubahat Türker Küyüel , “İleri Dil Transferi Üzerine Ön Düşünceler” **Bilim Kültür ve Öğretim Dili Olarak Türkçe**, Türk Tarih Kurumu Yay.Ank.1978.s.140.

⁹⁷ Özden, s.2.

⁹⁸ Aydın , **Din Öğretiminde Yöntemler ve Buldurtma Yöntemi** , Karakoç yay.Ank.1998.s.226.

⁹⁹ Özden s.3.

düşünmeye ve üretmeye teşvik edecek yeni uygulamalar ortaya koymayı zorunlu kılmaktadır.¹⁰⁰

Dolayısıyla bireyin bilgi sahibi olması çeşitli etkinlikler sonucu çevresine ait veriler toplaması ve o verilere kendi zihninde bir anlam yüklemesi süreci ile gerçekleşir. Bu durum ise , bireylerin öğrenme sürecine aktif olarak katılımlarını ve öğrenme etkinliklerinin onların tecrübe ve yaşantılarıyla ilişkilendirmesini gerektirir. Diğer bir deyişle öğrenmenin oluşabilmesi için , bireyin yeni olayları veya olguları zihninde daha önce öğrendikleriyle ilişkilendirmesi gerekmektedir.¹⁰¹

“Öğrencilerde problem çözme becerisinin geliştirilmesi tüm eğitim kurumlarının en önemli amaçlarından biridir. Özellikle îlerlemecilik ve yeniden kurmacılık felsefi akımına dayalı programlarda problem çözme becerisinin geliştirilmesi eğitimin temel amacıdır. İnsanların toplumsal hayata ve değişime uyum sağlaması, başarılı ve bağımsız olması için bu beceriye sahip olması gerekir.”¹⁰²

“Bugünün toplumu değerlere körü körüne uyan kişileri değil, yaratıcı, kritik ve analitik düşünebilen, karşılaştığı değişik problemleri çözebilen kişiler istemektedir. Bu niteliklerle donatılmış bir bireyin yetişmesi bu türden öğretim tekniklerinin uygulanmasıyla mümkündür. Bu gerekçeyle problem çözme tekniğiyle öğretim ilköğretim yıllarında başlatılmalıdır.”¹⁰³

“Problem çözme en yüksek düzeyde olan zihinsel süreçlerden biridir. Okul eğitiminin amaçları arasında çok önemli bir yer tutar. Problem çözme alanında psikoloji ve eğitim psikolojisinde çok sayıda araştırma yapılmış ve bu sürecin mahiyetiyle, nasıl öğretileceği konusunda değişik kuram ve yaklaşımlar

---

¹⁰⁰ Özden, s.20.

¹⁰¹ saban s.124

¹⁰² Erden, *Sosyal Bilgiler Öğretimi*, s.111.

¹⁰³ Bilen , s.106.

geliştirilmiştir. Bugün insanlığın gelişimi ve refahı bu üstün yeteneğin geliştirilmesine bağlı bulunmaktadır. Çünkü insanoğlu çevresi ve sorunlarıyla kendi gücü ile uğraşmak durumundadır.”¹⁰⁴

Hadis, peygamber ve sahabe döneminde insanların problemlerinde çözücü bir rol oynarken daha sonraları kendi içinde problem haline gelmiştir. Hadisin asıl fonksiyonuna ulaşması için hadis anlayışlarından oluşan problemlerin bilimsel metotlarla çözülmesi ve öğrencilere problem çözme becerilerin sağlanmasıyla gerçekleşecektir. Bu nedenle hadis dersinde öğretmenin kullanacağı yöntemler, öğrenciyi anlamayı, sorgulamayı ve bilimsel bir tutum oluşturmayı gerçekleştirecek nitelikte olmalıdır.

Gelişim Modelindeki etkinliklere baktığımızda bireyin hem zihinsel, hem bedensel hem de duygusal yönden gelişmelerini sağlayacak faaliyetlere yer verildiği ve ortamlarının oluşturulduğu görülmektedir. İmam - Hatip Liselerinde öğretim programlarında yer alan hadis dersini içeriği daha çok bireyin zihinsel ve duygusal gelişiminde önemli rol oynayacak konuları içermektedir. Bu çerçevede öğrenciye doğru düşünme, karar verme yolları ile toplumsal ihtiyaçlarını karşılamasına yardımcı olacak bilgi, beceri ve tutumların kazandırılması, dersi veren öğretmenin öğretim sürecinde uyguladığı öğretim stratejisi ve yöntemleriyle geliştirilmelidir.

Bireylerin sahip olduğu yeteneklerin , ilgi ve beklentilerinin farklılığı, kullanılan öğretim yöntemlerinin öğrenci merkezli olmasını gerektirmektedir.

Bu nedenle hadis öğretiminde öğrenciyi merkeze alan problem çözme, buldurtma, rol oynama, örnek olay incelemesi yöntemi vs. yöntemlere yer verilerek öğrencinin derse aktif katılımı sağlanmalıdır.

---

¹⁰⁴ Nurettin Fidan, **Okulda Öğrenme Öğretme**, Alkım Yay. Ank. 1996.s.197.

Bu yöntemler arasında hadis konularının öğretiminde işe koşulacak en uygun yöntemlerden birinin problem çözme yöntemi olacağını düşünerek problem çözme yöntemini burada ele alıyoruz.

C. PROBLEM ÇÖZME YÖNTEMİ NEDİR ?

Problem çözme yöntemi; Bir problem ya da durumu bilimsel yaklaşımla çözümünü sağlayan, uygulayan kişinin sayısına göre ya bireysel ya da grup öğretim yöntemi olarak tanımlanan bir yöntemdir. Problem: cevabı mevcut bilgi birikimiyle bulunamayan; ancak, araştırma ve incelemelerle cevaplanabilecek bir sorudur diye tanımlanabilmektedir.¹⁰⁵

“Problem çözme, öğrencilerin karar verme ve çözüm üretme yeteneklerini geliştirmek için kullanılan bir öğretim yöntemidir. Amacı öğrencilerin karar verme yetilerini geliştirmek ve hayat boyu kullanabilecekleri problem çözme yeteneği kazandırmaktır.”¹⁰⁶ Problem çözme istenilen hedefe ulaşabilmek için etkili ve yararlı olan araç ve davranışları alternatifler arasından seçme ve uygulama olarak tanımlanabilir.¹⁰⁷

Her insan hayatı boyunca sürekli olarak çeşitli problemlerle karşı karşıya gelmektedir. Başka bir deyişle insanın hayatı çözülmesi gereken değişik biçim ve yapıda problemlerle doludur. Öyle ki, problemin biri çözülmeden bir başkası ortaya çıkmakta ya da bir anda birkaç problemle karşı karşıya kalılabilmektedir. Aslında insanın hayatı problemler ve bunların çözümü ile bir anlam kazanmaktadır...

---

¹⁰⁵ Bilen s.105.

¹⁰⁶ Özden, s.142.

¹⁰⁷ Demirel, Genel Öğretim Bilgisi , s.51.

Problem çözmenin insanların hayatındaki önemini göz önünde bulunduran birçok eğitimci okulda öğrencilerin problem çözme yeteneklerinin artmasını sağlayacak bir öğretim metoduna yer verilmesi gerektiğini belirtmektedirler. Okulun görevlerinden biri de öğrencilerin hayata başarıyla uyum yapacak şekilde yetişmelerini sağlamaktır. Bu nedenle problem çözme metoduna yer verilmesi, okulun bu görevinin gerçekleştirilmesi için önemlidir. Bu bakımdan okulda işlenecek konular, hayatta karşılaşılabilecek güçlükler (problemler) biçiminde ele alınmalıdır. Problem çözme sırasında, öğrencilerin gerekli çözüm yollarını aramasına, bunun için gerekli bilgileri toplamasına, bu bilgileri karşılaştırıp değerlendirmesine bir sonuca varmasına ve sonucu değerlendirmesine yardımcı olunmalıdır. Böylece öğrencinin hayata uyumu kolaylaşacaktır. Çünkü, öğrenci bu yolla hayatta karşılaşacağı problemleri çözme becerisini, cesaretini ve gücünü daha okuldayken kazanmış olacaktır.¹⁰⁸

Problem çözme yöntemi, öğrencilerin o güne kadar öğrenemedikleri , bilemedikleri birtakım konuları kendi kendilerine araştırarak öğrenme yoludur. Yani hazır bilgileri kolaylıkla sahip olmak yerine , emek sarf ederek , araştırarak, uğraşarak öğrenmek esastır.¹⁰⁹

“Problem çözme yönteminin amacı öğrencilerde bilimsel düşünme ve problem çözme becerisi geliştirmektir. Problem çözme yöntemi büyük grupla yapılabileceği gibi, küçük grupla ya da bireysel olarak da uygulanabilir. Problem çözme yöntemi uygulanırken, rol oynama, benzetişim, küçük grup tartışmaları gibi bir çok teknikten yararlanılabilir.”¹¹⁰

---

¹⁰⁸ Büyük Karagöz ve Çivi, **Genel Öğretim Metodları**, s. 83-84.

¹⁰⁹ Öcal, **Din Eğitimi ve Öğretiminde Metodlar**, s.268.

¹¹⁰ Erden s.111.

Problem çözme üst düzey zihinsel etkinliklerin kazanılmasında işe koşulan bir yöntemdir. Bu bakımdan söz konusu yöntem hedefin bilişsel alan basamaklarından bilgi ve kavrama düzeyine dayalı bir uygulama düzey etkinliğidir.¹¹¹

Problem çözme yönteminde analiz, genelleme, ve sentez gibi üst düzey bilişsel fonksiyonlar kullanılır.¹¹²

Problem çözme yöntemi, yalnız Matematik ile Fen bilimlerinde kullanılabilecek bir yöntem gibi görünürse de bu yöntem, bütün ders ve konularda uygulanabilir. Öğrenme Psikolojisi alanında yapılan son araştırmalar, zihin gelişmesine, yalnızca yukarıda adı geçen derslerin değil, uygun biçimde öğretilirse, her dersin yardım edebileceğini göstermiştir.¹¹³

Problem çözme metodunun temelinde yatan ilke , öğrencilerin öğrenmek istedikleri bulgu ve olguları araştırarak öğrenmelerine yardım etmektir. Böylece öğrenci hazır bilgileri belleyci olmaktan çok öğrenmeyi kendi kendine başarma yetisini kazanacaktır. Bu, eğitimcilerce kabul edilmiş temel ve sağlam bir eğitim kuramıdır.

Problem metodunun temel düşüncesi , öğrencilerin mümkün olduğu kadar bulgu ve olgularla karşı karşıya getirerek mantıksal veya bilimsel düşünme yollarıyla yargılarda bulunmalarını öğretmektir.¹¹⁴

---

¹¹¹ Bilen, s.106.

¹¹² Leyla Küçükahmet, **Öğretim İlke ve Yöntemleri**, , Ankara G.B.K., 1995s.48

¹¹³ Binbaşoğlu, **Genel Öğretim Bilgisi** , s.148.

¹¹⁴ Alıcıgüzel, **İlk ve orta Derceleri Okullarda Öğretim**, s.242.

D. PROBLEM ÇÖZME YÖNTEMİNİN UYGULANIŞINDA BAŞVURULAN ZİHİNSEL SÜREÇLER

Bilginin oluşumu ve gelişmesi için vazgeçilmez bir çaba olan problem çözme, insan zihninin temel fonksiyonlarından biri olarak değerlendirilebilir. Bazı psikologlar, en önemli zihinsel süreç olarak problem çözmede kullanılan düşünmeyi gösterirler. Çevrede bulunan imkanları ve bellekte bulunan bilgi ve becerileri belirli bir problemi çözmek için kullanma süreci en üst düzeyde düşünme biçimine örnektir. Kuşkusuz yaşanan sorunlar karşısında her insan düşünür. Düşünce çok genel bir ifade ile, tasarımlarımızdaki ve kavramlarımızda her türlü işleyiştir. Ancak problem çözme sürecindeki düşünme herhangi bir düşünme değildir. Burada sistemli ve amaçlı bir işleyiş vardır. Problem çözme, düşünmenin düzene sokulmuş halidir, kavramlar ve tasarımlar bir hedefe yani sorunu çözmeye yönelmiştir.¹¹⁵

Düşünme, akıllıca öğrenmenin , zekayı kullanmanın ve zihni ödüllendiren öğrenmenin yöntemidir. Üzerinde düşünülmeyen ve kullanılacak amaçlar arasında bağlantı olmadan edinilen beceri anlamsızdır. Düşünülmeyen yapılan eylem ve denemeden doğmayan bilgi ölüdür.¹¹⁶ Öğretim- eğitimin zihinsel bir istekle yaşam arasında bir bağıntı kurmaktır.¹¹⁷ Derslerde başarı gösteren yöntemler incelendiğinde anlaşılan , bunların etkinlikleri , okul dışındaki günlük yaşamı yansıtacak örnek durumlara dayanması ve uymasına bağlıdır.¹¹⁸

“Daha önce söz edildiği gibi problem çözme, sistemli bir düşünme tarzıdır. Karşılaşılan güçlüğü çözmek amacıyla zihni harekete geçirmek, çeşitli çözüm

---

¹¹⁵ Selçuk, s.580-581.

¹¹⁶ John, Dewey, **Demokrasi ve Eğitim**, Çev: M. Salih Otaran, Başarı Yay., İstanbul 1996.s.143.

¹¹⁷ Dewey s.153.

¹¹⁸ Dewey s. 144

yollarını araştırmak, karşılaştırmak, zıtlıkları belirlemek, bir tercihte bulunmak ve bütüncü bir anlayış elde etme gibi oluşumların yaşandığı bu düşünme tarzında farklı fikirler ve görüşler doğar. Problem çözme durumunda kaldığımızda, önceki bilgilerimizden ve tecrübelerimizden de faydalanırız. Problem çözmede hem geçmiş yaşantıların gözden geçirilmesi hem de yeni seziler ve yeni anlayışlar vardır. Bu açıdan problem çözme aktif bir öğrenme yoludur.”¹¹⁹

Problem çözme sürecindeki zihinsel süreç sonucunda öğrenci bilimsel bir tutum kazanmış olmaktadır.

Bilimsel tutum, bir bilim adamı gibi, bir olayı nesnel bir biçimde incelemek demektir. Bilimsel tutum, bir kimsenin eğitim görmüş olduğunun da bir belirtisidir. Bir kimse, yıllarca eğitim ve öğretim gördüğü halde, gözlem ve deneyleri ile aklına, göre düşüneceği yerde, hep başkasının kafasına göre düşünürse daha doğrusu, düşünecek yerde, hep başkasının dediğini kabullenirse, böyle bir kimsede bilimsel tutum gelişmemiş demektir. Bütün derslerin amacı öğrencilerde bilimsel tutumu kazandırmak olmalıdır.¹²⁰

“Problem çözme yöntemi bir zihin yöntemidir. Bu nedenle, bütün yöntemlerin etkili bir biçimde kullanılması; zihnin bu yöntemlere göre çalışmasına bağlıdır. Zihnin bu yöntemlere göre çalışması, eğitim aracılığıyla kazanılabilir. Bunun içindir ki, öğrenim gören kimseler, sorunlarını diğerlerinden daha kolay çözerler. Zeka ve eski yaşantılar da buna yardım eder.”¹²¹

Düzenli problem çözme yöntemi, iç içe yer alan dört yöntemden oluşur : Tümevarım, tümdengelim; çözümleme, birleşim. Problem çözme sürecinde bu

---

¹¹⁹ Selçuk, s. 581.

¹²⁰ Binbaşıoğlu, s.150.

¹²¹ Binbaşıoğlu, ss.147-148.

yöntemlerden biri ya da birkaçı bir arada uygulanır. Bu yöntemlerin her biri de ayrı birer işlem ile gerçekleşir. Kimi zaman, bu yöntemlere işlem de denir.¹²²

“ Mantıkta akıl yürütme olarak ele alınan ,tümevarım, tümdengelim ve analogi ; bilinen bazı gerçeklerden yola çıkarak , zihinsel yolla yeni yargılar elde etme biçimleridir.”¹²³Bu zihinsel süreç biçimlerine , problem çözme yönteminin uygulanışının hemen her aşamasında doğal olarak başvurulur.

Problem çözme metodu uygulanırken yararlanılan zihinsel süreçler hemen hemen tüm öğretim yöntemlerinde başvuru alan akıl yürütme biçimleridir. Bu açıdan bu süreçler öğretme – öğrenme yollarından bağımsız düşünmemek gerekir.

E. PROBLEM ÇÖZME YÖNTEMİNİN YAPI TAŞLARI

Her hangi bir öğretim durumunda yöntem seçerken ; öğretmenin yönetime yatkınlığı , zaman ve öğrenme-öğretme ortamları , maliyet, öğrenci grubunun durumu, konunun özelliği , öğretim sonunda öğrencide geliştirilmesi hedeflenen nitelikler, gibi ölçütlerin göz önünde bulundurulması gerekir.¹²⁴

Problem çözme yöntemini işe koşarken sağlıklı bir uygulama için, Konu, öğretmen, öğrenci, Zaman, eğitim- öğretim ortamı gibi unsurlar bir sistem yaklaşımı içinde ele alınması gerekmektedir.

1. Konu

Problem çözme yönteminde ilk adım , belli bir konu ile ilgili problemin belirlenmesi işidir. Çünkü her konu bu yöntemle öğretilmeyebilir. “Problem çözme

---

¹²² Binbaşoğlu, s.150.

¹²³ Önder, *Öğretimde Program İlke ve Yöntemler*, s.98.

¹²⁴ Küçükahmet, ss.39-41.

yöntemi üst düzey zihinsel etkinliklerin kazanılmasında işe koşulan bir yöntemdir. Bu bakımdan söz konusu yöntem hedefin bilişsel alan basamaklarından bilgi ve kavrama düzeyine dayalı bir uygulama düzey etkinliğidir.”¹²⁵ Öğrenciler konu hakkında daha önce öğrendiği bilgilerden hareketle yeni bilgilere ulaşacaklardır. Öğrencilerin konu hakkında hiç bilgisi yoksa bu yöntemi uygulamak zorlaşacaktır.

Problem (konu) seçilirken şu ilkelere dikkat edilmelidir.

- Seçilecek problem öğrencilerin ihtiyaçlarını karşılaması ve ilgi alanlarına yönelik olması gerekir.
- Öğretim programının amaçlarına uygun olmalı ve eğitsel değer taşımalıdır.
- Öğrencilerin toplumsal ve kültürel yaşantılarıyla ilgili ve olgunluk düzeylerine uygun olmalıdır.
- Problemin çözümü için okulda ve yakın çevrede yeteli kaynakların , uygun araç ve gereçlerin bulunup bulunulmadığı araştırılmalıdır.
- Problem ders programının önceden belirlenen süre içinde tamamlanmasını tehlikeye sokacak nitelikte olmamalıdır.
- Problemin çözümü için harcanacak zaman ve çabanın ne derece “ öğretimde ekonomik olma “ ilkesiyle bağdaşabildiği düşünülmelidir.¹²⁶

2. Öğrenci:

Öğretme – öğrenme sürecinin en önemli ögesi öğrencidir. Öğrencilerin giriş özellikleri ve hazır bulunuşluluğu yöntemin seçilişinde önemli bir etkindir.

---

¹²⁵ Bilen, s.106.

¹²⁶ Oğuzkan, Orta Dereceli Okullarda Öğretim, ss.103-104.

“Bu yöntemin kullanılabilmesi için, derste kazandırılacak hedef davranışların en az uygulama düzeyinde olması ; öğrencilerin önkoşul olan davranışları önceden kazanması gereklidir. Eğer önkoşul davranışları yani bilgi ve kavrama düzeyindeki bilgi ve yeterlilikleri kazanmamışsa , bu yöntem kullanılamaz.”¹²⁷

Öğrencinin seviyesi, öğrenci grubunun özelliği problem çözme yönteminin seçiminde etkilidir. Çünkü bu yöntemde daha çok öğrenci etkindir. Bu yöntemin uygulanacağı sınıfta sınıf mevcudunun 30 – 40 kişi, grup sayısı ise en fazla 5- 6’yı geçmemesi gerekir. Öğretimde öğrenci etkin olarak öğrenmenin planlanmasına ve öğrenme ürünlerinin değerlendirilmesi faaliyetlerine katılır. Öğrenciler öğrenmeye zihinsel , duygusal, sosyal ve fiziksel yönden aktif olarak katılırlar ve öğrendikleri şeylerin kendileri için ne anlam ifade ettiğine yine kendileri karar verirler. Problem çözme sürecinde öğrenciler aktif, problem çözücü, ve öğrenendirler. Kendi bilgilerini kendileri inşa ederler.¹²⁸

Öğrencilere, hem bireysel hem de grup halinde çalışma ortamı yaratılmalıdır. Çünkü bazı öğrenciler bireysel, diğerleri, grup halinde çalıştıkları zaman yaratıcı olmaktadır.

3. Öğretmen

Son zamanlarda bilginin artması ve bilgiye ulaşmada kolaylık eğitimde “öğrenmeyi öğrenme” gibi bir kavramı ortaya çıkarmış ve çok bilgi vermektense bilgiye ulaşmanın yollarını öğretme, öğretmeni öğrencinin bilgiye ulaşmasında rehber konumuna düşürmüştür. Hadis derslerinde de bu şekilde bilgi yüklemek

¹²⁷Veyssel Sönmez, **Öğretmen El Kitabı**, 7.Basım. Anı yay.1994, ss.225-226.

¹²⁸ Saban, s.167.

yerine öğrencinin bu bilgiye ulaşabilecek yolları öğretmek ve ezberlemek yerine öğrenme, anlama anlayışıyla yaklaşmak dersin amacına daha uygundur.

Öğretmenin görevi öğrenciye rehberlik etmektir. Sınıf içi etkinlikleri öğretmenle öğrenciler birlikte planlamalıdır. Sınıf içi etkinlikler düzenlenirken rekabetçi bireyselleştirilmiş eğitim yerine işbirliğine dayalı öğretim etkinlikleri kullanılmalıdır. “ Öte yandan öğretmen, insan davranışı oluşturmadaki görevi olağanüstü güç ve karmaşık olan bir uzman, bir teknisyendir. Öğrenciler doğal çevrelerinden öğrenebilirler , fakat bu doğal çevrenin öğrenmeyi kolaylaştıracak ve mümkün kılacak biçimde özgün kaynaklarla donatılması gerekir. Bu konuda başta gelen öğretmendir. ”¹²⁹

Öğretmenin öğretim sürecinde görevini yerine getirebilmesi için;

- ❖ “ Öğrencilerine kazandırması gereken davranışları belirlemesi,
- ❖ Öğrencilerin eğitim ihtiyacını belirlemesi ,
- ❖ Öğrencilerin öğrenmeye hazır oluş durumlarını belirlemeli,
- ❖ Öğrenme durumlarını belirlemesi,
- ❖ Öngörülen davranışları kazandırması,
- ❖ Gerekli değerlendirmeleri yapması gerekir.”¹³⁰

“Öğretmen somut anlamsal yaşantıları planlama hususunda büyük gayretler gösterse bile öğrencinin reaksiyonlarını çok yetersiz bulabilir bu durum öğrencinin böyle bir yaşantıya hazır olmamasından ileri gelebilir, ilgi duymamasından olabilir, ihtiyacına cevap vermemesinden olabilir, bu nedenle başarılı bir öğretme öğrencinin bulunduğu kavram düzeyini ve öğrenci için yani yaşantılar düzenlemeyi içerir.

¹²⁹ Alkan ve Kurt, **Özel Öğretim Yöntemleri**, s.27.

¹³⁰ Alkan ve Kurt, s.79.

Öğrencinin kabiliyet düzeyi öğrenme öz geçmişi ve ilgilerini bilmek öğretmenin görevidir.

Öğrencinin öğretmen tarafından takdim edilen öğrenme durumuna bu yönlerden kendisini ayarlaması beklenmemelidir. Ayrıca öğretmenin, öğrencinin durumuna en uygun olan ve öğrenci ilgisi uyurabilme olasılığı bulunan ve öğrenciyi yeni bilgiler araştırmaya ve yaratıcı biçimde kullanmaya en uygun somut anlamsal yaşantılar ve iletişim ortamlarının ne çeşit olacağı hakkında bilgisi olmak gerekir.”¹³¹

Öğretmenlerin , kendilerine verilen belli bir yaş grubundaki öğrencileri belli bir konuda eğitirken , önce o yaş grubunun bilişsel , duygusal ve psikomotor özelliklerini iyi bilmelidir sonrada kendi sınıflarındaki aynı yaştaki öğrencileri, birbirine göre farklılıkları ve özel yetenekleri ile ayırt etmeyi öğrenmeleri gerekir.¹³²

“ Öğrencilerin problem çözme yönünden gelişmeleri için öğretmen sınıfta ana kaynaktır. Öğretmen, çevrede bulunan kuvvetlerin kayda değer öğrenme durumları haline getirebileceğini görmek ve bunlara yeni unsurların katılmasına rehberlik etmekle sorumludur.” ¹³³

Her ne kadar öğretmen problem çözme yönteminin uygulama sürecinde merkezi bir yer teşkil etmiyor gibi görünse de bu yöntemin işleyişinde öğretmen önemli rol oynar. Öğrencinin doğrudan doğruya öğrenmesi ne mahiyette olursa olsun , öğretmenin bizzat kendisinin problem çözmede ustalık derecesiyle, bu işlemde diğerlerini sevk ve idaredeki kabiliyeti arasında oldukça direkt bir münasebet vardır.¹³⁴

¹³¹ Alkan, **Eğitim Ortamları**, A.Ü.E.F.Yay. no: 85. Ank. 1979.s.11.

¹³² Kamuran Çilenti, **Eğitim Teknolojisi**, Ank.1979. s.31.

¹³³ Alma Bingham, **Çocuklarda Problem Çözme Yeteneklerinin Geliştirilmesi**, Çev.A. Ferhan Oğuzkan, M.E.B. Yay. İst. 1998, s.41.

¹³⁴ Nelson L. Bossing , **Orta Dereceli Okullarda Öğretim**. Çev. Necmi Sarı , M.E.:B Yay. İst. 1953, C.I, s.136.

Problem çözme sürecinde Öğretmen öğrencileri yönlendiren “bilişsel rehber” rolündedir. Öğretmenin kişiliği ve iletişim tarzı önemlidir. Öğretmenler, gerçek-hayattan problemler seçerek, rol oynayarak, öğrencilere çeşitli sorular yönelterek ve öğrencileri kendileriyle mücadeleye yönlendirerek, onlara "bilişsel rehberlik" ederler.¹³⁵

Öğrencilerin problem çözme sürecinde aşağıdaki konularda yardıma ihtiyacı vardır.

1. Öğrencilere problemin önemini kavratmak ve onları problem çözmeye karşı güdülemek. Öğretmen bu amaçla çeşitli öğretim teknik ve materyallerinden yararlanabilir.
2. Problem çözme yöntemi öğrencilerin problemi sistematik olarak sorgulamasını gerektirir. Bu süreçte öğretmen öğrenciye çeşitli sorularla yardımcı olmalıdır.
3. Öğrencilerin denenceleri kurması için önbilgilere sahip olması gerekir. Bu nedenle öğretmen öğrencilere problemin çözümü için gerekli olan kavram ve ilkeleri hatırlatmalı, bilgi edinmeleri için yararlanacakları materyalleri seçmelerine yardımcı olmalıdır.
4. Veri toplama sürecinde, veri toplama araçlarının hazırlanmasında ve uygulanmasında öğrencilere rehberlik etmelidir.¹³⁶

4. Zaman

Bu yöntemde problemin çözümü için gereken bilgi, kavram ,vs. öğrenciye hazır verilmeyip araştırma ve inceleme sonucu öğrencinin kendisi bulması

---

¹³⁵ Saban, s.156.

¹³⁶ Erden , ss.112-113.

gerektiğinden problem çözme evreleri uzun zaman alabilir. Bu yöntem seçilirken bu konu dikkate alınmalı ve problemler gereken zaman çerçevesine göre planlanmalıdır.

5. Eğitim – Öğretim Ortamı

Öğrenme – öğretme etkinlikleri boşlukta meydana gelmediğinden, her eğitim etkinliği için planlı bir eğitim ortamına gereksinim vardır. Eğitim ortamı, eğitim etkinliklerinin meydana geldiği, öğrencinin bilgiyle etkileşimde bulunduğu çevredir. Fiziksel sosyal ve psikolojik boyutları olan bu ortamın tesis, donatım, personel, araç-gereç vb.dir. Öğrenme öğrenci ile onu saran çevre ile karşılıklı etkileşim sonucu oluşacağından eğitim ortamının hedefler doğrultusunda özel olarak düzenlenmesi zorunludur.¹³⁷

“Ortamlarda yer alan öğretim araçları, gerçek eşya ve olaylar , örnekler-modeller, sergiler, televizyon-video programları, hareketli-hareketsiz görüntüler, işitsel araç ve radyo programları, soyut görsel ve sözel semboller gibi ana gruplar altında yer alan araçlardır.”¹³⁸

Problem çözme yönteminin ana prensiplerinden biride araştırma , inceleme ve sorgulara açık bir sınıf ortamıdır. Öğrenciler sınıf ortamında kendini rahat hissetmelidir. Öğretmen sınıfta yönetime uygun ortamı oluşturmalıdır. Somut objeler , basılı materyaller , resimli materyaller , göze kulağa hitabeden araçlar, yaratıcı ve araştırmaya yönelik etkinlikler, öğrencinin ilgisini ayakta tutacak çeşitli deneyimler sağlamalıdır.¹³⁹

---

¹³⁷ Alkan ve Kurt, s.80.

¹³⁸ Alkan ve Kurt, s.81

¹³⁹ Paul M. Hollingsworth, Kenneth H. Hoover , İlköğretimde Öğretim Yöntemleri, Çev. Tanju Gürkan, Erten Gökçe, Duygu S.Güler, A.Ü.R.Yay. Ank. 1999,s.228-229.

“Eğitim ve öğretimin psikolojik ortamı rahat ve demokratik olmalıdır. Öğrenciler, rahatlıkla çekinmeden görüşlerini ifade edebilmelidirler. Yaratıcılık ancak bu tür ortamlarda gelişebilmektedir. Öğrenciler puanlarla tehdit edilmemelidirler. Hiç bir şey öğrenci üzerine empoze edilmemelidir. Çünkü baskıcı ortamda yaratıcılık sağlanamamaktadır.”¹⁴⁰

Geleneksel sınıfla problem çözmeye dayalı öğrenme sınıfları şu şekilde karşılaştırılmıştır.¹⁴¹

Geleneksel Sınıflar

1. Öğretmen-merkezlidir,
2. Kitaplardan öğrenme esastır.
3. Çok miktarda öğretmen konuşmaları vardır.
4. Ders kitaplarına dayalı beceriler ve ev ödevleri söz konusudur.
5. Sınıfta formal bir oturma planı uygulanır.
6. Dersler daima sınıfta yapılır.
7. Öğrenciler, öğretmenler tarafından aktarılan bilgileri birer "sünger" gibi emerler.
8. Sıkıcıdır.

Problem Çözmeye Dayalı Öğrenme Sınıfları

1. Öğrenci-merkezlidir.
2. Gerçek hayat problemlerinden öğrenme esastır.
3. Bütün sınıfın katılımı ile gerçekleşen tartışmalar yapılır.
4. Gerçek hayat becerileri söz konusudur.
5. Sınıfta informal bir oturma planı uygulanır.
6. Bazı dersler sınıf dışında yürütülür.
7. Öğrenciler, bilgileri edinirler, yorumlarlar ve uygularlar.
8. İlginç ve eğlencelidir.

¹⁴⁰ E.Tahir Rıza, **Eğitim Teknolojisi** , Anadolu mat.İzmir 1997, s.44.

¹⁴¹ Saban, s.165.

Problem çözme yönteminin başarılı bir şekilde uygulanabilmesi için sınıf düzeninin “ U” veya “Daire”, “Yarım Daire” , şeklinde olması daha uygundur. Sınıfta gerektiğinde kullanılacak tepegöz, projektör gibi ders araçlarının kullanımına uygun bir düzenin sağlanması gerekmektedir.

6. Değerlendirme:

Değerlendirme , çok değişik amaçlar için yapılır. Eğitimde ölçme değerlendirme ile hizmet edilmek istenen üç önemli amaç , öğrencilerin tanınması, öğrenmelerin izlenmesi ve öğrenme düzeyinin belirlenmesidir. Öğrencilerin tanınması , onların en iyi gelişebilecekleri öğretme – öğrenme ortamlarına sokulmaları, öğrenmelerinin izlenmesi, öğrenme eksikliklerinin zamanında belirlenerek ortadan kaldırılması; öğrenme düzeyinin belirlenmesinde hedeflerin gerçekleşme derecesinin ortaya konması içindir.¹⁴²

“Öğrenci bilgi ve becerilerini ölçme açısından değerlendirme , öğretim öncesi, öğretim sırası ve öğretim sonrası öğrenci davranışları hakkında bir yargıya varmak için yapılır.”¹⁴³

Problem çözmeye dayalı öğrenme yaklaşımı, öğrenme – öğretme sürecine entegre olmuş değerlendirme anlayışını temsil eder ve destekler. Bu değerlendirme anlayışında , öğretmenin , problem çözme sürecinin her aşamasında öğrencilerin karşılaştıkları zorlukları yenmede, düşüncelerini yönlendirmede ve ihtiyaç duydukları yardımları sağlamadaki başarısı için ön şarttır. Aşağıdaki çizelge problem çözmeye dayalı öğrenme sürecindeki muhtemel değerlendirme olaylarını, ürünlerini formlarını ve kriterlerini göstermektedir.¹⁴⁴

¹⁴² Özçelik, Eğitim Programları ve Eğitim, s.231

¹⁴³ Yalın, Eğitim Teknolojileri ve Materyal Geliştirme, s.168

¹⁴⁴ Saban, s.166.

Problem Çözmeye Dayalı Öğrenmenin (PÇDÖ) Değerlendirilmesi

PÇDO Olayları	PÇDO Ürünleri	PÇDO Formları	PÇDÖ Kriterleri	Öğretmenin Rolü
Problemi tanımlama	Problem ifadesi	Öğrenci günlüğü, Problem haritası, Sözlü sunular, Posterler	Problemin doğası, Problemin karmaşıklığı, Problemin çözülebilirliği	Öğrencilerin problem ifadelerini okumak ve Dinlemek
Plan yapma	Plan	Görev analizi, Zaman çizelgesi, Akış çizelgesi, Basamaklar, Araştırma önerisi, Maliyet analizi	Açık, kapsamlı, mantıksal ve problemin doğasına ilişkin görevleri seçme ve konu dışı değişkenleri kontrol etme	Öğrencilerin planlarını ve Görevlerini gözden Geçirmek
Veri toplama	Bilgi kayıtları, Araç-gereçlerin kullanımı, Yeteneklerin sergilenmesi	Tablolar, Çizelgeler, Alan notları, Anketler, Gözlemler, Görüşmeler, Testler	Bilgiyi eksiksiz ve doğru olarak kaydetme, Araç-gereçleri doğru olarak kullanma, Becerileri tam olarak sergilenme	Gözlemlemek, öğrenci Günlüklerini okumak, Tutulan notları ve Toplanan bilgileri Gözden geçirmek
Verileri Analiz etme	Bulguların özeti, Frekans tabloları, İstatiksel yorumlar	Veri destekli özet cümleler, Derlenmiş ve bir araya getirilmiş ispatlar ve Deliller	İstatiksel tekniklerin doğru olarak kullanılması, Mantıklı yorumlar yapılması, Bulguların diğerleriyle paylaşılması	Tabloları, grafikleri, Şekilleri ve figürleri Okumak ve analiz etmek
Verileri sentez etme ve sunma	Sergiler, Gösteriler, Sunular	Şiirler, Öneriler, Münazara, Paneller, Kararlar, Makaleler, Modeller	Görüşmeleri Sergilemek, Karar veya Çözümü problem ifadesi ile ilişkilendirmek, Çözüme Problem parametrelerini Entegre etmek	Öğrenci performanslarını Gözlemek ve Değerlendirmek

F. PROBLEM ÇÖZME EVRELERİ

Problem çözme yöntemi ister grupta ister birey olarak uygulansın problem çözümünde izlenen yol aynıdır. Problem çözme üst düzey zihinsel etkinliklerin kazanılmasında başvurulan bir yöntemdir. Yöntemin başarıyla uygulanması bir kısım aşamaların dikkatlice izlenmesine bağlıdır. Bu aşamalar çeşitli araştırmalarda birbirlerine yakın bir şekilde sıralanmıştır.¹⁴⁵

Problem çözmeye dayalı öğrenme sürecinde, öğrenme ve öğretme olayları aktif öğrenci katılımını gerçekleştirmeye yönelik olarak düzenlenirler. Bu olaylar, dikkatlice seçilmiş belirli bir problem durumu etrafında önemli öğrenme konuları üretirler. Söz konusu olan bu olaylar, sabit, esnek olmayan veya değişmez bir yapı sergilemezler. Dolayısıyla, öğrenciler, problem çözmeye dayalı öğrenme sürecinin çeşitli aşamalarına (özellikle, problemin tanımlanması, bilgilerin toplanması ve bilgilerin paylaşılması aşamalarına) geri dönebilir ve gerekli değişiklikleri yeniden formüle edebilirler. Problem çözme yöntemi, problem çözme sürecinde gerçekleştirilen basamaklara uygun olarak uygulanır. Problem çözmenin basamaklarını aşağıdaki gibi sıralanabilir.

1. Problem Durumu Bulma

Problemi hissetme ve problemin ortaya çıkması: Öğrencilerin bir güçlükle karşılaşması veya öğretmenin bir güçlüğü sınıfa getirmesiyle problem ortaya

¹⁴⁵ N.Bossing, s.127-129. Oğuzkan, s.101-102; Alıcıgüzel, s.240-242; Büyükkaragöz ve Çivi, s.84-85; Saban, s.159-163; Fidan, s.197- 198 ; Küçükahmet, s.49 ; Bilen, s.106-108; Bingham , s. 26.Erden, s.111-113.Binbaşıoğlu, s.155-156; Sönmez, s.225. Araştırmada problem çözme aşamalarındaki sıralama, bu kaynaklardan hareketle araştırmacı tarafından düzenlenmiş, daha çok saban'ın problem çözmeye dayalı öğrenme evreleri esas alınmıştır.

çıkarılmış olur. Ancak güçlüğün öğrenciler tarafından belirtilmesi daha önemli ve daha eğitseldir. Bunun için öğrencilerin çevresinde oluşan sorunları dikkatle izlenip incelenmeli, böylece öğrencilerin ilgilerine dayalı problemler ortaya çıkarılmalıdır. İlk zamanlarda problemin ortaya çıkarılmasında öğretmenin rolü daha fazla olmaktadır. Öğretmen sınıfta ele alınacak problemi doğrudan doğruya ortaya atabileceği gibi, sınıfta uygun durum yaratarak öğrencilerin problemi hissetmeleri ve ortaya çıkarmaları da sağlanabilir. Bunun yanında, problem sınıfta kendiliğinden de ortaya çıkabilir.

Öğretmenler, karmaşık yapıli bir problem durumunu tasarlarlar. Herhangi bir problem çözmeye dayalı öğrenme etkinliğinin planlanması aşamasında, öğretmenler, uygulanmakta olan eğitim programını analiz ederek, potansiyel problem durumları için fırsatları belirlerler. Bunu gerçekleştirirken öğretmenler, öğrencilerin karakteristik özelliklerini ve ihtiyaçlarını göz önünde bulundururlar ve öğrenciler için yakın çevrede vuku bulmakta olan ilginç, güncel olayları sınıfa getirmeye çaba sarf ederler. Bu sayede öğrenciler, okul ve gerçek hayat arasında anlamlı bağlantılar kurarlar.

2. Öğrencilerin Hazırlanması :

Bu aşamada amaç, problem çözmeye dayalı öğrenme modeli ile ilk defa tanışan öğrencileri desteklemektir. Bu destek, öğrencilerin yaşları, ilgileri ve sahip oldukları ön yaşantıları ile problemin doğasına bağlı olarak farklı formlar alabilecektir. Burada, küçük ve basit problemler üzerinde gerçekleştirilecek problem

çözmeye dayalı öğrenme etkinliklerden sonra öğrencilerin daha büyük ve daha karmaşık problemlerin çözümüne yönlendirilmesi, bir öneri olarak getirilebilir.

Öğretmen problem çözme tekniğinin başlangıcında karşılaşılan güçlükleri incelemelidir. Bunlara tipik örnek oluşturan güçlüklerin belli başlıları arasında; problemi açık-seçik belirleyememe sınırlarını çizememe problemin sınıf içi etkinliklerle ilişkisini kuramamadır. Bu durumda en etkili çözüm yolu, öğretmen ve öğrencilerin ortak çalışma grubu oluşturmaları, birlikte ve problem seçimi, çözüm yollarının ve ölçütlerinin saptanışı ile çözüm için gerekli materyallerin belirlenmesini tartışıp karara bağlamalarıdır.

Böyle bir durum karmaşık ve komplekstir; diğer bir deyişle, öğrencilere sunulan bilgiler yeterli değildir ve bu nedenle de, söz konusu problem durumu, öğrencilerin çok yönlü araştırmalar yapmalarını, ek bilgiler toplamalarını ve elde edilen yeni bilgiler ışığında yorum getirmelerini gerektirir. Yeni bilgiler elde edilip değerlendirildikçe de, problemin kaynağı ve çözümü değişebilecek ve bu durum yeni yolların ve bilgilerin araştırılmasını gerekli kılacaktır. Dolayısıyla, öğrencilerin, bütün hakkında bir "his" elde edebilmeleri ve geçerli bir çözüm formüle edebilmeleri için, sürekli olarak analiz etmeleri, senteze gitmeleri ve değerlendirme yapmaları gerekmektedir.

3. Problemle Karşılaşma

Bu aşamada amaç, öğrencilerin belli bir problem durumuna katılımlarını sağlamak ve onları problemi çözmek için motive etmektir. Bazen, öğrencileri (örneğin, bir düşünür, müftü, danışman veya bir ilgili vatandaş gibi) farklı rollere büründürmek faydalıdır. Burada önemli olan nokta, karşılaşılan bir problemi belli bir

çözümüne kavuşturmak için, öğrencilerin problem durumu hakkında derin bir anlayış ve bilinç geliştirmelerim sağlamaktır.

Ne Bilindiğinin ve Daha Nelerin Bilinmesi Gerektiğinin Saptanması

Bundan amaç;

- (1) Öğrencilerin belli bir problem durumu hakkında ne bildiklerinin, daha neleri bilmeye ihtiyaç duyduklarının ve problem durumu ile ilgili kendi fikirlerinin farkına varmalarını sağlamak,
- (2) öğrencilerin problem durumu ile ilgili ön bilgilerini aktif hale getirmek
- (3) öğrencilerin problemi çözmek için ne tür bilgileri toplamaya ihtiyaç duyduklarını belirlemektir.

Bütün bu olaylar, öğrencilerin problemi daha iyi anlamalarını ve problem durumu ile ilgili verileri daha çabuk ve çok yönlü olarak araştırmalarını sağlar.

Öğrenciler, problem durumu hakkında ne bilip ne bilmediklerini belirlerler ve problemin çözümü için görev dağılımı yaparlar. Öğrenciler, karmaşık yapılı bir problem durumu ile karşı karşıya bırakıldıklarında, söz konusu olan bu durum hakkında var olan bilgileri kategorilere ayırmaya ve birbirleri ile paylaşmaya, daha fazla bilgi için potansiyel kaynakları belirlemeye ve problemin çözümü için aralarında görev dağılımı yapmaya koyulurlar.

4. Problemin Tanımlanması ve Sınırlandırılması

Bu aşamada amaç, öğrencilerin genel durumu veya problemi tanımlamalarını sağlamaktır. Problem ifadeleri için, öğrenciler problemin belirtilerine, nedenlerine, çözüm yollarına ve muhtemel sonuçlarına ilişkin bir problem haritası hazırlayabilirler.

Bu aşamada öğrenciler problemle ilgili sahip oldukları ve eksik olan bilgileri ortaya koyarak problemi tanımlarlar.

Problem açık ve anlaşılır bir problem cümlesi halinde ifade edilmelidir. Böylece neyin araştırılacağı ve çözüleceği ortaya çıkmış olacaktır.

Bu aşamada probleme açıklık getirilmesi, tanımlanması ve öğrencinin gücüyle oranlı olacak biçimde sınırlandırılması beklenir. Problem çözümüne nereden başlanacağı, neleri içine alarak nerede biteceği gibi hususlar önceden saptanıp iyice belirtilir.

Bu işlemler yapılırken soru ve öneriler içeren öğretme tekniklerinden yararlanılabilir. Burada önemli olan problemin dikkatle tanımlanması ve öğrencinin ne yapacağını net bir biçimde görmesine olanak verilmesidir.

Problemi tanımlamış bulunan öğrencinin, artık çözümde başvurabileceği ipuçlarını aramaya koyulması beklenir. Bunu planlı yürüterek veri toplayıp, denencelerini kurabilmesi için bilgi toplamak istediği bölümleri belirlemesi gerekli materyali hazırlaması ve kullanıma hazır olup olmadığını kontrol etmesi, referansları sağlaması beklenir. Bütün bunları yaparken öğrencinin öğretmeninden yardım ve yol gösterici destek alması problemin çözümüne katkı getirir.

Problem çözmenin her aşamasında fakat özellikle ipucu arama basamağında bireysel olduğu kadar grup öğretim tekniklerinden yararlanılır. Grubu oluşturan üyeler görev bölümü yaparak bilgi toplamaya yönlendirilirse hem zamandan hem de enerjiden ekonomi sağlanır. Toplanan bilgiler grupça tartışılarak değerlendirilip elenir. Buradan elde edilen bilgiler problemin çözümünde kullanılır.

5. Bilgilerin Toplanması ve Paylaşılması

Bu aşamada amaçlar,

(1) öğrencileri, etkili bilgi toplama, verileri paylaşma ve anlam kurma stratejilerini planlamak ve uygulamak için desteklemek,

(2) öğrencilerin elde edilen yeni bilgilerin problemi anlamada ne gibi katkıları olabileceğinin farkına varmalarını sağlamak ,

(3) öğrencilerin birbirleriyle karşılıklı iletişim ve etkileşime girmelerini sağlamaktır. Öğrenciler, genellikle üç ile beş kişilik gruplar halinde "bilinmesi gerekenler" üzerinde çalışırlar. Problem çözmeye dayalı öğrenme sürecinin bu aşaması, diğer aşamalardan daha uzun sürebilmektedir; çünkü, öğrenciler genellikle gerekli bilgileri nereden temin edebilecekleri hususunda zorluklarla karşılaşabilirler. Örneğin, problem durumu hakkında uzmanlarla telefon görüşmeleri yapmak veya İnternet üzerinden konuya ilişkin bilgiler toplamak, bir çok öğrenci için yeni tecrübeler olabilir. Çeşitli kaynaklardan (dergi, gazete, kitap, ansiklopedi, konu alanı uzmanları, kaynak kişiler, problemle ilgili kişiler vb.), problemle ilgili bilgi toplanabilir.

6. Problemin Çözümü İçin Denenceler Kurulması:

Bu aşamada öğrencilerden problemin olası nedenlerini tahmin etmeleri istenir.

Tahmin sırasında problemin nedenlerine açıklık getirmek için toplanan bilgilerin çözümlenmesi ve yorumlanması gerekir.

Bu aşamada problemin çözümü için gerekli nitelikte ve sayıda denence kurulur. Denenceler probleme geçici çözüm yolları önerir ve toplanması gerekli veriler için yol gösterirler.

Toplanan bilgilerin çözümlenmesi ve yorumlanması sonucunda bazı geçici çözüm yolları (hipotezler) akla gelebilir. Akla uygun gelen hiçbir çözüm şekli gözden kaçırılmadan, çeşitli çözüm yolları aranır. Daha sonra bunlardan en uygun olanı seçilerek açık ve sınırlı bir şekilde ifade edilir.

Denenceler problemin henüz doğruluğu ya da yanlışlığı test edilmemiş olası çözümlerdir.

Denenceler araştırma sonucuna ait düşünceler ve beklentiler yönünde , onlara uygun olarak , düz cümleler şeklinde ifade edilirler.Araştırmanın , nereye varacağını , sonucun ne olacağını tahmin ettiği ilişkileri düşündüğü şekilde söylemektir.¹⁴⁶

7. En Uygun Çözümün Kararlaştırılması

Bu aşamada amaç, öğrencilerin "etkili düşünme" sayesinde, her çözüm önerisinin avantajları, dezavantajları ve sonuçları hakkında bir değerlendirme yapmalarını sağlamaktır. Bu aşamada öğrenciler, belirli bir çözüm stratejisini seçebilecekleri gibi, birden çok çözüm stratejilerini de birleştirerek, eklektik bir uygulamaya karar verebilirler.

Öğrenciler, problem durumu hakkında birkaç muhtemel çözümler üretirler ve bunlardan birisi üzerinde hemfikir olurlar.

---

¹⁴⁶ Bkz. Saim Kaptan, *Bilimsel Araştırma ve İstatistik Teknikleri* , Tekışık Mat. Ank. 1993. S.101-108.

Öğrenciler, problem durumu ile ilgili belli bir çözüme ulaştıklarında, bulgularını kavram haritaları, grafikler, şekiller veya modeller kullanarak diğerleriyle paylaşırlar. Uygun olan durumlarda ise öğrenciler , ürettikleri çözümü problem durumuna uygularlar.

8. Denencelerin Test Edilmesi:

Bu aşamada denenceler ile elde edilen kanıtlar karşılaştırılır. Kanıtlar denenceleri doğruluyorsa denence kabul edilerek, genellemeye ulaşılır.

Çeşitli deney ve karşılaştırmalarla (tümevarım, tümdengelimle) düşünülen çözüm yollarının problemi çözecek nitelikte olup olmadığı araştırılır. Bu basamakta öğretmen, öğrencilerin önerdikleri çözüm yollarını denemelerine ve önerilen çözüm yollarının geçerli olup olmadığına karar vermelerine yardımcı olur.

9. Problemin Çözülmesi ve Sonucu Varılması

Bu aşamada saptanan denenceler, toplanmış bilgilerin ışığında sınanarak doğruluk düzeyleri belirlenir. Öğretmenin problemi çözmesi istenen bir yol değildir. Burada öğretmen problemin çözümüne ışık tutacak sorular yönelterek öğrencilerin çözüme ulaşmalarını kolaylaştırabilir.

Problemin çözüme ulaşp ulaşmadığını sınamak için öğrencinin saptadığı ölçütlerin ışığında değerlendirme yapması ve başarıya ulaştığı takdirde sonucu belirlemesi, ulaşamamışsa yeni bilgilerle üçüncü aşamaya geçerek işlemleri bir gerekirse daha fazla tekrarlayıp çözüme ulaşmaya çalışmalıdır. Bu işlemler sırasında

öğretmen gerekli rehberliği sürdürerek çözüme ulaşıp ulaşılmadığını kontrol etmelidir.

Yapılan uygulama ile hangi çözüm yolunun uygun olduğuna karar verilir. Böylece problem çözülerek bir sonuca varılmış olur. Bu çalışmalar son olarak sınıf veya öğretmen tarafından değerlendirilir.

10. Çözümü Sunma

Bu aşamada amaç, öğrencilerin problem durumuna ilişkin ne bildiklerini, nasıl bildiklerini niçin bildiklerini ve bu bilgilerin kimin için önemli olduğunu açıklamalarını veya sergilemelerini sağlamaktır. Paneller, posterler, raporlar veya modeller, bu amaç için kullanılabilecek stratejilerden sadece birkaçıdır.

11. Problem Çözme Sürecinin Raporlaştırılması

Bu aşamada amaç, öğrencilerin birlikte gerçekleştirdikleri problem çözmeye dayalı öğrenme süreci üzerine yansımalar yapmalarını desteklemektir. Öğrenciler, örneğin, geliştirdikleri en iyi çözüm önerisinin etkinliğini ve daha başka nelerin yapılabileceğini tartışırlar. Öğrenciler, ayrıca, problem durumu ile ilgili halihazırda çözüme kavuşturulmamış konular üzerinde tartışırlar ve bir sonraki araştırmalar için öneriler geliştirirler.

G. PROBLEM ÇÖZME YÖNTEMİNİN EĞİTSEL DEĞERİ

- ◆ “Bireyin karar verme yeteneğini geliştirir.
- ◆ Eleştirel düşünmeye yardımcı olur.
- ◆ Geniş ilgi ve merak uyandırır.
- ◆ Problem çözme sürecinin alışkanlık haline gelmesine yardımcı olur.
- ◆ Gözlemlleme, rapor etme, karşılaştırma, bilgileri düzenleme, yorumlama, değerlendirme ve özetleme gibi yeteneklerin gelişmesine katkıda bulunur.
- ◆ Yaratıcı düşünceyi geliştirir.
- ◆ Demokratik tavır ve tutumları geliştirir.
- ◆ “Öğrencilerin öğretme-öğrenme etkinliklerine aktif olarak katılmalarını sağlar.
- ◆ Öğrencileri planlı ve düzenli çalışmaya alıştıırır.
- ◆ Öğrencilerin bilimsel görüş ve düşünüş kazanmalarını sağlar.
- ◆ Öğrencilerde sorumluluk duygusunun geliştirilmesine yardım eder.
- ◆ Öğrencilerin problemleri cesaretle karşılamalarını ve bilimsel yaklaşımla ele almalarını sağlar.
- ◆ Öğrencilere başkalarıyla yardımlaşmanın ve başkalarının fikirlerinden yararlanılmasının gerektiği görüşünü benimsetir.
- ◆ Öğrenmeyi daha mantıklı ve sağlam bir temele dayandırır.
- ◆ Öğrencilerde cesaretle önerilerde bulunma veya hipotezler ileri sürme yeteneğini geliştirir.

- ◆ Öğrencilere, karar vermede acele edilememesi gerektiği düşüncesini benimsetir.”¹⁴⁷
- ◆ “ Problem çözmeye dayalı öğrenme, öğrencilerin motivasyonlarını artırır.
- ◆ Problem çözmeye dayalı öğrenme, öğrencilerin öğrenmelerini gerçek hayatla ilişkilendirir.
- ◆ Problem çözmeye dayalı öğrenme, öğrencilerin yüksek veya ileri düzeyde düşünmelerini destekler.
- ◆ Problem çözmeye dayalı öğrenme, öğrencileri "nasıl öğrenileceğini öğrenme"ye teşvik eder.
- ◆ Problem çözmeye dayalı öğrenme, öğrencilerin öğrenme sürecinde samimi olmalarını sağlar.
- ◆ Problem çözmeye dayalı öğrenme, öğrenciler arasındaki birlikteliği kuvvetlendirir.”¹⁴⁸
- ◆ “ Öğrenciye ihtiyatlı düşünme ve karar verme alışkanlığı kazandırır. (Karar verme, zihnin, çeşitli durumlarda akla ve mevcut koşullara; uygun doğru tercihler yapması halidir.)
- ◆ Öğrenciye bilgilere dayanarak yargıda bulunmak alışkanlığı kazandırır. Bu amaçla, bireyi, türlü kaynaklarla karşı karşıya getirir.”¹⁴⁹

---

¹⁴⁷ Büyükkaragöz ve Çivi s.85.

¹⁴⁸ Saban.s. 164-165.

¹⁴⁹ Binbaşoğlu, s.156.

H. PROBLEM ÇÖZME YÖNTEMİNİN SINIRLILIKLARI

- 1- “ Her konuda uygulanmaya elverişli değildir; uygulanırsa, öğretim sıkıcı olur.
(Bu tehlike, her yöntem için olabilir.)
- 2- Çok zaman alıcı bir yöntemdir. (Bu da öğretmenin tutumuna bağlıdır.)
- 3- Her zaman iyi sonuç vermeyebilir. (Bu tehlike, her yöntem için olabilir. Sonuç iyi değilse, yöntem iyi kullanılmamış olabilir.)¹⁵⁰
- 4- “ Öğrencilere birtakım maddi külfetler yükleyebilir.
- 5- Problem çözümünde gerekli olacak birtakım materyal ve kaynakların öğrenci tarafından sağlanması güç olabilir.
- 6- Öğrenmenin değerlendirilmesi güçtür.”¹⁵¹
- 7- “ Öğretmen ve sınıf için uzun bir hazırlık çalışması gerektirir.
- 8- “Bazı problemlerde gerekli verileri toplamak zor olabilir.
- 9- Öğretmenin her aşamada gerekli rehberlik ve danışmanlığı sağlayacak yeteneklerin olmasını gerektirir.”¹⁵²

Bu sakıncalarına karşın, iyi kullanılırsa, problem çözme yönteminin bağımsız ya da diğer yöntemlere yardımcı olarak öğretimde kullanılması, eğitim bakımından, çok yararlıdır.

---

¹⁵⁰ Binbaşoğlu, s.157.

¹⁵¹ Karagöz ve Çivi, s.85.

¹⁵² Saban, s.198.

I. PROBLEM ÇÖZMEYE DAYALI ÖRNEK DERS İŞLENİŞ MODELİ

Bu bölümde Hadis dersi programından bir konunun, problem çözme yöntemiyle nasıl uygulanacağına dair bir örnek uygulama modeli sunmaya çalışacağız.

Örnek uygulamayı, ders planı çerçevesinde düzenlediğimizde;

Plan :

Hazırlık ,

Uygulama,

Ölçme – Değerlendirme,

olarak üç aşama şeklinde olacaktır.

1. Hazırlık Aşaması Etkinlikleri

Bu aşama ders öncesi hazırlıkları içerir.

Ünite: Hz. Muhammed'in Örnekliliğinin Günümüzdeki Önemi

Konu: . Örnek Alma İle Taklit Etme Arasındaki Fark

Süre: 2 ders saati 40+40 dk.

Öğrenme – Öğretme strateji; Yöntem ve Teknikler:

Araştırma – İnceleme yoluyla Öğretme yaklaşımı ,

Problem Çözme Yöntemi,

Örnek olay incelemesi , Soru - cevap, tartışma – akıl yürütme, Beyin Fırtınası teknikleri.

Amaçlar:**Genel Amaç:**

Hiz. Muhammed'in sünnetinin biçimden çok öze ilişkin olduğunu kavrama.

Özel Amaç:

Hiz. Muhammed'in örnekliğinin günümüzdeki önemini açıklar.

Hedef Davranışlar:

Bu dersin sonunda öğrenci;

- ◆ Hiz. Muhammed'i örnek almakla taklit etme arasındaki farkı ayırt eder.
- ◆ Hiz Peygamberin Sünnetinin hangi alanlarda taklit hangi alanlarda örnek alınacağını keşfeder.
- ◆ Sünnette aslonanın şekil değil, amaç ,ilke ve prensiplerin olduğunu anlar.
- ◆ Sünnetin evrenselliğinin ne demek olduğunu anlar.

Kaynak Araç – Gereçler:

- Kur'anı Kerim ve Meâli
- Diğer temel dini kaynaklar,Ansiklopediler
- Bilgisayar (İnternete bağlı)
- Data- Show veya projeksiyon makinası
- Tepegöz
- Hadis ve Kur'an CD'leri,
- Slaytlar

- Video kasetleri
- Teyp kasetleri
- Filmler
- Video, televizyon,
- Bir adet misvak

2. Uygulama Aşaması Etkinlikleri

Uygulama aşamasına geçmeden sınıfın yapısının gözden geçirilerek sınıf ortamının problem çözme yöntemine uygun bir halde olması sağlanmalıdır. Kalabalık sınıflarda problem çözme yöntemini uygulamak zordur. Bu nedenle kalabalık sınıflarda bir takım düzenlemeler yapmak kaçınılmaz olmaktadır. Kalabalık sınıflar için önereceğimiz eğitim durumu ile ilgili düzenlemeleri şöyle belirtebiliriz:

Sınıfın oturma düzeni “ U ” , “Daire” veya “yarım daire” şeklinde düzenlendikten sonra sınıfı gruplara ayırarak her gruba birer temsilci seçilir. Grubu ilgilendiren durumlarda temsilcinin söz alması, bireysel cevapları grup adına gruptan isteyen herhangi bir öğrencinin verebilmesi sağlanacak şekilde düzenlenir.

Sınıf düzenlemesi yapıldıktan sonra ders işlenişi problem çözme aşamalarına göre yapılacaktır.

Problem Durumu Bulma:

Burada belirlediğimiz hedef davranışların en can alıcı ve konunun ana temasını oluşturanı ile ilgili çok kısa bir anı, öykü, fıkra ya da günlük bir olay

ya da çarpıcı bir soru sorularak öğrencinin dikkati probleme çekilebilir. Fakat dikkat çekmenin uzamamasına özellikle dikkat etmek gerekir.

Bu aşamada problemi hissettirme ve problemin ortaya çıkması için bir örnek olayı sınıfa karikatürize ederek, projektör, Data- Show veya tepegözle yansıtırız. (Yansıtma imkanı yoksa anlatırız.) Tarihte yaşanmış bir olay veya günümüzde yaşanmış bir olay seçilebilir. Günümüz problemlerini içeren veya öğrencilerin çevresinde oluşan olayların seçilmesi daha eğitseldir. Biz konumuzla alakalı günümüzde yaşanmış bir olayı Projektörle perdeye yansıtarak problem durumunu oluşturmaya çalışacağız. Örnek olaydaki kişiyi karikatürize eden bir resim perdeye yansıtılarak örnek olay anlatılır.

“Bir gün belediye otobüsüyle okula gelirken bir olay yaşadım arkadaşlar. Olay şu şekilde gerçekleşti. O gün otobüs çok kalabalıktı. Ayakta kalabalığın arasında bir kişi dikkatimi çekti. Bir elinde misvakla dişlerini temizlemeye çalışıyor, diğer eliyle de düşmemek için tutunmaya çalışıyordu. Bu kişi benim gibi diğer yolcuların da dikkatini çekmişti. Çünkü dişlerini misvaklarken aynı zamanda çevresindekileri de rahatsız etmekteydi. Bu kişi çevredeki olumsuz bakışları arasında hiç istifini bozmadan dişini misvaklayarak Hz. peygamberin sünnetine uymanın zevkini yaşamaya çalışıyordu.”

Bu örnek olay anlatıldıktan sonra ana hedef doğrultusunda problem durumu oluşturmak için şu soruları sorarız.

✳ Bu kişiyi böyle bir davranışa sürükleyen anlayış ne olabilir?

- ✱ Eğer amaç peygamberin yaptığını yapmaksa, bunun tezahürü sünnetin genel ilke ve amaçlarına uygun mu?
- ✱ Hz. Peygamber günümüz şartlarında yaşasaydı misvak mı kullanır, yoksa misvak kullanmanın arkasında yatan temizlenme ilkesine uygun bir aleti mi tercih ederdi?
- ✱ Bu kişi Hz. Peygamberi örnek mi almıştır taklit mi etmektedir ?

Gibi sorular sorularak, bu sorular çerçevesinde Hz. Muhammedi'n günümüz de örnekliliğinin önemi üzerinde durularak, öğrenci problem durumuna sokulur. Dikkat çekmede sorunun cevabının arkasına takılıp gitmekten kaçınılmalıdır.

Öğrencilerin Hazırlanması :

Bu aşamada öğrencilerin güdülenmesi için konunun hedeflerinin öğrenciye söylenmesi gerekir. Öğrencilerin kazanacakları davranışların kendi yaşamlarında ne işe yarayacağı söylenebilir. Bu aşamada öğrenciler problemi hissetmişler fakat çözüm aşamasına geçmeden problemi açık seçik ortaya çıkaramamaktadırlar. Problemin sınırlarını çizmede zorluk yaşamaktadır. Bu aşamada öğrenciler arasında ortak çalışma grupları oluşturulabilir. Problem çözümü aşamaları, birlikte problem seçimi , çözüm yolları ve materyallerin belirlenip karara bağlanması sağlanır. Problemin aşamaları tahtaya yazılarak aşamalara uygun çözüm yolları anlatılabilir.

Öğrenciye amaçlananlar şu şekilde ifade edilebilir.

Bu dersin sonunda; Hz.Muhammedi'n günümüzdeki örnekliliğinin

önemini açıklayabilecek , örnek alma ile taklit etme arasındaki farkı ayırt edebileceksiniz. Sünnette aslonanın şekli değil, amaç, ilke ve prensiplerin olduğunu anlayacak, Hz. Muhammed'in sünnetinin biçimden çok öze ilişkin olduğunu kavrayacaksınız. Bu şekilde Hz. Peygamber'i örnek alırken sünnetin ilke ve amaçlarına uygun bir örnek almanızı sağlayacak, doğru bir davranış geliştirmiş olacaksınız.

Problemle Karşılaşma

Bu aşamada öğrenciler problemlerle karşılaşmıştır. Problemin çözümüne onları katmak motive etmek için öğrencilere bu problemi çözmede yetkili bir imam ,müftü veya bir düşünür gibi roller verilebilir.

Bu konuda nelerin bilindiği neleri bilinmesi gerektiği öğrencilerle belirlenir. Bunun için bir tablo hazırlanabilir.¹⁵³

Öğrencilerin Bir Problem Durumuna İlişkin Olarak Bildikleri , Bilmeleri Gerektiği ve Kendi Fikirleri

<u>Bilinenler</u>	<u>Bilinmesi Gerekenler</u>	<u>Kendi Görüşleri</u>
♦ Hz. Muhammed'in Kur'an-ı Kerim'e Göre Konumu ♦ Hadis/Sünnet Kavramlarının Tanımı, Terimleşme Süreci ve Diğer İlgili Kavramlar ♦ Hadisin Tarihî Gelişimi ♦ Hadis Usulünün Doğuşu ve Gelişimi ♦ Hadisle İlgili Terimler ve Hadis Türleri ♦ Uydurma Hadisler ♦ Hadis Tenkidi ♦ Sünnet ve Hadisin Anlaşılması ♦ Dinin Kaynağı Olması Bakımından Hadis ve Sünnet	♦ Örnek alma kavramı ile Taklit etme kavramı arasındaki fark. ♦ Hz. Peygamber dönemindeki bu tür uygulama örnekleri ve Hz. Peygamberin tavrı. ♦ Örnek olma ile Hz. Peygamberin beşerilik vasfı arasındaki bağlantı. ♦ Hz. Peygamberin örnekliliği hakkında ayet ve hadisler nelerdir? ♦ Günümüzde Hz. Peygamberi örnek alma nasıl olmalıdır ? ♦ Hz. Peygamberin Sünneti hangi alanlarda taklit hangi alanlarda örnektir? ♦ Hadisin Evrenselliği ne demektir?	

¹⁵³ Saban'dan uyarlanmıştır. s.161.

Problemin Tanımlanması ve sınırlandırılması

Bu aşamada soru cevap, beyin fırtınası gibi teknikler uygulanabilir.

Problemlerin oluşturulması için şu soruları sorabiliriz.

- ◆ Hz.Muhammedi'n sünnetine uymadan kasıt taklit mi ,yoksa peygamberin ortaya koyduğu hükümlerin , davranışların , çözümlerin temel, amacı, özü ile mi alakalıdır?
- ◆ Günümüzde Hz. Peygamber yeni şartlar karşısında Kur'anı nasıl uygulardı?
- ◆ Hz. Peygamber Kur'an'ın anlaşılmasının ve uygulanmasının tek modeli midir?
- ◆ Sünnet hangi alanlarda taklit etme hangi alanlarda örnek alma demektir?
- ◆ Hz. Peygamber dönemindeki uygulamalar ve bazı konulardaki çözümleri günümüz açısından ne anlam ifade eder?
- ◆ Hz.Muhammed'den asırlar sonra , O'nun yaşadığı kültür ve coğrafyadan apayrı bir ortamda yaşayan insanın , Hz.Peygamberi tam olarak örnek alması ne kadar mümkündür? Eğer mümkünse bu nasıl gerçekleşmelidir?
- ◆ Başka bir ifadeyle bugün peygamberi örnek almak , O'nun hayatından davranış modelleri çıkarmak nasıl anlaşılmalıdır ?
- ◆ Bu ; O'nun belli bir tarih ve coğrafyada yaşadığı hayatı bugün tekrar yaşamaya çalışmak şeklinde mi, yoksa O'nun kendi zamanındaki insan ve olaylar karşısında takındığı tavırları kavrayıp , aynı tavır alışları bugünde geliştirmeye çalışmak şeklinde mi anlaşılacaktır ? Yoksa bunlardan ikisinin birden aynı anda

gerçekleşmesi mi gerekecektir ?

Öğrencilerinde bu konuda oluşturdıkları soru ve problemleri karşılıklı müzakereler sonucu problem tanımlanır ve sınırlandırılır.

Bu aşamada öğretmen öğrencilere problemin açıklama ve tanımlamalarında yardımcı olabilir. Öğretmen bunu soru sorarak ve telkinlerde bulunarak yapar. Burada önemli nokta problemin kesin olarak belirtilmesidir. Böylece neyin araştırılacağı kesinleşmiş olacaktır.

Bilgilerin Toplanması ve Paylaşılması

Bu aşamada öğrenciler problem hakkında üç beş kişilik gruplar halinde bilinmesi gereken bilgileri toplamaya başlarlar. Bu aşamada Öğretmen öğrencilere ipuçları verebilir, ipuçlarının araştırılacağı alanları gösterebilir. Gerekli kaynakları sağlar ve kullanılmasında yardımcı olur. Bilgi alınacak yada toplanacak araçları öğrenciye tanıtır.

Bilgi toplama aşaması iki safhada sürebilir. Sınıf içi faaliyetler ve sınıf dışı faaliyetler.

Sınıf içi faaliyetler; Konuyla ilgili hadis ve ayetler belirlenir. Bilgisayar aracılığıyla Hadis ve Kur'an CD'leri kullanılarak bu konuyla ilgili hadis ve ayetler perdeye yansıtılır. Öğrencilerin aynı anda hadis ve ayetleri bir arada görmesi sağlanır. İnternet üzerinden ilgili sitelerin adresleri belirlenerek bilgi alınır. Okul kütüphanesinde ilgili kaynaklara bakılır. Mevcut ulaşılacak kaynaklar sınıfta incelenir. Bibliyografya hazırlanır. Bu konuyla ilgili bilgi alınabilecek (kitap,

ansiklopedi, dergi, gazete, konu alanı uzmanları, kaynak kişiler, vb.) kaynaklar belirlenir. Ders dışı bilgi alınacak kaynaklar belirlenerek, yapılacaklar planlanır.

Ders dışı faaliyetler: Bu konuyla ilgili toplumun inanç ve düşünceleri görüşme anket vb. yollarla alınarak sınıfa taşınabilir. Görüşmelerle ilgili, görüntü ,ses vb. durumlar değerlendirilebilir.

Bir sonraki ders için yapılabilecekler kararlaştırılır.

2.Ders

Bir önceki derste kısa bir özetle neler yapıldığı hatırlatılır. Geline aşamaya geçilir.

Toplanan Bilgilerin Tertip ve tanzimi

Bu aşamada ,matbu ve yazılı kaynaklardan (Hadis kaynaklarından ilgili hadisler Kur'an-ı Kerim'den ilgili ayetler ve konuyla ilgili diğer kaynaklar), şahıslarla yapılan görüşmelerden ve anketlerden elde edilen bilgiler tasnif ve tertip edilir. Her grup problem çerçevesinde topladığı bilgileri değerlendirir ve tasnif eder. Toplanan bilgilerin çözümlenmesi ve yorumlanması yapılır.

Problemin çözümü için denenceler kurulması:

Toplanan bilgilerin çözümlenmesi ve yorumlanması sonucunda bazı geçici çözüm yolları (hipotezler) akla gelebilir. Akla uygun gelen hiçbir çözüm şekli gözden kaçırılmadan, çeşitli çözüm yolları aranır. Daha sonra bunlardan en uygun olanı seçilerek açık ve sınırlı bir şekilde ifade edilir.

Bu aşamada öğrencilerden problemin olası nedenlerini tahmin etmeleri istenir. Bu aşamada problemin çözümü için gerekli nitelikte ve sayıda denence kurulur.

En Uygun Çözümün Kararlaştırılması

Akla uygun gelen hiçbir çözüm şekli gözden kaçırılmadan, çeşitli çözüm yolları aranır. Daha sonra bunlardan en uygun olanı seçilerek açık ve sınırlı bir şekilde ifade edilir.

Denencelerin test edilmesi:

Bu aşamada denenceler ile elde edilen kanıtlar karşılaştırılır. Kanıtlar denenceleri doğruluyorsa denence kabul edilerek, genellemeye ulaşılır.

Problemin çözülmesi ve sonuca varılması:

Bu aşamada saptanan denenceler, toplanmış bilgilerin ışığında sınanarak doğruluk düzeyleri belirlenir. Burada öğretmen problemin çözümüne ışık tutacak sorular yönelterek öğrencilerin çözüme ulaşmalarını kolaylaştırabilir. Yapılan uygulama ile hangi çözüm yolunun (hipotezin) uygun olduğuna karar verilir. Böylece problem çözülerek bir sonuca varılmış olur. Öğrenciler saptadığı ölçütlerin ışığında değerlendirme yapması ve başarıya ulaştığı takdirde sonucu belirlemesi.

Çözümü Sunma:

Bu aşamada her grup temsilcisi problem durumuna ilişkin ne bildiklerini, nasıl bildiklerini, niçin bildiklerini ve bu bilgilerin kimin için önemli olduğunu ve buldukları sonucu sırayla sınıfa sunarlar. Paneller, posterler, raporlar veya modeller, bu amaç için kullanılabilecek stratejilerden sadece birkaçıdır.

Problem Çözme Sürecinin Raporlaştırılması:

Bu aşamada , öğrenciler, geliştirdikleri en iyi çözüm önerisinin etkinliğini ve daha başka nelerin yapılabileceğini tartışır. Öğrenciler, ayrıca, problem durumu ile ilgili halihazırda çözüme kavuşturulmamış konular üzerinde tartışır ve bir sonraki araştırmalar için öneriler geliştirirler.

Öğretmen bütün bu süreçlerde öğrenciye rehberlikte bulunacak ve sonuçta dersi değerlendirerek gelecek ders hakkında bilgi verir.

3. Ölçme ve Değerlendirme

Problem çözmeye dayalı öğrenmede sadece sonuçlar değil süreç esastır. Bu açıdan değerlendirme bütün problem çözme sürecini içine alacak şekilde yapılacaktır.

Ölçme:

Ölçme soruları; amaçlar ile öğretme ve öğrenme etkinlikleri göz önüne alınarak hazırlanmalıdır. Öğrencilerin değerlendirilmesinde yazılı ve sözlü sınavlardaki başarılarının yanı sıra problem çözme sürecinde öğretmenin öğrenciler üzerindeki

gözlemleri (öğrencilerin sınıf içi etkinliklere katılmalarındaki duyarlılıkları, etkinlikler sırasında yönelttikleri sorular, yaptıkları gözlem, inceleme ve araştırmalarla ilgili yazılı ve sözlü sunumları) de etkin olarak kullanılabilir.

Değerlendirme:

Öğretmen, ölçme sonuçları ile birlikte çizelgede belirtilen etkinlikler çerçevesinde öğrencilerin sınıf içi etkinliklere katılmalarındaki duyarlılıklarına, yorumlama yeteneklerine, sahip oldukları ve sergiledikleri fikir zenginliğine, sorumluluk alma, disiplinli çalışma, araştırma, inceleme ve bilimsel düşünme becerilerine göre başarıları hakkında karar verir.¹⁵⁴

J. GELİŞİM MODELİ ÇERÇEVESİNDE HADİS DERSİNDE YAPILABİLECEK ETKİNLİKLER

- Hadis dersinde konuları işlerken günümüz teknolojisinin imkanlarından yararlanarak , işe koşulan yönetime , dersin amaçlarına ve hedefine uygun eğitim araçları sınıfta kullanılmalıdır.

- Hadis dersindeki etkinlikler sadece sınıf içinde değil, sınıf dışında da hadis dersinin konusuna göre, inceleme ve araştırma gezileri, uzman kişilerle konferans ve seminerler , çeşitli anlayış ve konular hakkında kamuoyu yoklamaları, Bireysel veya grup olarak yapılacak röportajlar, fikir tartışmaları vs. gibi etkinlikler yapılmalıdır.

---

¹⁵⁴ Ölçme ve değerlendirme, İlköğretim (4,5,6,7 ve 8.Sınıf) Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Öğretim Programları örnek işlenişlerden uyarlanmıştır. M. E. B Tebliğler Dergisi, C.63 Sayı: 2517, Ekim 2000 s.929 –940.

- Hadisler ve çevresinde oluşmuş inançlarla ilgili anlama , yorumlama şeklinde kompozisyon veya ödüllü araştırma- inceleme yarışmaları düzenlenebilir.

- Sınıf içinde öğrencilerin ilgi ve becerileri dikkate alınarak çeşitli gruplar kurularak öğrencilerin kendi kendilerine öğrenme becerileri geliştirilmelidir.

- Hadis dersi öğretim ortamları işe koşulan yönetime göre çeşitlendirilmeli, sınıf düzeni buna göre ayarlanmalıdır.

- Hadis dersinin içerik ve yöntemlerinin öğrenci merkezli, eleştirel - yaratıcı - bilimsel – ilişkisel düşünme ,akıl yürütme gibi problem çözme becerileri kazandıracak şekilde yeniden düzenlenmelidir.

- Hadis dersinde öğretmen merkezli bir öğretim yerine öğrenen merkezli bir yaklaşımla düşünen, sorgulayan, inancını aklıyla bütünleştiren öğrencilerin yetişmesine hizmet edecek ve öğrencinin derse etkin katılımının sağlayacak katılımcı öğretim yöntemi ve teknikleri (Araştırma inceleme , Problem çözme, sokratik (buldurtma), örnek olay inceleme,Tartışma , gösteri yöntemi v.b) işe koşulabilir.

- Hadisler ve çevresinde oluşmuş inançlarla ilgili anlama , yorumlama şeklinde kompozisyon veya ödüllü araştırma- inceleme yarışmaları düzenlenebilir.

- Sınıf içinde öğrencilerin ilgi ve becerileri dikkate alınarak çeşitli gruplar kurularak öğrencilerin kendi kendilerine öğrenme becerileri geliştirilmelidir.

- Hadis dersi öğretim ortamları işe koşulan yönetime göre çeşitlendirilmeli, sınıf düzeni buna göre ayarlanmalıdır.

- Hadis dersinin içerik ve yöntemlerinin öğrenci merkezli, eleştirel - yaratıcı - bilimsel – ilişkisel düşünme ,akıl yürütme gibi problem çözme becerileri kazandıracak şekilde yeniden düzenlenmelidir.

- Hadis dersinde öğretmen merkezli bir öğretim yerine öğrenen merkezli bir yaklaşımla düşünen, sorgulayan, inancını aklıyla bütünleştiren öğrencilerin yetişmesine hizmet edecek ve öğrencinin derse etkin katılımının sağlayacak katılımcı öğretim yöntemi ve teknikleri (Araştırma inceleme , Problem çözme, sokratik (buldurtma), örnek olay inceleme,Tartışma , gösteri yöntemi v.b) işe koşulabilir.

III . BÖLÜM

SONUÇ VE ÖNERİLER

A. SONUÇ

Hadis öğretiminde hadis programının içeriğinin ve bunları klavuzlayan genel ve özel amaçların ne olduğu kadar bunların öğrenciye nasıl kazandırılacağı da önemlidir.

Bu çalışmamızda hadis öğretimini İmam – Hatip Liseleri Gelişim Modeli çerçevesinde ele alıp yeni bir hadis öğretim anlayışının nasıl olması gerektiğini ortaya koymaya çalıştık.

İmam – Hatip Liselerinde yeni bir misyon ,vizyon, öğrenci nitelikleri olan Geleneksel okul anlayışı dışında öğrencinin **“öğrenmeyi öğrenmeye”** **“yaşam boyu öğrenmeye”** yönelik, öğrenciyi merkeze alan yeni bir okul modeli geliştirilmiştir.

İmam –Hatip Liselerinde uygulamaya koyulan Modelin derslerin etkinliklerine zenginlik kattığı görülmektedir.

İmam – Hatip Liseleri Gelişim Modeli’nin ortaya koyduğu yeni öğretim anlayışı karşısında hadis öğretim yaklaşım, strateji, yöntem ve tekniklerinin yetersiz kaldığı ve bu anlamda yeni bir öğretim anlayışının geliştirilmesi gereği doğmuştur.

Bu çerçevede Gelişim Modeli açısından hadis dersinde yapılabilecek etkinlikler oluşturulmaya çalışılmıştır. Hadis öğretiminde öğretene merkezli hadis öğretimi anlayışı yerine öğrenen merkezli bir yaklaşımla düşünen, sorgulayan, inancını aklıyla bütünleştiren öğrencilerin yetişmesine hizmet edecek ve öğrencinin derse etkin bir katılımını sağlayacak katılımcı öğretim yaklaşımı ,yöntem ve

tekniklere (araştırma –inceleme, problem çözme, sokratik (buldurtma)yöntem, rol oynama, örnek olay vb.)yer verilmesi gereğinin sonucuna varılmıştır.

Bu çerçevede Gelişim Modeli'nin temel felsefesi ve amacı , eğitim –öğretim anlayışı incelenmiş ve mevcut hadis öğretiminin kritiği yapılmıştır. Buradan hareketle hadis öğretiminin mevcut durumuna baktığımızda pek çok sorunla karşı karşıya olduğumuz gerçeği ortaya çıkmaktadır.

Günümüz hadis öğretime , hadis anlama faaliyetlerinin sınırlılığının yansıdığı ve hadis öğretiminde ezberci bir hadis anlayışının oluştuğu görülmüştür.

İmam –Hatip Liselerinde ki Hadis Öğretimi daha çok genel kavram ve usul bilgilerinin öğrencilere aktarıldığı , öğrencinin anlamasına , analiz etmesine yönelik olmadığı görülmektedir. Mevcut hadis öğretim anlayışının ve öğretim yöntemlerinin daha çok anlatım ağırlıklı, ezberci bir yaklaşımla, öğretene merkezli işe koşulmaktadır.

Nasıl bir hadis öğretimi başlığı altında yeni bir hadis öğretim yaklaşımı oluşturulmaya çalışılmıştır.Bu yaklaşımda daha çok hadis öğretiminin içeriğinin, öğrencilerin ilgi ve ihtiyaçlarına yönelik ,öğrencinin davranışlarını , kişiliğini geliştirici zihinsel, duyuşsal , bilişsel ve psikomotor becerilerine katkıda bulunabilecek, bireyin hayatına , içinde bulunduğu evrene yeni bir anlam yükleyecek ve evrendeki konumunu yeniden tanımlayabilecek, gerçek ve mesleki hayatında karşılaştığı problemlerin çözümüne katkıda bulunabilecek şekilde verilmesinin hadis öğretiminin amacına uygun olduğu düşünülmüştür.

Bunun yanında hadis öğretme yaklaşımı, yöntem ve tekniklerinin öğrenci merkezli , öğrenmeyi öğrenmeye yönelik, öğrencilerin eleştirel düşünme, anlama,

bilimsel ve yaratıcı düşünme, araştırma yapabilme ,öğrenilen bilgiyi uygulayabilme, bireysel girişimlerine katkıda bulunabilecek şekilde işe koşulması istenmiştir.

Bu yaklaşıma en uygun yöntemlerden birinin problem çözme yöntemi olduğu kabul edilerek hadis öğretiminde problem çözme yönteminin nasıl işe koşulacağı araştırılmış ve pratikte öğretmene kolaylık sağlayacak bir örnek uygulama yapılmıştır.

B. ÖNERİLER

Araştırmamız çevresinde şu öneriler geliştirilmiştir.

- ◆ İmam-Hatip Liselerinde okutulan diğer Meslek derslerine ait öğretim yaklaşımları yöntem ve tekniklerinin geliştirilmesi için bilimsel araştırmalar yapılmalıdır.
- ◆ Hadis dersinde kullanılabilecek günümüz eğitim teknolojisine uygun eğitim araç-gereçleri geliştirilmelidir .
- ◆ Meslek Derslerini verecek öğretmenlerin o dersin branş öğretmeni olacak şekilde hizmet öncesi eğitiminin verilmesi ve branş öğretmeni olarak atanmasının sağlanmasıdır.
- ◆ Şu anda Meslek Derslerine giren öğretmenlere, hizmet içi eğitim kursları düzenlenerek, mesleki yeterliliklerini geliştirerek o dersi sürekli verecek şekilde branşlaşmaları sağlanmalı ve hizmet içi eğitim faaliyetleri daha verimli hale getirilerek yoğunlaştırılmalıdır.
- ◆ İmam- Hatip Lisesi Meslek Dersleri Programları fakültede aynı adı taşıyan derslerde öğrencilere tanıtılmalı , onların öncelikle bu konular bakımından hazırlanmasına ve formasyon derslerinde bu derslerin öğretim metotlarının öğretilmesine önem verilmelidir.

KAYNAKÇA

- ACUNER, H.Yusuf; *Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Dersi Lise I-II-II Müfredatının Öğretmen ve Öğrenciler Açısından Amaç ve Metod Bakımından İncelenmesi*, Y.Y.Ü.S.B.E. Yayınlanmamış Y.L. tezi, Van 1996.
- AKDOĞAN, Ali, *İmam – Hatip Liselerinde okutulan Hadis Dersi Programının Değerlendirilmesi* Basılmamış Yüksek Lisans Tezi ,O.M.Ü.S.B.E. Samsun 1994.
- ALICIGÜZEL, İzzettin, *Çağdaş Okulda Eğitim ve Öğretim*, Sistem Yayıncılık, İst. 1998
- , *İlk ve Orta Dereceli Okullarda Öğretim*, İnkılâp ve Ata yay. İst.1975.
- ALKAN, Cevat, Kurt , Mehmet, *Özel Öğretim Yöntemleri* , Anı yay. Ank.1998.
- ALKAN, Cevat ; *Eğitim Teknolojisi (Kuramlar Yöntemler)*, Yargıçoğlu matbaası, Ank. 1977.
- , *Eğitim Ortamları*, A.Ü.E.F.Yay. no: 85. Ank. 1979.
- AŞIKOĞLU, Nevzat Y., “Kur’ân ve Hadis Öğretimi Konusunda Yeni Bir Yöntem Önerisi” *Din Öğretiminde Yeni Yaklaşımlar*” M.E.B. İst.2000.
- AYDIN, Zeki, *Din Öğretiminde Yöntemler ve Buldurtma Yöntemi* , Karakoç yay.Ank.1998.
- , *İlköğretimin 2. Kademesi Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Ders Programındaki Ahlaki Amaç ve Konuların Program Geliştirme Açısından Değerlendirilmesi*, M.E.B. EARGED Yay.1998.
- , *Din Öğretiminde Yöntemler ve Buldurtma Yöntemi* , Karakoç Yay. Ank. 1998.
- , “Din Öğretiminde Öğretmenlerin Branşlaşmaları” *Din Öğretimi Dergisi*, M.E.Basımevi, Sayı 34, Mayıs – Haziran 1992.
- AYDIN, M.Şevki, *Cumhuriyet döneminde Din Eğitimi Öğretmeni Yetiştirme ve İstihdamı* , İBAV Yay. Kayseri 2000.

- , *Din Dersi Öğretmenlerinin Pedagojik Formasyonları*, Kayseri.1996.
- ,“M.E.B. Din Eğitimi Hizmet İçi Faaliyetleri”, *Cumhuriyetin 75. Yılında Türkiye’de Din Eğitimi ve Öğretimi İlmî Toplantısı* (İzmir —4-6 Aralık 1998 Tebliğleri) Türk Yurdu Yayınları, Ank. 1998.
- , “Din Eğitim-Öğretiminin Kilit Sorunu : Branşın Uzmanı Öğretmen Eksikliği,” *Orta Dereceli Okullarda(İmam-Hatip Liseleri hariç) Yürütülen Din Eğitim - Öğretiminin Problemleri*, Kayseri 1998.
- BACANLI, Hasan , *Sosyal İlişkilerde Benlik (Kendini Ayarlamamanın Psikolojisi)* 1.Basım, M.E.B.Y., İstanbul 1997 .
- BAŞARAN,Selman,“Hadis Konusundaki Araştırmalarda Karşılaşılan Genel problemler”.*Günümüz Din Bilimleri Araştırmaları ve Problemleri Sempozyumu*, O.M.Ü.İ.F. Yay., Samsun 1989.
- BAYRAK, Mustafa, Gencil, Adnan, “D. K ve A. Bilgisi Dersinin Etkinliğiyle ilgili Bir Araştırma”, *Din Öğretimi Dergisi*, Sayı: 8-9.
- BİLEN, Mürüvvet, *Plandan Uygulamaya Öğretim*,Takav matbaa ve yayıncılık, Ank. 1993.
- BİLGİN, Beyza , *Eğitim Bilimi ve Din Eğitimi* ,Yeni Çizgi Yay. Ank. 1995.
- ,*Türkiye’de Din Eğitimi ve Liselerde Din Dersleri*. Emel mat. Ankara 1980.
- BİNBAŞIOĞLU, Cavit , *Genel Öğretim Bilgisi*, 7.Basım, Kadioğlu mat. Ank. 1994.
- BİNGHAM, Alma, *Çocuklarda Problem çözme Yeteneklerinin Geliştirilmesi*, Çev.A. Ferhan Oğuzkan, M.E.B. Yay. İst. 1998.
- BOSSİNG, Nelson L. ,*Orta Dereceli Okullarda Öğretim* , C.I, Çev. Necmi Sarı , M.E.B Yay. İst. 1953.
- BÜYÜKDÜVECİ, Sabri , “Nitelikli Eğitim Sorunu” *Eğitimde Nitelik Geliştirme , Özel Kültür Okulları Eğitim - Araştırma – Geliştirme Merkezi , Eğitimde Arayışlar 1. Sempozyumu* , İstanbul 1992.
- BÜYÜKKARAGÖZ, Savaş - Çivi, Cuma *Genel Öğretim Metodları*, 8.Baskı, Öz Eğitim yay.İst. 1998.
- CEBECİ, Suat, *İmam Hatip Lisesi Meslek Dersleri Öğretmenlerinin Yeterlilikleri*, (Yayınlanmamış Doktora tezi) A.Ü.S.B.E. 1994.

- ÇELİK, Kamuran *İlköğretim 6-7-8 Sınıflarda Okutulan Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Dersinin Amaçlarının Gerçekleşme Düzeyi*, O.M.Ü.S.B.E, Samsun 1999.
- ÇİLENTİ, Kamuran , *Eğitim Teknolojisi*, Ank.1979.
- ÇOLAK, Mikail *Eğitim Bilimleri Açısından Uç Hadisin Yorum bilimsel Analizi*. A. Ü. İlahiyat Fakültesi, Lisans Tezi, Ankara 1998.
- DAM, Hasan, *İlköğretim 1. Kademe (4-5) Öğrencilerinin Din Hakkında Sordukları Sorular ve Bu Sorular Açısından Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Ders Kitaplarının Değerlendirilmesi*, O.M.Ü.S.B.E. Yayınlanmamış Y.L. tezi. Samsun, 1996.
- DEMİREL, Özcan, *Genel Öğretim Bilgisi*, 4. Baskı, Usem Yay, Ank. 1995.
- DEWEY, John, , *Demokrasi ve Eğitim*, Çev: M. Salih Otaran, Başarı Yay., İstanbul 1996.
- Din Öğretimi Genel Müdürlüğünün İmam- Hatip Liseleri Gelişim Modeli İzleme komisyonu 1999-2000 yılı İzleme raporları.
- DÜLGER İlhan, “Türkiye’nin 2023 Stratejisini uygulayabilecek Türk İnsanı Örneği” *Eğitim Güneşi Dergisi*, Yıl: 1, Sayı : 2, A.Ü Tömer Yay. Ank. Ocak 2001.
- ERDEN , Münire, *Sosyal Bilgiler Öğretimi* , Alkım Yay.s.34.
- , *Eğitimde Program Değerlendirme*, Pegem yay., Yayın No: 21, 2. baskı Ank. 1995.
- ERDOĞAN, Mehmet, *Vahiy- Akıl Dengesi Açısından Sünnet*, M.Ü.İ.F.Y.İst.1996.
- ERUL, Bünyamin, *Sahabenin Sünnet anlayışı* , T.D.V.Yay. Ankara 1999.
- ERYILMAZ, Recep, *Orta öğretimde Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Dersinin Geliştirilmesi Üzerine Bir Araştırma*, M.Ü.S.B.E. Yayınlanmamış Doktora Tezi, İst, 1995.
- EV, Halit, *2.Kademe Öğrencilerinde Dini Gelişim ve Din Kültürü Ve Ahlak Bilgisi Dersleri*, D.E.Ü.S.B.E, Y.L Tezi, İzmir 1993.
- FİDAN, Nurettin, *Okulda Öğrenme Öğretme*, Alkım Yay. Ank. 1996.
- FİDAN, Nurettin - Münire Erden, *Eğitime Giriş*. Alkım Yay.İst.1998.
- GÖRMEZ, Mehmet, *Sünnet ve Hadisin Anlaşılması ve Yorumlanmasında Metodoloji Sorunu* , TDV Yay. 1995.

- HAYIT, Halil “Din Öğretiminde Öğretmenlerin Branşlaşması Meselesi”, *Yüksek öğretimde Din Bilimleri Öğretim Sempozyumu*, (21-23 Ekim 1987) Samsun 1988.
- HOOVER , Paul M. Hollingsworth, Kenneth H. *İlköğretimde Öğretim Yöntemleri*, Çev. Tanju Gürkan, Erten Gökçe, Duygu S.Güler, A.Ü.R.Yay. Ank. 1999.
- İlahiyat Fakülteleri , Öğretmen Yetiştirme ve Lisans Programları* , YÖK , Ank. 1998.
- İlköğretim (4,5,6,7 ve 8.Sınıf) Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Öğretim Programları M. E. B Tebliğler Dergisi C.63 Sayı: 2517 Ekim 2000.*
- İmam – Hatip Liseleri Gelişim Modeli*, M.E.B 14.10.1999 tarih 3588 sayılı onayı.
- İmam-Hatip Lisesi Anadolu İmam- Hatip Lisesi Yabancı Dil Ağırlıklı İmam-Hatip Lisesi Meslek Dersleri Öğretim Programları*, M.E.B, Ank. 1999.
- KAPTAN, Saim, *Bilimsel Araştırma ve İstatistik Teknikleri* , Tekışık Mat. Ank. 1993.
- KAYA, Mevlüt “Eğitimde Program Geliştirme Sürecinde Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Öğretim Programının Geliştirilmesi ihtiyacı” *Orta Dereceli Okullarda(İmam-Hatip Liseleri hariç) Yürütülen Din Eğitim - Öğretiminin Problemleri*, Kayseri. 1998,
- KELEŞ, Ahmet, *Hadislerin Kur'an'a Arzı* ,İnsan Yayınları, İst.1998.
- KIRBAŞOĞLU, Hayri,*Hadis Metodolojisi,; İslam Düşüncesinde Sünnet (yeni bir yaklaşım)* Fecr yay. Ank. 1993.
- , “Hadis/ Sünnet İlminin Yeniden İnşası” *Hadisin Dünyü Bugünü ve Geleceği Sempozyumu 14-15 Ekim* Samsun. 1993.
- , *Hadis Metodolojisi*, A.O. Yay., Ankara 1999.
- KOSTAŞ, Münir “Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi (Dünyü Bugünü)” *A.Ü.İ.F.D. (Özel Sayı)* Ank. 1999.
- KURAK, İbrahim, *Lise Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Programının Değerlendirilmesine İlişkin Ankara il Merkezinde Bulunan Alan Öğretmenleri ve Öğrencilerin Görüşleri*, A.Ü.S.B.E. Yayınlanmamış Y.L.Tezi, Ank.1987;
- KÜÇÜKAHMET, Leyla *Öğretim İlke ve Yöntemleri* , Ankara G.B.K., 1995.

- KÜYEL, Mubahat Türker, “İleri Dil Transferi Üzerine Ön Düşünceler” *Bilim Kültür ve Öğretim Dili Olarak Türkçe*, Türk Tarih Kurumu Yay.Ank.1978.
- M. E. B Din Öğretimi Genel Müdürlüğü Brifingi, 2000.**
- Milli Eğitim Temel Kanunu Madde: 32**
- MLO Modeli**, Milli Eğitim Basımevi Ank. 1999.
- OĞUZKAN, A.Ferhan , *Orta Dereceli Okullarda Öğretim*, 2. Basım . Ank. 1989,
- Orta Dereceli Okullarda(İmam-Hatip Liseleri hariç) Yürütülen Din Eğitim - Öğretiminin Problemleri Sempozyumu Tebliğleri*, Kayseri 1998;
- ÖCAL, Mustafa, *Din Eğitimi ve Öğretiminde Metotlar* T.D.V.Yay.Ank.1991.
- ,“İlahiyat Fakültelerinde Programlar Ve Bölümleşme” *Yüksek öğretimde Din Bilimleri Öğretim Sempozyumu, (21-23 Ekim 1987)* Samsun 1988,
- ÖNDER, Namık Kemal, *Öğretimde Program İlke ve Yöntemler*, 4.Basım , 1992.
- ÖZAFŞAR, Mehmet Emin, *Hadisi Yeniden Düşünmek* , A.O.Y. Ank.1998.
- ÖZCAN, Bekir “Din Bilimleri Öğretiminde Branşlaşmanın Önemi” *Yüksek öğretimde Din Bilimleri Öğretim Sempozyumu, (21-23 Ekim 1987)* Samsun 1988.
- ÖZÇELİK , Durmuş Ali; *Eğitim Programları ve Eğitim (Genel Öğretim Yöntemi)*, ÖSYM Eğitim Yay. Ank.1989.
- ÖZDEMİR, Şuayip, Orta Öğretimde Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Derslerinde Öğretmenlerin Yardımcı Ders Araç ve Gereçleri Kullanma Durumu,*Orta Dereceli Okullarda(İmam-Hatip Liseleri hariç) Yürütülen Din Eğitim - Öğretiminin Problemleri*, Kayseri 1998.
- ÖZDEMİR, Servet “Eğitimde kalite ne anlama geliyor” *Türk Yurdu* , Cilt 17, sayı: 123 Kasım 1997.
- ÖZDEN, Yüksel, *Eğitimde Dönüşüm, Yeni Değer ve Oluşumlar*, Pegem Yay. Ank. 1998.
- , *Öğrenme-Öğretme*, Pegem yay. Ank.1997.
- PEKER, Hüseyin,. "Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Öğretiminin Daha Verimli Olmasını Engelleyen Faktörler", *Din Öğretimi Dergisi*, Sayı: 16, Ankara: Milli Eğitim Basımevi, 1988.
- RIZA, E.Tahir, *Eğitim Teknolojisi* , Anadolu mat.İzmir 1997.

- SABAN, Ahmet, *Öğrenme öğretme Süreci (yeni teori ve yaklaşımlar)* Nobel yayın dağıtım Ank. 2000.
- SELÇUK, Mualla, "Sunuş" *Din Öğretiminde Yeni Yaklaşımlar*, M.E.B.Y. İstanbul 2000.
- , "Din Öğretiminde Yeni Modeller, (Problem Çözücü Model) " *Cumhuriyetin 75. Yılında Türkiyede Din Eğitimi Ve öğretimi, (ilmi Toplantısı)* Türk Yurdu Yayınları, Ank.1999.
- , "Teorik Ve Pratik Açmazlarıyla Kültürel Miras Öğretimini Sorgulayan Bir Deneme" *Din Öğretiminde Yeni Yaklaşımlar*, M.E.B.Y. İstanbul 2000.
- , *Çocuğun Eğitiminde Dinî Motifler*, T.D.V Yay., Ankara 1990.
- SÖNMEZ, Veysel, *Öğretmen El Kitabı*, 7.Basım. Anı yay.1994.
- SÜTÇÜ, M.Akif, *Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Öğretmenlerinin Öğretmenlik Tutumları*, G.Ü.E.B.E Ank.1997.
- ŞEN, Şeref, *İlkokullarda Din Kültürü Ve Ahlak Bilgisi Öğretimi İlköğretimi*, D.E.Ü.S.B.E, Y.L. Tezi İzmir 1997.
- TAŞTEKİN, Osman, *Öğretmen ve Öğrencilere Göre Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Ders Müfredatları (İlköğretim 6.7.8. Sınıflar)*, O.M.Ü.S.B.E. Yayınlanmamış Y.L. Tezi, Samsun 1994.
- TAVUKÇUOĞLU, Mustafa "İlköğretimde Din Eğitimi ve Program Geliştirme Üzerine Bazı Düşünceler", *S.Ü. İlahiyat Fakültesi Dergisi*, Sayı:3, Konya 1990.
- TEKİN, Nursen *Ortaokullarda Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Ders Programlarının Değerlendirilmesi*, A.Ü.S.B.E. Yayınlanmamış Y.L. Tezi, Ank.1986.
- TOPALOĞLU, Nuri, "İlahiyat Fakültelerinde Hadis Öğretimi", *Yüksek öğretimde Din Bilimleri Öğretim Sempozyumu, (21-23 Ekim 1987)* Samsun 1988.
- TURGUT, Ihsan, "Eğitimin İki Önemli Kavramının Analizi: Öğretme-Öğrenme", *Türkiye 2. Eğitim Felsefesi Kongresi*, 23-26 Ekim 1996. Yüzüncü Yıl Üniversitesi Eğitim Fak. Van.
- UĞUR, Mücteba "Türkiyede Hadis Öğretimi Üzerine Bazı Düşünceler", *Din Öğretimi ve Din Hizmetleri Semineri*, 8-10 Nisan 1988.
- ÜLGEN, Gülten, *Eğitim Psikolojisi*, Alkım Yay.İstanbul.

- ÜNAL, İsmail Hakkı, “Seçmeci ve Eleştirel Yaklaşım veya Hz. Peygamber’i (s.a.s) Anlamak”, *İslami Araştırmalar Dergisi*, C.10, Sayı : 1- 2- 3 Ankara 1997.
- , *İmam Ebu Hanife’nin Hadis anlayışı ve Hanefi Mezhebinin Hadis Metodu*, Diyanet İşleri Başkanlığı yay.Ank. 1994.
- VARIŞ, Fatma, *Eğitimde Program Geliştirme*, A.Ü. Eğitim Fakültesi Yayınları, No:53, 2. Baskı Ank.
- YALIN, Halil İbrahim; *Öğretim Teknolojileri ve Materyal Geliştirme*, Nobel Yayın dağıtım , Ank 2000.
- YAZICIOĞLU, M.Sait “Cumhuriyetin 75. Yılında Din Öğretiminde Yeni Hedefler” *A.Ü.İ.F.D. (Özel Sayı)*, Ank.1999.
- YEMENİCİ, Ahmet, *Kur’andaki Hz. İbrahim Kıssasının Din Öğretimi Özel Öğretim Yöntemleri Açısından Çözümlemesi*, A.Ü. S.B.E . Yayınlanmamış Y.L Tezi, Ank. 2000.
- 1999- 2000 Eğitim – Öğretim Yılı sonunda İmam- Hatip Liseleri Meslek Dersleri Öğretim Programları ile ilgili Din Öğretimi Genel Müdürlüğüne okullardan gelen yazılı raporlarda zümre öğretmenlerinin tespitleri.

EKLER

EK - 1. *İmam - Hatip Liseleri Gelişim Modeli*

EK- 2. *Hadis Dersi Öğretim Programı*

T.C.
MİLLÎ EĞİTİM BAKANLIĞI
Din Öğretimi Genel Müdürlüğü

SAYI : B.08.0.DÖG.0.14.03.04.323- 43 - 3588

KONU : Öğrenme ortamlarının düzenlenmesi
ve geliştirilmesi

ANKARA
14 / 10 / 1999

BAKANLIK MAKAMINA

- İLGİ : a) 1739 Sayılı Millî Eğitim Temel Kanunu.
b) 3797 Sayılı Millî Eğitim Bakanlığı Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun.
c) 4306 sayılı Kanun.
d) Millî Eğitim Bakanlığı Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığı'nın 19/08/1998 tarih ve 174 sayılı kararı.
e) Millî Eğitim Bakanlığı Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığı'nın 10/05/1999 tarih ve 39 sayılı kararı.

İlgi (a) ve (b) kanunların Dairemize yüklediği görevler kapsamında ilgi (c) yasayla oluşturulan Millî Eğitim Sistemimizdeki yeniden yapılandırma çerçevesinde alınan Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığı'nın ilgi (d) ve (e) kararlarıyla okullarımızın haftalık ders çizelgelerinde ve Meslek Dersleri programlarında çeşitli yenilikler yapılmıştır. Böylece, eğitim-öğretim hizmetlerinde verimliliğin artırılması ve kalitenin yükseltilmesi, fiziki kaynaklar ve ekipman kaynaklarıyla ilgili standartların yeniden düzenlenmesi zorunlu hale gelmiştir.

Bilim ve teknolojiadaki gelişmeler, iletişim imkanlarının artması ve eğitim ortamlarının çeşitlenmesi, öğretmenlerin mesleki fonksiyonlarının yükselmesi ile öğrenme ortamındaki rollerin çeşitlenmesi, "yaşam boyu öğrenme" ve "öğrenmeyi öğrenme" gibi evrensel yaklaşımların küresel düzeyde kabul görmesi ve benzeri nedenler de öğrenme ortamlarının sürekli sorgulanmasını ve geliştirilmesini gerekli kılmaktadır.

Fiziki kaynakları ve insan kaynaklarını geliştirerek, eğitimin niteliğini ve öğrenci başarısını artırmayı amaçlayan etkili öğretim stratejisinin uygulandığı bir "okul modeli"ne ulaşan ülkeler arasına girme yarışının yaşandığı günümüzde, artık bu yarışa İmam-Hatip Liselerinin de katılması bir ihtiyaç olarak görülmektedir. Bu anlayıştan hareketle Genel Müdürlüğümüz, fiziki ve ekipman standartlarına ulaşmış, belirlenen öğrenci niteliklerini kazandıran, Toplam Kalite Yönetimi anlayışı ve arayışına sahip, yeni bir misyon ve vizyonu bulunan bir "İmam-Hatip Lisesi Modeli" geliştirmiştir.

T.C.
MİLLÎ EĞİTİM BAKANLIĞI
Din Öğretimi Genel Müdürlüğü

İSAYI : B.08.0.DÖG.0.14.03.04.323- 40 - 35 88

ANKARA

14/10/1999

KONU : Öğrenme ortamlarının düzenlenmesi
ve geliştirilmesi

Ekte bulunan söz konusu modelin, Genel Müdürlüğümüze bağlı İmam-Hatip Liseleri ve Anadolu İmam-Hatip Liseleri ile bünyesinde İmam-Hatip Lisesi programı uygulanan Çok Programlı Liselerde geliştirilmek üzere uygulamaya konmasını olurlarınıza arz ederim.

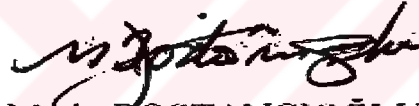

Doç.Dr.Mualla SELÇUK
Genel Müdür

Ygün Görüşle Arzederim.

14/10/1999

Bener CORDAN
Müsteşar

OLUR
14/10/1999

Metin BOSTANCIOĞLU
Millî Eğitim Bakanı

T.C.
MİLLÎ EĞİTİM BAKANLIĞI
Din Öğretimi Genel Müdürlüğü

SAYI : B.08.0.DÖG.0.14.03.04-020-45-3660

KONU : Öğrenme ortamlarının düzenlenmesi
ve geliştirilmesi

Ankara

21/10/1999

.....VALİLİĞİNE
(Millî Eğitim Müdürlüğü)

İLGİ: Millî Eğitim Bakanlığı Din Öğretimi Genel Müdürlüğü'nün 14/10/1999 tarih ve B.08.0.DÖG.0.14.03.04-323-40-3588 sayılı Makam Onayı.

Fiziki kaynakları ve insan kaynaklarını geliştirerek, eğitimin niteliğini ve öğrenci başarısını artırmayı amaçlayan etkili öğretim stratejisinin uygulandığı "okul modeli" ne ulaşan ülkeler arasında girme yarışının yaşandığı günümüzde, artık bu yarışa İmam-Hatip Liselerinin de katılması bir ihtiyaç olarak görülmektedir. Bu anlayıştan hareketle Genel Müdürlüğümüz; fiziki ve ekipman standartlarına ulaşmış, belirlenen öğrenci niteliklerini kazandıran, Toplam Kalite Yönetimi anlayışı ve arayışına sahip, yeni bir misyon ve vizyonu bulunan bir "İmam-Hatip Lisesi Modeli" geliştirmiştir.

Bakanlık Makamı'ndan alınan ilgi onayla bütün İmam-Hatip Liseleri ve Dairemize bağlı Çok Programlı Liselerde uygulamaya konulan ve ekte gönderilen gelişim modeli çerçevesinde, okullarımızın mevcut durumunun tespitinin ivedilikle yapılması gerekmektedir.

Genel Müdürlüğümüze bağlı okulların modelde belirtilen standartlara uyarlanabilmesi için, Okul Müdürlüğünün başkanlığında kurulacak bir komisyon tarafından 24 Kasım 1999 tarihine kadar yıllık çalışma takviminin hazırlanmasından sonra, aylık olarak kaydedilen aşamaların bir örneğinin her ay İl veya İlçe Millî Eğitim Müdürlüklerine ve bir örneğinin de ilgili Valiliklerce Genel Müdürlüğümüze iletilmesini ve okullarımızın "İmam-Hatip Liseleri Gelişim Modeli"ndeki standartlara uygun hale getirilip getirilmediğinin İl veya İlçe Millî Eğitim Müdürlüklerimizce titizlikle kontrol ve takip edilmesini önemle rica ederim.

Doç. Dr. Mualla SELÇUK
Bakan a.
Genel Müdür

EKLER:

Ek-1 İmam-Hatip Liseleri Gelişim Modeli
(1 adet, 12 sayfa)

DAĞITIM:

Valiliklere
(İl Millî Eğitim Müdürlükleri)

M.E.B
DİN ÖĞRETİMİ GENEL MÜDÜRLÜĞÜ

İMAM - HATİP LİSELERİ GELİŞİM MODELİ

-1999-

İMAM-HATİP LİSELERİ GELİŞİM MODELİ

Din Öğretimi Genel Müdürlüğü'nün Görevleri	GİRİŞ 3797 sayılı Milli Eğitim Bakanlığı'nın Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanunun 17. Maddesine göre; “Din Öğretimi Genel Müdürlüğü'nün görevleri şunlardır: a. İmam-Hatip Liseleri ile Anadolu İmam-Hatip Liselerinin eğitim-öğretim ve yönetimi ile ilgi bütün görev ve hizmetlerini yürütmek, b. İlköğretim, ortaöğretim ve Bakanlığa bağlı yaygın eğitim kurumlarında okutulan Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi öğretimine ait program ile ders kitaplarını hazırlamak ve Talim ve Terbiye Kurulu'na sunmak.” 1739 sayılı Milli Eğitim Temel Kanunu'nun 32. Maddesinde ise, “İmam-Hatip Liseleri İmamlık, Hatiplik ve Kur'an Kursu öğreticiliği gibi dini hizmetlerin yerine getirilebilmesi ile görevli elemanları yetiştirmek üzere Milli Eğitim Bakanlığı'nca açılan ortaöğretim sistemi içinde, hem mesleğe, hem yüksek öğrenime hazırlayıcı programlar uygulayan öğretim kurumlarıdır...” ifadesi yer almaktadır.
Vizyonumuz	Kültürel mirası değerlendirebilen, yaşanan hayatı yorumlayabilen ve problemlere çözüm üretebilen bireyler yetiştirmek.
Misyonumuz	Öğrencilerimizin zihninde, insana, düşünceye, özgürlüğe, ahlaka ve kültürel mirasa saygıya dayanan bir din öğretimi anlayışının yayılmasına katkıda bulunmak.
Temel Değerlerimiz	❖ Sağlıklı bir din anlayışının, Türkiye için gerekli zihniyet gelişmesinin gerçekleşmesine yardımcı olabileceğine inanırız. ❖ Düşünen, sorgulayan, inancını akıyla bütünleştiren öğrencilerin yetişmesine hizmet edecek yöntemlerin geliştirilmesine çalışırız. ❖ Ezberci ve baskı altına alıcı bir yaklaşımı değil, konuları çözümleyici ve yorumlayıcı bir yaklaşımı benimseriz. ❖ Dinin birleştirici, huzur verici ve barışı sağlayıcı gücünü ortaya çıkarmaya çalışırız. ❖ Şekilcilik ve sloganları değil, ahlaki öğretilerin felsefesini önemseriz. ❖ Din Öğretiminde kavram kargaşası ve kavram belirsizliği oluşturmayız. ❖ Sağlıklı bir din anlayışının kaliteli bir eğitim-öğretim sürecinden geçtiğine inanırız. ❖ Din öğretiminde sorunlara aceleci çözümlerle yaklaşmamaya çalışırız.

	❖ Din öğretiminde oku, düşün ve anla prensibini benimseriz. ❖ Niteliğin, nicelikten üstün olduğuna inanırız ve enerjimizi olumlu alanlarda ve insanlığa hizmet için harcarız. ❖ Din öğretiminde, yönetici-öğretmen-öğrenci-veli (aile) ilişkisinde güven ortamı yaratırız.
Etkili Öğretim Stratejileri	1. ÖĞRENME TEKNOLOJİSİ Bir örgütün kendisine verilen özel görevi yerine getirmek ve yapısında ortaya çıkan değişim ihtiyacına cevap vermek için daha iyi arama çabası olarak tanımlanan kendisini yenileme becerisi, o örgütün etkililiğinin ve sürekliliğinin anahtarıdır. Daha etkili bir öğretim için öğretmenlerin; öğrencilerin bireysel farklarını, ilgilerini, bilgi birikimlerini ve olgunluklarını dikkate alarak, gerekli öğretim stratejilerini uygulamaları gerekir. İlgi grupları, proje grupları, öğrencilerle tek tek ilgilenme grupları, araştırma grupları, öğrenci destek grupları, tartışma grupları gibi gruplar alt stratejiler olarak öğretimin içerisine sokulmalıdır.
Aktif öğrenme ortamının İmam-Hatip Liselerinde sağlanması, Eğitim Teknolojisinin Kullanımı	Aktif öğrenmeye gereken önem verilmelidir. Öğrencinin öğrenmeye aktif katılımını sağlayacak ortam ve süreçler yaratılmalıdır. Aktif öğrenmeye yardımcı olacak bilgisayar, tepegöz, slayt makinası gibi çeşitli ekipmanlar, bilimsel deney araçları, yerküre, insan iskeleti gibi modeller, canlı bitkiler, çeşitli teknik araçlar bizzat öğrenciler tarafından kullanılmalı, grup çalışmaları ile öğrenciler birbirinin öğrenmesine yardımcı olmalı ve kendi öğrenmelerinde aktif duruma getirilmeli, bu amaçla yaparak, yaşayarak öğrenme durumları için ortam ve imkan sağlanmalıdır.
Sınıf Dışı Etkinliklerin Yapılması	Doğal, tarihi ve turistik inceleme ve araştırma gezileri, kamplar, arazide okuma ve resim yapma, bitkiler ve hayvanlar üzerinde incelemeler, bitki taş gibi objeler araştırma ve toplama, okul hatıra ormanı yetiştirme gibi etkinlikler, öğrencilerde araştırma bilinci ve çevre bilincini de geliştirecektir.
Toplumdan Yararlanma	Türk Millî Eğitiminin Genel Amaçları ve İmam-Hatip Liselerinin kazandırmayı hedeflediği beceriler doğrultusunda öğrencilerin sosyalleşmesi amacıyla bireysel veya grup olarak yapacakları röportajlar, fikir tartışmaları, belirlenecek konu üzerinde yapılacak kamuoyu yoklamaları; camileri, müzeleri, kütüphaneleri, tarihi eserleri, sergileri, millî parkları, havaalanlarını ziyaret etme, aile ziyaretleri, çevredeki üniversite ve sanayi kuruluşlarına gözlem programı yoluyla yapılacak

	geziler öğrencileri bilgilendirecek ve sosyalleşmelerini sağlayacaktır. Öğretimi zenginleştirmek için toplumdaki çeşitli meslek kurumları, sanatçılar ve mesleğinde başarı kazanmış kişilerle konferanslar ve seminerler planlanmalıdır.
Öğrenci Projeleri	Öğrenciler, mesleki alanda, fen bilimlerinde, güzel sanatlarda, sosyal ve kültürel konularda proje çalışmaları yapmaya teşvik edilmelidir. Öğrencilerin, çeşitli araştırma ve yarışma projelerine katılmaları desteklenmeli ve böylece problem çözme yetenekleri geliştirilmelidir..
Sınıfta Oyun ve Gösteriler	En etkili ve en kalıcı öğrenme, öğrencilerin bizzat öğretim sürecine doğrudan katılımı ile gerçekleşir. Günümüzde, bilgisayar teknolojisindeki gelişmelere bağlı olarak sanal yaşantıların yer aldığı gösteriler düzenlenmelidir. Etkin ve kalıcı öğrenme için sınıf ve okul düzeylerinde oyun ve gösterilere gereken önem verilmelidir. Bunun için gerekli imkan, yer ve zaman ayrılmalı, birimler arası koordinasyon sağlanmalıdır.
Öğretim Çevresinin Öğretim Programlarıyla Bütünleştirilmesi	Okulun çevre ve bina düzenlemelerinde estetiğe önem verilmeli, okulun bahçesinde ağaçlandırma ve yeşil alan çalışması oyun alanları da korunarak yaptırılmalıdır. Temiz düzenli ve iç açıcı renkler ile boyanmış okul binaları ve derslikler öğrencilerin davranışlarını da etkiler. Unutmamak gerekir ki; insanlar temiz ve düzenli ortamlara daha çok önem verirler, daha çok ilgi gösterirler.
Çeşitlendirilmiş Ödül Yöntemleri	Okula düzenli devam, sosyal ve sportif etkinliklere katılım, öğrenciler arası yardımlaşma, okulun çevreye tanıtımı akademik başarılar gibi sınıf ve okul seviyesindeki her türlü etkinlik, uygun maddî ve manevi ödülle değerlendirilmelidir. “Haftanın başarılı öğrencisi, öğretmeni” gibi ödüller düzenlenmeli ve bunlar okul genelinde duyurulmalı ve okul-aile birliği toplantılarında anlatılmalıdır.
Sınıf Yerleşiminde Esneklik	Uygun ve çeşitli öğretim ortamları oluşturmak amacıyla geleneksel sınıf yerleşim düzeninin dışında U şeklinde, daire şeklinde veya çalışma grupları oluşturacak farklı biçimlerde sınıf yerleşim imkanları hazırlanmalı ve uygulanmalıdır.
Okul İçinde Çeşitli Öğrenme Mekanları	Gazete ve dergilerin bulunduğu “Okuma Salonu”, anadil ve yabancı dil kullanım becerilerini geliştirecek “Dil Lâboratuvarı”, öğrencilerin boş zamanlarında kendi kendilerine çeşitli öğretim kasetlerini kulaklık kullanarak

	dinleyebilecekleri veya çeşitli video kasetlerini izleyebilecekleri “Medya (Öğrenme) Masası”, öğrencilerin bireysel olarak araştırma ve deney yapmasına açık “Bilim Lâboratuvarları” gibi aktif öğrenme merkezleri ile büyük gruplar ve küçük gruplar için “Grup Çalışma Odaları” hazırlanarak öğrencilerin kullanımına açılmalıdır.
Öğrencilerde Liderlik Özelliklerini Geliştirme	Üstün başarı gösteren veya özel becerilere sahip öğrencilerin liderlik özelliklerinin desteklenip geliştirilerek, diğer öğrencilere örnek olmaları sağlanmalıdır. Okul öğrenci temsilcisi, sınıf öğrenci temsilcisi, folklor temsilcisi, masa tenisi temsilcisi, hat sanatları temsilcisi gibi sorumluluklar verilerek, başarılı öğrencilerin aktivitelerinin artırılması sağlanmalıdır. Her öğrenci en az bir spor dalına yönlendirilmelidir.
Öğrencilere Sağlanacak Danışmanlık Hizmetleri	Okullarda, rehber öğretmenlerin liderliğinde iyi yetiştirilmiş elemanlardan kurulu bir “Danışmanlık Servisi” oluşturulmalıdır. Bu servis, öğrencilerin bireysel, duygusal, sosyal ve mesleki problemleriyle ilgili danışmanlık yapmalı, bu amaçla araştırma ve incelemelerde bulunmalıdırlar. Gerek görüldüğünde üniversiteler ve meslek kuruluşları ile işbirliği yapılarak okul dışından destek alınmalıdır.
İmam-Hatip Lisesi Öğrencisinin Nitelikleri	2. ÖĞRENCİ NİTELİKLERİ İmam-Hatip Lisesi öğrencilerini, Türk Millî Eğitiminin genel amaçlarında ifadesini bulan; I- Atatürk İnkılâp ve ilkelerine ve Anayasada ifadesini bulan Atatürk milliyetçiliğine bağlı; Türk Milletinin millî, ahlâkî, insanî, manevî ve kültürel değerlerini benimseyen, koruyan ve geliştiren; ailesini, vatanını, milletini seven ve daima yüceltmeye çalışan; insan haklarına ve Anayasanın başlangıcındaki temel ilkelere dayanan demokratik, lâik ve sosyal bir hukuk devleti olan Türkiye Cumhuriyetine karşı görev ve sorumluluklarını bilen ve bunları davranış haline getirmiş yurttaşlar olarak yetiştirmek; II- Beden, zihin, ahlâk, ruh ve duygu bakımlarından dengeli ve sağlıklı şekilde gelişmiş bir kişiliğe ve karaktere, hür ve bilimsel düşünme gücüne, geniş bir dünya görüşüne sahip, insan haklarına saygılı, kişilik ve teşebbüse değer veren, topluma karşı sorumluluk duyan; yapıcı, yaratıcı ve verimli kişiler olarak yetiştirmek; III- İlgi, istidat ve kabiliyetlerini geliştirerek gerekli bilgi, beceri, davranışlar ve birlikte iş görme alışkanlığı kazandırmak suretiyle hayata hazırlamak ve onların, kendilerini mutlu kılacak ve toplumun mutluluğuna katkıda bulunacak bir meslek sahibi olmalarını sağlamak;

	Böylece, bir yandan Türk vatandaşlarının ve Türk toplumunun refah ve mutluluğunu artırmak; öte yandan millî birlik ve bütünlük içinde iktisadî, sosyal ve kültürel kalkınmayı desteklemek ve hızlandırmak ve nihayet Türk Milletini çağdaş uygarlığın yapıcı, yaratıcı, seçkin bir ortağı yapmak; Hedeflerimizdir. Bu bağlamda dinin, insan yaşamına anlam kazandıran, insanın insanca yaşamasına yardımcı olan, insanların birbirlerini anlayabilmeleri için gerekli olan temel iletişim kodlarını bünyesinde taşıyan, Allah-insan ilişkilerini düzenleyen bir olgu olduğu bilgisi öğrencilere kazandırılmaya çalışılacaktır. Din öğretiminde; insana, düşünceye, özgürlüğe, ahlaki olana ve kültürel mirasa saygı temeline dayalı olarak, 1. Akılcı yaklaşım ve eleştirel zihniyet, 2. Kendi başına düşünme, 3. Kendini anlama, keşfetme ve sorgulayabilme, 4. Yaşamın anlamını keşfetme, 5. Objektif olma, 6. Seçme yeteneği, 7. Dinsel olguların farkında oluş, 8. Sosyal bütünleşme, dayanışma ve hoşgörü, 9. Kültürel duyarlılık, 10. İyi ahlak, dürüstlük, İlkelerini benimseyen öğrenciler yetiştirilmeye çalışılacaktır.
Eğitim-Öğretim ve Yönetimde Kalite ve Başarıyı Yakalama	3. TOPLAM KALİTE YÖNETİMİ ❖ Okuldaki her türlü görev ve hizmetler, “Toplam Kalite Yönetimi” anlayışıyla gerçekleştirilmeye çalışılacaktır. ❖ Toplam kalite yönetimi uygulamaları çerçevesinde kaynaklar etkili ve verimli kullanılacaktır. ❖ Toplam kalite yönetimi uygulamalarında ölçülemeyen hizmet geliştirilemez anlayışından hareketle hedeflere ulaşma düzeyi sürekli ölçülecektir. ❖ Sistem sürekli sorgulanarak geliştirilip iyileştirilecektir. ❖ Personelin tüm potansiyelini kullanabileceği çalışma ortamı sağlanacaktır. ❖ Çağın ve çevrenin sürekli değişimi göz önünde bulundurularak, öğrenen birey ve öğrenen organizasyon anlayışı plânlı bir şekilde kurumsallaştırılacaktır.
	4. OKUL MODELİ Okulda, paylaşımcı bir yönetim anlayışı ve işbirliğine dayalı bir çalışma sistemi esas alınacaktır. İhtiyaç duyulan çalışmaların uygulamayı yapacak ekipler tarafından planlanıp uygulanması ile okul, ekip ruhu kazanmış olacaktır. Bireysel bilgi, beceri ve deneyimler ekip çalışması içinde bütünleşeceği için çok daha etkili kararlar alınıp uygulanacaktır. Ekip

	çalışması okula yerleştğinde bunun etkileri hızla her yerde görülecektir. Okulun bir kurum olarak kendini yenileme becerisini kazanabilmesi için okul yönetiminin, öğretme ve öğrenme etkinliklerinde sürekli olarak daha iyiyi arama çabalarını, okul geneline yaygınlaştırmayı öncelikli bir sorumluluk olarak benimsemesi gerekmektedir.
Okul Binaları	İmam-Hatip Lisesi Ve Anadolu İmam-Hatip Liselerinde Ekipman Yönetimi Standartları Okulda ekipmanların bakımı, onarımı, yenilenmesi ve güncelleştirilmesi için uygun bir program hazırlanacak ve uygulanacaktır. Her okulda bir Teknoloji Grubu kurulacak; Teknoloji Grubu, okulda teknolojinin etkin olarak kullanılması ile ilgili her türlü eğitim faaliyetlerini düzenleme, meslektaşları ile görüşme ve öğretmenlerin eğitim ihtiyaçları ile ilgili okul yönetimine önceliklerde bulunma gibi görevleri yapacaktır. Her okulda ekipmanın ve malzemelerin kaydı, bakımı ve güvenliğinden sorumlu olan, teknoloji ile gelişmeleri takip eden, okul personeli için teknoloji eğitimini ve grubunu koordine eden teknolojiden sorumlu müdür yardımcısı bulunacaktır. Okul, Eğitim Araçları ve Donatım Dairesi Başkanlığı tarafından hazırlanan “Eğitim Araçları ve Donatım Standardı 1990”da yer alan ekipman standartlarına uygun olacaktır. İmam-Hatip Liseleri Ve Anadolu İmam-Hatip Liseleri Bina Standartları Okul binaları, “okulun tüm tesislerini ve mekanlarını bünyesinde toplayan yapılar” olarak tanımlanır. İmam-Hatip Liselerinin; nüfusunun kolayca ulaşabileceği, trafik tehlikelerinden ve gürültüden olabildiğince uzak, yeterli büyüklükte ve güzel manzaralı olmaları için imkânlar azami ölçüde kullanılacaktır. Hem sıcaklık kontrolü için, hem de öğretim amacıyla (Video, datashow vb. teknolojinin derste kullanımında), öğretim mekanlarında gerekli gölgeleme ve karartma sağlanacaktır. Bu mekanlar; ilgi çekici, estetik olarak göze hoş gelen renklerle boyanmış, ısı ve ışık kontrolü iyi tasarlanmış, her zaman temiz olacak şekilde tüm önlemler alınmış olarak kullanılmalıdır. Bütün mekanların eğitim-öğretim etkinliklerinin üst düzeyde gerçekleştirilebileceği şekilde düzenlenmesi ve bunların en etkili şekilde kullanım programlarının yapılması gerekmektedir. Ayrıca, her binanın girişine en az bir ankesörlü telefon konulmalı, binanın tüm

	elektrik ve kablo tesisatının emniyeti ile estetiği sağlanmalıdır. Bina içerisinde bulunan ve kullanılmayan malzemeler; temiz, bakımı yapılmış ve kullanılmaya hazır halde uygun bir bölümde muhafaza edilmelidir.
Okul Donanımları	Farklı öğrenme/öğretme durumlarına uygun olarak kullanılacak masa, sıra, sandalye, dolap ve ekipman taşımak için hareketli sehpalara, projeksiyon perdeleri, karartma perdeleri, bilgisayar ve laboratuvar sandalyeleri, sabit ve taşınabilir yazı tahtaları, ilan panoları gibi donanım türleri okulda yeterli sayıda bulunmalıdır. Sınıf donanımı, tek kişilik sıra ve sandalyelerin sınıf içerisinde değişik yerleşimlere fırsat tanıyacak biçimde, kolayca yer değiştirilebilen hafif ve dayanıklı malzemelerden yapılmış olmalıdır.
Müdür Odası	Alanı en az 16m ² olmalı. Büro takımıyla birlikte toplantı masası da bulunmalıdır.
Müdür Yardımcısı Odası	Alanı en az 16m ² olmalı. Her Müdür Yardımcısı için ayrı oda tahsis edilmelidir.
Öğretmenler Odası	12 Öğretmene kadar en az 24 m ² , 12'den fazla her öğretmen için 1,5 m ² yer ilave edilir.
Büro Hizmetleri Odası	Alanı en az 16m ² olmalı. Büro takımıyla birlikte bilgisayar ve yazıcı bulunmalıdır.
Rehberlik Servisi Odası	Alanı en az 16 m ² olmalıdır.
Derslik	Zorunlu ve seçmeli derslere yetecek kadar, en fazla her otuz öğrenciye bir derslik olarak hesap edilmelidir. Öğrenci başına düşen alan 1.2m ² , derslikte ön sıra ile yazı tahtası arası 1.70m, sıra dizileri arası 0.50m, pencere arası 0.40m. ve duvar arası 0.60m. olmalıdır.
Zümre Başkanları Odası	Alanı en az 16 m ² olmalıdır.
Kapalı Beden Eğitimi Salonu	Alanı 120m ² 'den aşağı olmamalıdır. Öğrenci başına en az 3.5m ² alan düşecek şekilde hesaplanmalıdır.
Laboratuvarlar (Fizik, Kimya, Biyoloji)	Fizik Laboratuvarı, Kimya Laboratuvarı ve Biyoloji Laboratuvarı bir sınıf ölçüsünde ayrı ayrı düzenlenerek,

	gerekli donanım sağlanmalıdır.
Kütüphane ve Okuma Salonu	Bir veya iki derslik ölçüsünde olmalıdır. İmkanlar ölçüsünde öğretmenler odasına yakın olmalıdır. Kitapların konulduğu kısım ve okuma bölümü ayrı tutulmalıdır.
Sağlık Odası	Alanı en az 16 m ² olmalı, içerisinde ecza dolabı bulunmalı, sağlık taramalarında kullanılmaya hazır halde bekletilmelidir.
Tenefüşhane	Okul binalarının her katında; derslikler dışında öğrencilerin rahatlıkla hareket edebilecekleri, öğrenci başına ortalama 0.5 m ² alan olmalıdır.
Müzik Odası	Diğer dersliklerden uzak olmalı, öğrenci başına 1.2 m ² kullanım alanı düşmelidir. Müzik aletleri için yeterli alan ayrılmalıdır.
Resim Odası	Okulun kuzey ve kuzeybatı yönünde planlanmalıdır. Öğrenci başına 2m ² 'lik alan olmalı, içerisinde 0.50-0.80m'lik resim masaları bulunmalı ve masaların arası 90cm olmalıdır.
Seminer ve Proje Çalışmaları İçin Oda	Alanı en az 20m ² olmalıdır. Özel seminer çalışmalarında veya proje üzerinde çalışan öğrencilerin kullanımına hazır halde bulunmalıdır.
Bilgisayar Lâboratuvarı	Ana (Server) bilgisayarla birlikte multimedya bilgisayarlar bulundurulmalıdır. Çalışma masası, bilgisayar kullanım koltukları, ders dinleme koltukları ile birlikte; uygulama programları, iletişim sistemleri programlı yazıcılar, modem, tarayıcı ve projeksiyon cihazı bulunmalıdır.
Mesleki Uygulama Mescidi	Öğrenci başına ortalama 0.5m ² alan olmak üzere en az 20m ² alan olmalı ve halı döşenmelidir. Mescidin girişinde ayakkabılık bulunmalı, duvarlar sade bir görünümde olmalıdır. Mescidin içerisinde minber, hutbe kürsüsü ve mikrofon bulunmalıdır. Bir idarecinin sorumluluğunda mescitte nöbetçi öğrenci görevlendirilerek eşyaların korunması sağlanmalı, havalandırma ve temizliği yapılmalıdır.

Kantin	İhtiyaca cevap verecek alana sahip olmalı. Havalandırması ve temizliği yeterli olmalıdır.
Kapalı Spor Salonu ile Spor Kompleksi	İmkanlar ölçüsünde her okul bir kapalı spor salonu ile içinde halı saha ile basketbol ve voleybol sahası olan spor kompleksine kavuşturulmalıdır.
Arşiv ve Dosya Odası	Okulun arşive indirilecek evraklarının, gerektiğinde rahatlıkla faydalanılacak şekilde yerleştirileceği büyüklükte, alanı en az 20m ² olmalı. Yangından korunma tedbirleri alınmalıdır.
Yardımcı Hizmetliler Odası	Alanı en az 16m ² olmalı. Yardımcı personelin ihtiyacını karşılayacak şekilde donatılmalıdır.
Veli Kabul Odası	İhtiyaç duyulacak ölçüde olmalı. Gerekli şekilde donatılmalıdır.
Atölyeler	Çok programlı liselerin her bölümü için özelliklerine göre ayrı ayrı donatılan atölyeler bulunmalı. Mümkünse zemin ve bodrum katta olmalı ve iyi bir şekilde ışıklandırılmalıdır.
Medya Merkezi	İçerisinde kitap, gazete, dergi ansiklopedi gibi basılı kaynaklar yanında ses ve görüntü kasetleri, resimler, afişler ve slaytların bulunduğu ve bunların kolaylıkla dinlenebileceği ve izlenebileceği teknik donanıma sahip merkezlerdir. Bu merkezde, öğrencilerin bireysel olarak çalışma yapabilecekleri bilgisayarlar bulunmalı ve bu bilgisayarların imkanlar ölçüsünde internetle bağlantısı kurulmalıdır.
Dil Lâboratuvarı	Anadil ve yabancı dil kullanım becerilerini geliştirmek için donatılmalı ve en az bir derslik ölçüsünde olmalı. Radyo, teyp, televizyon, video, slayt ve projeksiyon ile ilgili araç-gereç bulunmalıdır. Yerleşim U şeklinde yapılmalıdır.
Grup Çalışma Odaları	Büyük gruplar ve küçük gruplar için ders dışı çalışmalarda kullanmak üzere en az bir derslik ölçüsünde olmalıdır. Okulda oluşturulacak ilgi grupları, proje grupları, araştırma grupları, öğrenci destek grupları ve tartışma grupları gibi gruplar için bu odalar hazırlanarak öğretime destek sağlanmalıdır.

Sergi ve Fuar Salonu	Okulda öğrencilerin araştırma ve el becerilerinin sergilendiği ve sosyal faaliyetlerin tanıtımının yapıldığı bölümdür. En az bir sınıf ölçüsünde olmalı, sergiye müsait pano ve masalarla donatılmalıdır.
Havalandırma Tertibatı	Spor, konferans, kapalı beden eğitimi salonlarında ve çok amaçlı salonlarda havalandırma düzeni bulunmalıdır.
Yangın Tertibatı	Yangın köşesi veya düzeni bulunmalıdır.
Su Deposu	Muhtemel su kesintileri için en az okulun bir günlük su ihtiyacını karşılayacak su deposu veya tankı bulundurulmalıdır.
Paratoner Tertibatı	Her okul binasında paratoner tertibatı bulundurulmalıdır.
WC, Lavabo ve Pisuvanlar	Her 30 öğrenci için bir WC ve pisuvar, her 80 öğrenci için bir lavabo, her 20 öğretmen için, bir WC bir lavabo olmalı, öğrenim gören kız ve erkek öğrencilerin sayısına göre ayrı ayrı düzenlenmelidir.
Oyun Bahçesi	Her öğrenciye ortalama 2m ² oyun alanı bırakılarak hesaplanmalı, diğer alanların yeşil alan olarak çevre düzenlemesi yapıp ağaçlandırılmalıdır.
Toplantı ve Müsamere Salonu (Çok Amaçlı Salon)	Alanı en az 100m ² olmalı. Öğrenci başına 1m ² düşecek şekilde hesaplanmalı ve çok amaçlı olarak kullanılabilir.
Yatakhane	Yatılı Bölümü Bulunan Okullarda Kişi başına 4m ² alan düşecek şekilde öğrenci sayısı belirlenmeli, yerler halı döşemeli ve binanın üst katında olmalı, mümkünse müstakil olmalıdır. Her 100 öğrenci için bir belletmen görevlendirilmelidir.
Banyo ve Duş	Her 20 öğrenci için bir banyo ve duş tertibatı bulunmalıdır.
Çamaşırvane	Islatma, kaynatma, yıkama, kurutma ve ütü hizmetlerini verebilecek şekilde düzenlenmelidir.

Mutfak	Binanın alt katında bulunmalı. Havalandırma tertibatı ve pencerelerde sineklik bulunmalı. Mutfak, depo veya ambara yakın olmalıdır. Çalışanlarının periyodik sağlık kontrolü yapılmalı. Nöbetçi idareci ve öğretmen tarafından temizliği kontrol edilmelidir.
Yemek Salonu	Kişi başına 1.2m ² olmak üzere, pansiyon kapasitesi kadar öğrencinin aynı anda yemek yiyebileceği kadar alan olmalı, yeteri kadar masa ve sandalye bulunmalıdır. Pencerelerde sineklik bulunmalı, nöbetçi idareci ve öğretmenlerce temizlik ve havalandırması kontrol edilmelidir.
Depo ve Ambar	Pansiyon kontenjanı kadar öğrencinin ihtiyacını karşılayabilecek ve sıhhi şartlarda muhafaza edebilecek büyüklükte olmalı, ayrıca soğuk hava bölümü bulunmalıdır. Ambarda muhafaza edilen gıdalar cinslerine göre (sebzeler, meyveler, etler ve kuru gıdalar) ayrı ayrı bölümlerde temiz ve muhafazalı bir şekilde yerleştirilmelidir.
Revir	Alanı 16m ² den küçük olmayacak şekilde hazırlanmalıdır (En önemli ekipmanlar: Sedye, muayene masası, tansiyon aleti, ilkyardım dolabı, komodin, duvar ecza dolabı, paravan, derece, enjektör, küvet, oksijenli su, tentürdiyot, pamuk, sargı bezi, vb.). Mümkünse doktor ve hemşire gibi sağlık personeli sürekli olarak bulundurulmalı, mümkün olmazsa periyodik aralıklarla öğrenciler sağlık kontrolünden geçirilmelidir
	5.SONUÇ: Kurum Kültürü Oluşturmak ❖ Öğrencilere öğrenmeyi sevdirmede, bütün öğrencilerin öğrenme ihtiyacına cevap vermede okul, aile ve çevre işbirliği sağlanmalıdır. ❖ Öğrenciler, öğretmenler ve veliler arasındaki ilişki öğrenci başarısında en önemli etkidir. Bu ilişkinin gelişmesi ve güçlenmesine herkes katkıda bulunacaktır. Bunun için okul çapında “liderlik” yaklaşımı benimsenmeli ve okul müdürü okulun “Eğitim Lideri” olarak, okul toplumunu oluşturan yöneticilere, öğrencilere, velilere ve destek personele öncülük yapmalıdır. Okul müdürü okulun yönetiminden birinci derecede sorumludur. ❖ Çevredeki İmam-Hatip Liseleri ve diğer okullar ile de etkili bir iletişim kurulmalıdır. Bu amaçla her türlü iletişim yolu kullanılmalı, bilgi ve deneyimler paylaşılmalıdır. Sonuç olarak; eğitim-öğretim ve yönetim hizmetlerinde verimliliğin artırılması ve kalitenin yükseltilmesi, “öğrenme ortamlarının düzenlenmesi ve geliştirilmesi” ile mümkün olacaktır.

T.C.
MİLLÎ EĞİTİM BAKANLIĞI
Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığı

Sayı : 39	Tarihi : 10.05.1999	KONU : İmam-Hatip , Anadolu İmam-Hatip ve Yabancı Dil Ağırlıklı İmam-Hatip Liseleri Meslek Dersleri Öğretim programları
Önceki Kararın		
Sayısı : 143	Tarihi : 18.10.1984	

Din Öğretimi Genel Müdürlüğünün 09.04.1999 tarih ve 1341 sayılı teklif yazıları üzerine; Kurulumuzda görüşülen İmam-Hatip, Anadolu İmam-Hatip ve Yabancı Dil Ağırlıklı İmam-Hatip Liselerine ait Kur'anıkerim, Arapça, Temel Dinî Bilgiler, Siyer (Hz. Muhammed'in Hayatı) , Hadis, Fıkıh, İslâm Tarihi, Tefsir, Kelâm, Hitabet ve Mesleki Uygulama ile Karşılaştırmalı Dinler Tarihi meslek dersleri öğretim programlarının 1999-2000 Öğretim yılından itibaren uygulanmak üzere EK'li örneklerine göre kabulü,

Kurulumuzun, 18.10.1984 tarih ve 143 sayılı, Eğitim ve Öğretim Yüksek Kurulunun 11.12.1984 tarih ve 9 sayılı kararıyla kabul edilen İmam-Hatip Lisesi Lise kısmı Meslek Dersleri Öğretim Programlarının Uygulamadan kaldırılması, kararlaştırıldı.

Metin BOSTANCIOĞLU
 Millî Eğitim Bakanı

Orhan ÖZALP
 Kurul Başkan V.

Güler ŞENÜNVER
 Üye

Dr. Ezdihar KARABULUT
 Üye

Nazım İrfan TANRIKULU
 Üye

Ömer ÖZÜDURU
 Üye

Sürmeli AĞDEMİR
 Üye

Selahattin MEYDAN
 Üye

Haşim AYAOKUR
 Üye

Sevim ÇAMELİ
 Üye

Ömer AÇIKEL
 Üye

Dr. Veli KILIÇ
 Üye

Füsun KÖKSAL
 Üye

Orhan ÖZALP
 Üye

Erhan AVUNDUK
 Üye

Nurettin BAŞER
 Üye

HADİS DERSİ ÖĞRETİM PROGRAMI

İMAM-HATİP LİSELERİ HADİS DERSİ ÖĞRETİM PROGRAMI

GİRİŞ

Hadis, Hz. Muhammed'in söz ve öğretilerini, davranış ve uygulamalarını konu edinen bir ilim dalıdır. İslâm dininin doğru anlaşılması ve doğru öğrenilmesinde, Hz. Muhammed'in örnek insan oluşunun sağlıklı bir şekilde bilinip kavranması son derece önemlidir. Kur'an'la beraber, dinî hayatımızın temel alt yapısını oluşturan Hadis ve Sünnet, insanımızın ve özellikle orta öğretim düzeyindeki gençlerimizin sağlıklı bir ahlâkî kişiliğe kavuşmalarında da zengin bir kaynaktır.

Hadis, geçmişte olduğu gibi günümüzde de dinî kültürün tartışmalı pek çok konusunu bünyesinde barındırmaktadır. Bu yüzden meslek alanı itibarıyla toplumla sürekli diyalog içinde bulunacak din görevlilerinin, bu alanda doğru bilgiye herkesten daha çok ihtiyacı olduğu açıktır.

Bu dersin öğretim programında Hadis ve Sünnetin kavramsal düzeyde tanımlanması, tarihî süreç içerisindeki gelişiminin tanıtılması, dinî kültür içindeki yerinin ve toplum hayatındaki öneminin kavratılması amaçlanmıştır. Bunun için hadis rivayetlerini sağlıklı bir şekilde değerlendirme becerisinin kazandırılması ve nihayet kazanılan doğru bilginin ve ahlâkî davranışın toplumla paylaşılması amacına yönelik konulara yer verilmiştir. Programın hazırlanmasında hadis ve ilgili bilim dallarında üretilen bilimsel bilgiler göz önünde bulundurulmuştur.

İmam-Hatip Liselerinin X. sınıflarında haftada 2 saat süreyle uygulanacak bu öğretim programında, XII ünite yer almaktadır.

GENEL AMAÇLAR

1. Hz. Muhammed'in Kur'an'ı kerim'deki konumunu kavrama.
2. Hadis ilmi ve bu ilmin tarihî süreç içindeki gelişimini kavrama.
3. Dinin anlaşılması ve yorumlanmasında hadis ve sünnetin önemini kavrama.
4. Hz. Muhammed'in sünnetini yerel ve evrensel boyutu ile kavrama.
5. Hz. Muhammed'e atfedilen rivayetlerin sağlıklı olup olmadıklarını kavrama.
6. Hz. Muhammed'in sünnetinin biçimden çok öze ilişkin olduğunu kavrama.
7. Hadisleri güncel olayların ışığında yorumlama .
8. Meslek hayatında karşılaşacağı hadislerle ilgili sorunların farkında olma.
9. Sünnet ve hadis metinlerini sağlıklı bir şekilde yorumlayarak mesleğinde uygulama.

ÖZEL AMAÇLAR

Bu programda öngörülen öğrenmeleri başarıyla gerçekleştiren her öğrenci;

1. Hz. Muhammed'in Kur'an'ı kerim'e göre konumunu, örneklerle açıklar.
2. Hz. Muhammed'in beşerî ve nebevî özelliklerini karşılaştırır.
3. Hadis terimlerini tanımlar.
4. Hadis terimlerinin gelişim sürecini açıklar.
5. Hadis çeşitlerini tanımlar.
6. Hadis tarihini özetler.
7. Temel hadis kaynaklarını sıralar.
8. Hadis usulünün doğuş ve gelişim sürecini özetler.
9. Sağlam hadisin özelliklerini açıklar.
10. Uydurma hadisin özelliklerini açıklar.

11. Uydurma hadisin ortaya çıkış nedenlerini açıklar.
12. Senet ve metin yönünden hadis tenkit ölçütlerini açıklar.
13. Kur'anıkerim, akıl ve tarihsel veriler ışığında, hadis metninin eleştirisini örneklerle açıklar.
14. Sağlam hadisleri doğru anlama yöntemini açıklar.
15. Dinin kaynağı olması bakımından hadis ve sünnetin bağlayıcılık derecelerini açıklar.
16. Hz. Muhammed'in örnekliğinin günümüzdeki önemini açıklar.
17. Hadis ve sünnetle ilgili güncel tartışma konularını açıklar.
18. Öğrendiği seçme hadisleri, sağlıklı bir şekilde yorumlar.

UYGULAMAYLA İLGİLİ AÇIKLAMALAR

1. Ders kitabında yer alan Hz. Muhammed'in Kur'anıkerim'deki konumunu gösteren ayetlerin yanı sıra kitapta yer almayan ilgili diğer ayetler belirlenerek onun beşerî kimliği ile Peygamberlik misyonu net olarak ortaya konulmalıdır. Bu konu işlenirken "Hz. Muhammed'in Hayatı" dersindeki ilgili üniteler dikkate alınmalıdır.

2. Dersin özelliği gereği pek çok terime yer verildiği için öğrencilerin ilk defa karşılaştıkları kavram ve terimler, düzey dikkate alınarak olabildiğince anlaşılır hâle getirilmelidir.

3. Örnek olarak seçilen hadislerin senet ve metin yönünden eleştiri almamış sağlam rivayetler olmasına özen gösterilmelidir.

4. Şeklî ve değişken unsurlar yerine, özle ilgili değişmeyen unsurlar taşıyan öğrencinin manevî, ahlâkî gelişimini ve dünyaya bakışını olumlu yönde etkileyecek örneklerle öncelik verilmelidir.

5. Hz. Muhammed'in dinî ve ahlâkî örnekliği tanıtılırken örnek almakla taklit etmek arasındaki fark vurgulanarak biçimsel ve öze ait davranışlar güncel olaylarla da beslenerek örneklerle gösterilmelidir.

6. Hadis kaynaklarının en tanınmışları, imkânlar ölçüsünde, öğrenciye gösterilmelidir.

7. Rivayetleri değerlendirmede geleneksel hadis öğretiminde egemen olan senet tenkidi yerine metin tenkidine ağırlık verilmeli, konuyla ilgili yardımcı malzemeden yararlanılarak öğrencinin pratik yapması sağlanmalıdır.

8. Geleneksel hadis öğretiminde en güvenilir kabul edilen hadis eserlerinin, hadis tarihindeki önemleri vurgulanmakla beraber, içlerinde yer alan bazı rivayetlerin Kur'anıkerim, Hz. Muhammed'in tarihî şahsiyeti, aklî ilkeler ve tarihsel veriler ışığında çözümünün, tenkidinin yapılabileceği öğrenciye gösterilmeli; öğrenci de uygulama yapmaya teşvik edilmelidir.

9. Hadisle ilgili toplumda ve ilgili çevrelerde tartışılan sorunların detayına girilmeden, öğrencinin meslek hayatında karşılaşabileceği olası sorunlar üzerinde durularak öğrencinin dikkati çekilmeli ve bu konuda programda belirlenen çerçeve dışına çıkılmamalıdır.

10. Kitapta yer alan seçme hadislerin anlamının kavranması esas olmakla beraber, öğrencilerin düzeyi dikkate alınarak orijinal metinleriyle birlikte ezberlemeleri teşvik edilmelidir.

11. Hadis dersinin bir amacının da Hz. Muhammed'in örnekliğinin davranışsal düzeyde benimsetilmesi olduğu düşünülerek öğretmen, öğrencilerin ahlâkî kişiliğini olumlu yönde etkileyecek bir tutum içinde olmalıdır.

12. Örnek ders işlenişinde dersin tamamı ve işleniş basamakları için tavsiye edilen bir süre olmakla birlikte öğretmen, konunun önemine ve kapsamına göre ders işleniş süresini belirleme inisiyatifine sahiptir.

13. Bu programa göre hazırlanacak ders kitabı A₄ ebadında 7-9, B₅ ebadında 9-13 forma olmalıdır.

ÜNİTELER

- I. Hz. Muhammed'in Kur'anıkerim'e Göre Konumu
- II. Hadis/Sünnet Kavramlarının Tanımı, Terimleşme Süreci ve Diğer İlgili Kavramlar
- III. Hadisin Tarihî Gelişimi
- IV. Hadis Usulünün Doğuşu ve Gelişimi
- V. Hadisle İlgili Terimler ve Hadis Türleri
- VI. Uydurma Hadisler
- VII. Hadis Tenkidi
- VIII. Sünnet ve Hadisin Anlaşılması
- IX. Dinin Kaynağı Olması Bakımından Hadis ve Sünnet
- X. Hz. Muhammed'in Örneğliğinin Günümüzdeki Önemi
- XI. Hadis ve Sünnetle İlgili Tartışmalar
- XII. Seçme Hadisler, Anlam ve Yorumları

ÜNİTE AÇILIMLARI

I. HZ. MUHAMMED'İN KUR'ANIKERİM'E GÖRE KONUMU

1. Hz. Muhammed'in Beşer Olduğunu Vurgulayan Ayetler
2. Vahye Muhatap Olması Açısından Hz. Muhammed
  - 2.1. Hz. Muhammed'e İtaati Emreden Ayetler
  - 2.2. Din Tebliğcisi ve Açıklayıcısı Olarak Hz. Muhammed

II. HADİS/SÜNNET KAVRAMLARININ TANIMI, TERİMLEŞME SÜRECİ VE DİĞER İLGİLİ KAVRAMLAR

1. Hadis, Sünnet, Eser ve Haber Kavramlarının Sözlük ve Terim Anlamları
  - 1.1- Hadis
  - 1.2. Sünnet
  - 1.3. Eser
  - 1.4. Haber

2. Hadis ve Sünnet Kavramlarının Tarihî Gelişimi

III. HADİSİN TARİHİ GELİŞİMİ

1. Hz. Muhammed Dönemi
2. Sahabe Dönemi ve İlk Yazılı Hadis Belgeleri
3. Tâbiîn Dönemi ve Hadisin Tedvin ve Tasnifi
4. Hadis Kaynaklarının Son Şeklini Alması
5. Hadiste Şerh ve Yorum Dönemi

IV. HADİS USULÜNÜN DOĞUŞU VE GELİŞİMİ

1. Hadis Usulünün Tanımı, Amacı ve Doğuş Nedenleri
2. Hadis Usulünün Gelişimiyle İlgili Literatür

V. HADİSLE İLGİLİ TERİMLER VE HADİS TÜRLERİ

1. Hadisle İlgili Terimler

- 1.1. Senet/İsnad
- 1.2. Metin
- 1.3. Râvî- Şeyh
- 1.4. Mervi/Rivâyet
- 1.5. Tarîk/Vecih - Tabaka
- 1.6. Adalet ve Zabt
- 1.7. Cerh ve Ta'dil
- 1.8. Metâin-i Aşere (Ravilere Yönelik İthamlar)

2. Hadis Türleri

2.1. Kaynağına Göre Hadis Türleri

- 2.1.1. Kudsî Hadisler
- 2.1.2. Merfu Hadisler
- 2.1.3. Mevkuf Hadisler
- 2.1.4. Maktu Hadisler

2.2. Geliş Yollarına Göre Hadis Türleri

- 2.2.1. Mütevatir Hadisler
- 2.2.2. Âhâd Hadisler
  - 2.2.2.1. Meşhur Hadis
  - 2.2.2.2. Aziz Hadis
  - 2.2.2.3. Garib Hadis

2.3. Sıhhat Derecesine Göre Hadis Türleri

- 2.3.1. Sahih Hadis ve Özellikleri
- 2.3.2. Hasen Hadisler
- 2.3.3. Zayıf Hadisler ve Çeşitleri
  - 2.3.3.1. Senetteki Kopukluktan Doğan Zayıf Hadis Türleri
  - 2.3.3.2. Râviye Yapılan İthamlardan Doğan Zayıf Hadis Türleri

VI. UYDURMA HADİSLER

1. Uydurma Hadisin Tanımı
2. Uydurma Hadislerin Ortaya Çıkış Nedenleri
3. Uydurma Hadisleri Tanıma Yolları

4. Uydurma Hadislerin İslâm Kültürüne Verdiği Zarar
5. Uydurma Hadis Konusunda Alınan Önlemler

VII. HADİS TENKİDİ

1. Senet Tenkidi
2. Metin Tenkidi
3. Metin Tenkidinde Esas Alınacak Ölçütler.
  - 3.1. Kur'anıkerim
  - 3.2. Akıl
  - 3.3. Hz Muhammed'in Sünneti
  - 3.4. Tarihî Veriler
  - 3.5. İfadelerdeki Tutarlılık ve Denge

VIII. SÜNNET VE HADİSİN ANLAŞILMASI

1. Sünnet ve Hadisin Anlaşılmasını Konu Edinen Geleneksel Hadis İlimleri
  - 1.1. Garibu'l-Hadis
  - 1.2. Muhtelifu'l- Hadis
  - 1.3. Fıkhu'l- Hadis
  - 1.4. Esbâbu Vurudi'l-Hadis
2. Sünnet ve Hadisin Anlaşılmasında Modern Bilimlerin Katkısı

IX. DİNİN KAYNAĞI OLMASI BAKIMINDAN HADİS VE SÜNNET

1. Dinin Anlaşılmasında ve Yorumlanmasında Hadis ve Sünnetin Yeri
2. Sünnet ve Hadisin Bağlayıcılığı
3. Hadiste Yerellik ve Evrensellik

X. HZ. MUHAMMED'İN ÖRNEKLİĞİNİN GÜNÜMÜZDEKİ ÖNEMİ

1. Örnek Alma ile Taklit Etme Arasındaki Fark
2. Meslekî Uygulamalarda Hadis Kullanımı
3. Hadislerin Güncelleştirilmesi

XI. HADİS VE SÜNNETLE İLGİLİ TARTIŞMALAR

1. Haberi Vahid ve Hadis İnkârcılığı
2. Hadis Tenkidi ve Hadis İnkârcılığı
3. Hadis ve Sünnetin Mahiyeti ile İlgili Tartışmalar
4. Hadis Kaynaklarının Otoritesiyle İlgili Tartışmalar

XII. SEÇME HADİSLER, ANLAM VE YORUMLARI

1. İmanla İlgili Seçme Hadisler
2. İbadetle İlgili Seçme Hadisler
3. Ahlâkla İlgili Seçme Hadisler
4. Sosyal Hayatla İlgili Seçme Hadisler

ÖRNEK İŞLENİŞ

Özel Amaç: Kur'anıkerim, akıl ve tarihî veriler ışığında hadis metninin eleştirisini

örneklerle açıklar.

Zaman: 2 ders saati (80 dakika)

Öğrenciyi Derse Hazırlama (15 dakika)

Öğretmen, öğrencileri derse hazırlarken onların dikkatlerini çekebilmek için hadis metinlerini değerlendirmede Kur'anıkerim , akıl ve tarihî verilerin işlevi hakkında şu soruları sorar:

Anlamı size garip gelen bir hadis hatırlıyor musunuz?

Kur'an-Hadis ilişkisinden ne anlıyorsunuz?

Hadisleri değerlendirmede akıldan nasıl yararlanabiliriz?

“Dünya müminin zindanı, kâfirin cennetidir.” sözü sahih hadis olabilir mi?

Hz. Muhammed'in kendinden sonra olacak olayları haber vermesi, sizce mümkün müdür?

Hadis olarak duyduğunuz sözlerin doğruluğundan şüphe ettiğiniz zaman ne yaparsınız?

Öğretmen, bu soruları ve öğrencilerin verdiği cevapları kısaca tahtaya yazar. Ayrıca diğer öğrencilerden alınan cevaplarla ilgili görüşlerini ister .

Öğretmen, öğrenciyi hazırlama aşamasına, burada verilen türden sorularla derse girebileceği gibi, kendi başından geçen bir olayı, gazetede, dergide, okuduğu bir haberi anlatarak veya öğrencilerin konuyla ilgili karşılaştıkları bir olayı anlattırarak da konuya girebilir.

Dersi Sunma (35 dakika)

Öğretmen, öğrenciye hadis tarihî boyunca hadislerin sıhhatini belirlemede büyük ölçüde senet tenkidine önem verildiğini; ancak bunun hadis kitaplarına zayıf ve uydurma rivayetlerin girmesine engel olamadığı için hadislerin, metin eleştirisine tâbi tutulmasının önemli olduğunu vurgular. Dolayısıyla dersin amacının da Kur'anıkerim , Hz. Muhammed'in hayatı, akıl ve tarihî veriler ışığında metin tenkidinin nasıl yapılacağını örneklerle gösterilerek kavratmak olduğunu söyler.

Öğretmen, konunun önemini vurgulamak açısından Kur'anıkerim'e, akla ve tarihî verilere aykırı düşen bazı rivayetleri seçer. Kur'anıkerim'e ters düşen hadislerle örnek olarak “Arabı üç şey için seviniz: Ben Arabım, Kur'an Arapça indirildi ve cennet ehlinin dili Arapçadır.” rivayetini tahtaya yazar.

Öğretmen bu rivayeti şu şekilde eleştirir:

1. Rivayet, Kur'an'ın Hucurat süresinin 13. ayetinde yer alan “ Allah katında en değerliniz ona karşı en saygılı olanınızdır “ ifadesiyle çelişmektedir.

1. Allah, Kur'anıkerim'de "Ey Araplar", "Ey Türkler" gibi ırklara yönelik hitaplar yerine "Ey insanlar", "Ey Ademoğulları" gibi genel hitaplarda bulunur. İsrâ süresi 70. ayette, "Biz Ademoğullarına değer verdik...", Tin süresi 4. ayette "Biz insanı en güzel şekilde yarattık" örneklerinde görüldüğü gibi Kur'anıkerim'de ırk ayrımı yapılmamış, hiç kimseye bir ayrıcalık tanınmamıştır.

3. Kur'anıkerim'de "Ey Arap Peygamber" şeklinde bir hitap yoktur.

4. Hz. Muhammed, "Arabın Arap olmayana, Arap olmayanın Araba takva dışında bir üstünlüğü yoktur." buyurmuştur.

5. Kur'an'ın Arapça indirilmesinin tek amacı, ilk muhatapları olan Arapların ilâhî mesajı daha iyi anlamalarını sağlamaktır. Yunus:2, Zümer:28, Fussilet:3, 44, Şûrâ: 7. ayetleri buna örnektir.

6. Allah'ın yarattığı insanlar arasında ırk ve dil ayrımı yapması onun adaletine uygun düşmez.

Öğretmen, öğrencilere bunlara ekleyebilecekleri başka eleştirilerinin olup olmadığını sorar ve uygun bulduğu cevapları tahtaya yazar. Ayrıca şu sahih hadisi, metni eleştirilen rivayetle karşılaştırmaları ister: "Allah sizin suretlerinize ve mallarınıza bakmaz, ancak kalplerinize ve amellerinize bakar."

Öğretmen, İslâmın akla verdiği önemden bahseder ve aklın kullanılmasını teşvik eden Kur'an'ın Enfal:22, Sa'd:29, Enbiya/10, Muhammed:24, Zümer:9, Yunus:42. ayetlerini okur. Daha sonra akla aykırı olabilecek bir rivayet örneği olarak "Sen olmasaydın kâinatı yaratmazdım." hadisini tahtaya yazar ve şu değerlendirmeleri yapar :

1. Allah'ın mutlak güç ve iradesinin şarta bağlanması onun egemenliği ile bağdaşmaz.

2. Yaratıcının, evreni yaratırken henüz yaratılmamış insan neslinden bir elçisinin hatırını dikkate alması aklen ve fiilen mümkün değildir.

3. Hz. Muhammed'e gösterilen aşırı sevginin ölçü dışı bir ifadesi olan bu rivayetin Kur'an ve sünnetten bir dayanağı yoktur.

4. "Cinleri ve insanları kendisine kullukta bulunsunlar diye yaratan" (Zariyat:56), "Ölümü ve hayatı kimin daha iyi amel yapacağını sınamak için yaratan..." (Mülk:2) ve evrendeki bütün varlıkları da insanın hizmetine sunan yaratıcının, buna ters düşen bir amacının olduğu söylenemez.

Öğretmen, öğrencilerden bu rivayetin eleştirisine katkıda bulunacak makul gerekçeler bulmalarını ister.

Öğretmen, hadislerin anlaşılmasında yaşanmış tarihî olayların göz ardı edilemeyeceğine işaret eder. Hadisleri değerlendirmede tarihî verilerin önemini vurgular ve bunu "Kureyş, hayırdı ve şerde kıyamete kadar insanların yöneticileridir." rivayetiyle açıklar. Öğretmen, bu rivayeti eleştirirken şu noktalar üzerinde durur:

1. İslâm tarihinde yöneticilik Abbasîlerden sonra Arapların elinden çıkıp diğer uluslara, örneğin Türklere geçtiği için bu rivayet, tarihî olaylara aykırıdır.

2. Hz. Muhammed'in vahiy dışında gelecekte haber vermesi, Kur'an'a göre mümkün değildir. Örnek olarak şu ayetlere bakılabilir: Enam:50, Araf:188, Yunus:20 ve Cin:26.

3. Bu rivayet, Allah'ın bildirdiği bir bilgiye dayanıyorsa, bu bilgide bir yanlışlık olması mümkün değildir. Böyle bir bilgiye dayanmıyorsa, bilgi alanı dışındaki bir konuda kesin konuşmak Peygamber'e yakışmaz.

Öğretmen, bu konuda öğrencilerin de ne düşündüklerini öğrenmek için çeşitli sorular sorar. "Ümmetim rahmet olunmuş bir ümmettir. Ahirette azap görmeyecektir. Göreceği azap dünyada iç karışıklıklar, zelzele ve katliam şeklindedir." hadisini, tahtaya yazacağı "Kim zerre miktarı hayır işlerse karşılığını, kim de zerre miktarı şer işlerse karşılığını görür" (Zilzal:7-8) ayeti ve tarihî veriler ışığında öğrencilerden değerlendirmelerini ister.

Dersi Özetleme (10 dakika)

Hadislerin Hz. Muhammed'den günümüze, doğru olarak intikali için sadece bunları nakleden ravilerin güvenilir olmaları yeterli olmadığından, hadis metinlerinin de bazı Ölçütlere göre değerlendirilmesi gerekmektedir. Ders, bu Ölçütleri de kapsayacak şekilde şöyle özetlenebilir:

Hadislerin sıhhatini belirlemede, birinci derecede önemli olan ölçüt Kur'anıkerim'dir.

Hiçbir sahih hadis, Kur'anıkerimin ana felsefesine aykırı bir hüküm içermez.

Akıl ve tarihî veriler de hadis metinlerini eleştirmede önemli Ölçütlerdir.

Hadis metinlerini değerlendirmede aklın kullanılması, Kur'anî bir zorunluluktur.

Hz. Muhammed'in hayatı, aynı zamanda yaşanmış bir tarih olduğu için hadislerin sıhhatini tespitte bize önemli ipuçları vermektedir.

Günümüze kadar gelen birçok problemlili rivayet, bu Ölçütler çerçevesinde yeniden değerlendirmeye tâbi tutulmalıdır.

Değerlendirme (15 dakika)

Öğretmen, ünitenin başında sorduğu ve tahtaya yazdığı sorulara, öğrendikleri bilgiler ışığında öğrencilerin yeniden cevap vermelerini ister. Alınan cevaplardaki eksiklikleri tamamlar. Anlaşılmayan konuları kısaca tekrar eder. Şu sahih hadisi tahtaya yazarak eleştirilen rivayetlerle karşılaştırmalarını ve aralarında ne gibi farklar olduğunu açıklamalarını ister: "Nerede bulunursan bulun, Allah'a karşı saygılı ol. Yaptığın bir kötülüğün arkasından onu silecek bir iyilik yap. İnsanlara karşı güzel huylu ol."

Gelecek Derse Hazırlık (5 Dakika)

Öğretmen dersi bitirir; bir sonraki konunun " Sünnet ve Hadisin Anlaşılması" olduğunu bildirir. Gelecek derse, konuyla ilgili vereceği hazırlık soruları hakkında araştırma yaparak gelmelerini söyler.

DEĞERLENDİRME

1. Hadisler Kur'an'a aykırı olabilir mi? Örneklerle açıklayınız.
2. Aklın hadisleri değerlendirmedeki rolünü örneklerle açıklayınız.
3. Tarihî verilerin hadisleri değerlendirmede nasıl kullanılacağını açıklayınız
4. Hadis metinlerini belli Ölçütlere göre eleştirmek, Hz. Muhammed'in sünnetini reddetmek anlamına gelir mi? Açıklayınız.
5. Günümüzde içeriği tartışılan bir çok hadisin varlığı karşısında, metin tenkidi ölçütlerinin İslâm tarihi boyunca yeterince uygulanıp uygulanmadığını tartışınız.
6. Çevrenizde duyduğunuz veya okuduğunuz üç hadis bularak metin yönünden eleştiriye ihtiyacı olup olmadığını gösteriniz.

Demirtaş, Kenan , Hadis Öğretimine İmam – Hatip Liseleri Gelişim Modeli Çerçevesinde Bir Yaklaşım, Yüksek Lisans Tezi, Danışmanlar : Prof. Dr. Mualla SELÇUK, Prof. Dr. İsmail Hakkı ÜNAL, 136 s.

ÖZET

Araştırmada, İmam- Hatip Liseleri Gelişim Modeli çerçevesinde hadis dersini etkili sunabilmenin yollarını araştırmak ve hadis öğretiminde yeni bir yaklaşım ortaya koyma amaçlanmıştır.

Araştırma giriş ve üç bölümden oluşmaktadır. Giriş kısmında araştırmanın problemi, amacı, önemi, hipotezleri, yöntem ve sınırlılıkları ele alınmıştır.

Birinci bölümde İmam- Hatip Liselerinde Gelişim Modeli ve Hadis öğretimi başlığı altında , İmam- Hatip Liseleri Gelişim Modeli, Gelişim Modeli'nin Temel felsefesi , amacı, içerdiği ana unsurlar , eğitim – öğretim anlayışının hadis öğretimine yansımaları , İmam – Hatip Liselerinde hadis öğretimi ve nasıl bir hadis öğretimi gibi konular incelenmiştir.

İkinci bölümde Hadis Öğretiminin Özel Öğretim Yöntemleri ve Problem Çözme Yöntemi başlığı altında ; problem çözmeye dayalı öğrenme, niçin problem çözme ?, problem çözme yöntemi nedir ?, problem çözme yönteminin uygulanışında başvurulan zihinsel süreçler, problem çözme yönteminin yapı taşları, problem çözme evreleri, eğitsel değeri, sınırlılıkları, Gelişim Modeli çerçevesinde hadis dersinde yapılabilecek etkinlikler ve bir örnek ders uygulamasına yer verilmiştir.

Üçüncü bölümde ise Sonuç ve Öneriler yer almaktadır.

Demirtaş, Kenan , An Approach to Hadith instruction In The Frames of The Imam- Hatip High Schools Development Model , Master's Thesis , Advisors : Prof. Dr. Mualla SELÇUK, Prof. Dr. İsmail Hakkı ÜNAL, 136p.

ABSTRACT

The aim of the study is to search how to present the hadith lessons actively and to present a new approach in the Hadith instruction with the perspective of İmam Hatip High School Development Model .

The study consists of an introduction and three parts.

In the introduction part, there are the problem, the aim, the importance, the hypothesis, the method and the limitations of the study.

In the first part, under the heading of Imam Hatip High Schools Development Model and the Hadith Instruction; Imam - Hatip High Schools Development Model, the basic principles, the goal, the main elements, the educational perspective reflected on the hadith instruction of the Development Model, the hadith instruction and how it should be taught in the Imam - Hatip High Schools are studied.

In the second part, under the heading of Special Instruction Methods of the hadith teaching and problem solving method; there are the problem- based learning, the questions of why the problem-solving? And what is the problem solving method?, The mental processes used in the application of the problem solving method, the fundamentals of the problem solving method, the phases, educational value, limitations of the problem solving method, the activities which can be done in the frames of Development Model and an example of an application of a lesson.

The third part consists of the conclusion and the suggestions.